

Kirkon perheneuvojen kokemukset ja toiveet koulutuksestaan - ”Sydämen taidot ovat tärkeämpiä kuin tiedon määrä”

Itä-Suomen yliopisto

Teologian osasto

Läntinen teologia

Pro gradu -tutkielma, kesäkuu 2015

Käytännöllinen teologia

Hanna Pajarinen

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto	
Tekijät – Author Hanna Pajarinen			
Työn nimi – Title Kirkon perheneuvojien kokemukset ja toiveet koulutuksestaan – ”Sydämen taidot tärkeämpiä kuin tiedon määrä”			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Käytännöllinen teologia	Pro gradu -tutkielma	x	2.6.2015
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan Suomen kirkon perheneuvojien kokemuksia pohjakoulutuksestaan, erikoistumiskoulutuksestaan sekä työnohjauksestaan. Lisäksi työssä selvitetään perheneuvojien toiveita koulutuksensa kehittämisen suhteen. Perheneuvonta on kirkon tarjoama ilmainen palvelu, jossa käsitellään parisuhteen ja perheen ongelmia. Työtä tehdään 164 perheneuvojan toimesta, ja vuosittain asiakkaina käy yli 16 500 henkilöä. Suurin osa perheneuvojista on teologeja, mutta myös psykologin tai muun soveltuvan koulutuksen omaava henkilö voidaan valita työhön ja suorittamaan perheneuvojan erikoistumiskoulutusta. Erikoistumiskoulutus kestää noin 2,5–3 vuotta, ja se suoritetaan työn ohessa.</p> <p>Tutkielmaa varten tehtiin Internetin kautta kyselytutkimus perheneuvojille, jossa selvitettiin sekä avoimin että suljetuin kysymyksiin perheneuvojien kantoja koulutukseensa ja työnohjaukseensa liittyvistä asioista. Kyselyyn vastasi 62 perheneuvojaa, joka on noin 38 prosenttia kaikista perheneuvojista. Kvantitatiivisia tuloksia analysoidiin tilastollisilla menetelmillä, ja kvalitatiivista aineistoa sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Perheneuvojat pitivät pohjakoulutustaan pääsääntöisesti sopivana perustana työlleen. Psykologin tai muun vastaavan koulutuksen saaneet kokivat omaavansa melko hyvät terapeutitiset perustaidot, kun taas teologit tunsivat vahvuuksikseen sielunhoidon, eettisten ongelmien ja uskonnollisten kysymysten kohtaamisen. Kolme neljäsosaa vastaajista piti erikoistumiskoulutusta toimivana, ja erityisesti koulutuksen käyminen työn ohessa ja muilta saatu vertaistuki saivat kiitosta. Työnohjausta pidettiin välttämättömänä perheneuvojan työssä toimimiselle, ja sen suorina etuina nähtiin esimerkiksi stressin purkaminen, uusien näkökulmien saaminen työhön ja ammatillinen kehittyminen. Koulutusta haluttaisiin kehittää niin, että jatkossakin erikoistumiskoulutus takaisi psykoterapeutinimikkeen perheneuvojille. Pari- ja perhe-terapeuttisten terapiamuotojen ja seksuaalisuuden lisäopinnoille olisi myös vastaajien mielestä tarvetta</p>			
Avainsanat – Keywords Perheneuvonta, perheneuvonnan erikoistumiskoulutus, sielunhoito, työnohjaus.			

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Philosophical Faculty		Osasto – School School of Theology		
Tekijät – Author Hanna Pajarinen				
Työn nimi – Title Compassion before theory: The training experiences and aspirations of the Church Family Counselling Centre's therapists				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level		Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Practical Theology	Pro gradu -tutkielma	☒	2.6.2015	78 +12 pp.
	Sivuainetutkielma	☐		
	Kandidaatin tutkielma	☐		
	Aineopintojen tutkielma	☐		
Tiivistelmä – Abstract <p>The purpose of this research is to examine how the family therapists in the Church Family Counselling Centre experience their education and supervision of work. Besides that this thesis tries to find out how family therapists would like to improve their specialized training. The Counselling Centre for Family Matters offers professional counselling and support on issues related to relationships and family. The counselling is confidential and free of charge. There are 164 family therapists in Finland, and every year over 16 500 customers are visiting on the Church Family Counselling Centre. Most of the family therapists are theologians, but there are also psychologists or persons with other applicable education. The family therapist does so called specialized training, which takes about 2,5–3 years besides the work.</p> <p>There was both qualitative and quantitative material in this thesis. The qualitative data was analysed by statistical methods, and the quantitative data with content analyses. The research material was collected via Internet questionnaires. The questionnaires were sent to all 164 family therapists in Finland. Respondents numbered 63 family therapists, which accounts for about 38 per cent of the total data base.</p> <p>The respondents generally felt that their basic education is suitable for their tasks. Theologians felt that their strengths were pastoral care and facing up to spiritual questions and ethical problems. Those who had psychologist's or other applicable education found that their strong area is therapeutic skills. Three quarters of respondents conceived of the specialized training as practical. Best parts of the training were that it is taken besides the work and the support from the peer group. Respondents revered supervision of work, and felt it is essential to manage as family therapist. Supervision of work helped respondents to relieve their stress, gain new perspectives to their work and develop to be better on their work. Respondents were pretty satisfied with their current specialized training. However, they would like to develop training so, that gaining the psychotherapist title would be possible in future also.(?) According to respondents, specialized training should include more studies of family, couple and sexual therapy as well.</p>				
Avainsanat – Keywords <p>Family counselling, specialized training, pastoral counselling, supervision of work.</p>				

Sisällys

1 JOHDANTO.....	2
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	6
2.1 Aikaisempi tutkimus.....	6
2.2 Kirkon perheneuvojen koulutus	8
2.3 Perheneuvonta terapeuttisena ja sielunhoidollisena työnä	15
2.4 Työnohjaus työn tukena	21
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
3.1 Tutkimustehtävä	25
3.2 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät	26
3.3 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot.....	28
4 POHJAKOULUTUKSEN VAIKUTUKSET TYÖHÖN	32
4.1 Voiko perheneuvojan tärkeimpiä taitoja opiskella?	32
4.2 Eri koulutus tuo erilaiset vahvuudet	34
5 PERHENEUVOJIEN ERIKOISTUMISKOULUTUS.....	38
5.1 Erikoistumiskoulutus kokonaisuudessaan	38
5.2 Sielunhoidon seminaarit	40
5.3 Väliseminaarit.....	41
5.4 Metodikurssit	42
5.5 Sukupuutyöskentely.....	43
5.6 Kurssikirjoitus	45
6 TYÖNOHJAUKSEN MERKITYS PERHENEUVOJILLE	48
6.1 Yksilötyönohjaus	48
6.2 Ryhmässä tapahtuva työnohjaus.....	51
7 TOIVEITA TULEVAISUUDEN KOULUTUKSELLE	53
7.1 Psykoterapeutin pätevyyttä arvostetaan.....	53
7.2 Erikoistumiskoulutus hyvällä mallilla, lisää terapiaosaamista kaivataan	55
7.3 Ammattitaidon kehittäminen	58
8 TUTKIELMAN LUOTETTAVUUS	61
8.1 Reliabiliteetti ja validiteetti	61
8.2 Parannusehdotuksia vastaisuuden varalle.....	64
9 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA.....	67
10 LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO.....	71
10.1 Lähteet	71
10.2 Kirjallisuus	72
10.3 Internet-aineisto	77
LIITTEET	80

1 JOHDANTO

Kirkon perheneuvonta vietti 70-vuotis juhliaan marraskuussa 2014. Juhlinta sujui työn merkeissä, sillä perheneuvonnan kysyntä ylittää monella paikkakunnalla tarjonnan. Tätä voi pitää paitsi merkkinä monista kriisiytyneistä parisuhteista, myös perheneuvonnan ansaitsemasta luottamuksesta ja arvostuksesta. Perheneuvonta onkin yksi menestyksekkäimmistä kirkon työmuodoista, joita sodan jälkeen on syntynyt. Kirkon perheneuvonnan visiona on ollut alusta saakka tarjota ammatillista keskustelua apua parisuhteen ja perheen kysymyksissä sekä elämän kriisitilanteissa. Näitä kriisitilanteita voivat aiheuttaa esimerkiksi parisuhteen vuorovaikutusongelmat ja uskotomuus, tai elämässä tapahtuneet suuret muutokset, kuten lasten syntymä tai työttömäksi jääminen.¹

Perheneuvonnan katsotaan saaneen alkunsa marraskuussa 1944, kun pastori *Matti Joensuu* Tampereen Kaupunkilähetystyksestä julkaisi Aamulehdessä pienen ilmoituksen, jossa hän tarjosi ilmaista keskustelua apua eroa miettiville pareille, vastapainona lakimiesten lupauksiin hoitaa erot nopeasti ja halvalla. Jo seuraavana vuonna myös Helsingissä alettiin antamaan "kristillistä avioliittoneuvontaa" sekä vastattiin kirjeitse apua tarvitsevien kysymyksiin.² Seuraavina vuosikymmeninä toiminta alkoi hitaasti laajeta, työhön valittiin päätoimisia työntekijöitä ja heidän koulutukseensa panostettiin. Nimi *perheasiain neuvottelukeskus* syntyi vuonna 1953, kun haluttiin saada toiminnalle neutraali, ei liiaksi kristillisyyteen tai kirkkoon viittaava nimi.³

Toiminta kehittyi edelleen 1960- ja 1970-luvuilla, ja uusia keskuksia avattiin ympäri Suomea. Asiakaskeskeisyydestä ja vuorovaikutuksen korostamisesta tuli perheneuvonnassa merkittävä toimintatapa näinä vuosikymmeninä, ja myös työnohjaus otettiin käyttöön perheneuvojen keskuudessa laajamittaisesti. Vuosituhannen vaihtuessa perheneuvonnan tarve ei suinkaan vähentynyt, ja perheneuvojen koulutustakin haluttiin kehittää vastaamaan ajan vaatimuksia. Perheneuvojan erikoistumiskoulutus mahdollisti tällöin psykoterapeutinimikkeen saamisen, joskin vuonna 2012 tämä mahdollisuus poistui psykoterapeuttien koulutusvastuun siirtyessä yliopistoille. Uutena

¹ Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 6–7, 39.

² Viika 1994, 13–22.

³ Viika 1994, 40.

toimintamuotona käynnistyi vuonna 2012 Suhdekliniikka⁴ yhteistyössä City.fi:n kanssa. Vuoden 2014 lopussa Suomen 41 perheasiain neuvottelukeskuksesta työskenteli 164 perheneuvojaa, jotka tarjosivat apuaan erilaisista perhe-elämän ongelmista kärsiville ihmisille. Vuosittain apua perheasiain neuvottelukeskuksista hakee lähes 17 500 asiakasta, joten ihmisten avun tarve ei seitsemässäkymmenessä vuodessa ole vähentynyt, vaikka ajat ja ihmisten ongelmat ovatkin muuttuneet. Yhden ihmisen visiosta ja pienestä lehti-ilmoituksesta on siis kehittynyt yksi kirkon merkittävistä työmuodoista.⁵

Perheneuvonta on osa kirkon sielunhoito- ja diakoniatyötä, ja sen perustehtävänä on olla tukemassa ja auttamassa parisuhteen ja perheen ongelmissa, sekä elämän kriisitilanteissa.⁶ Teologisesti ajateltuna perheneuvonnan fokus on Jumalan hyvyyden välittämistä ihmiseltä toiselle: ihmisen rinnalla kulkemista, kuuntelemista ja jakamista. Tarkoituksena on auttaa ihmistä toimimaan niin, ettei hän käyttäytymisellään satuttaisi ja tuhoisi itseään tai läheisiään.⁷ Kirkkojärjestys määrittelee diakonian tehtävää seuraavasti:

*Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta.*⁸

Perheneuvonnan kristillinen arvoperusta lähtee yllä olevasta virkkeestä, ja sen käytäntö toteutuu, kun perheneuvojat keskittyvät omaan, erityiseen palvelutehtäväänsä.⁹

⁴ Suhdekliniikka on netissä osoitteessa <http://www.city.fi/blogit/suhdekliniikka> toimiva parisuhde asiointiin keskittyvä kysymys ja vastauspalsta, jossa perheneuvojat antavat neuvoja kysyjille. Kirkon Suhdekliniikka 2013.

⁵ Kirkon perheneuvonta 70 vuotta 2014, 13–14, 18–21, 34.

⁶ Matti Joensuu halusi kuitenkin painottaa vaikeuksissa auttamisen lisäksi myös perhe-elämän rikastuttamisen näkökulmaa, jolloin ei-ongelmissa olevat paritkin saisivat huomiota ja tukea perhe-elämäänsä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi aviopari leireillä ja luennoilla, joita perheneuvojat pitäisivät. Joensuu 1975, 16. Puuttuvista resursseista johtuen pääosa toiminnasta keskitetään nykyään kuitenkin ongelmissa olevien parien auttamiseen.

⁷ Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 6, 11, 14.

⁸ Kirkkojärjestys 1993, 4 § 3.

⁹ Viika 1994, 199.

Perheneuvoja tarvitsee työssään paitsi empatiakykyä¹⁰, myös tervettä järkeä ja hyviä sielunhoidollisia ja terapeuttisia taitoja. Harvan nykysuomalaisen elämä on kosketuksissa kirkkoon muuten kuin elämän tietyissä siirtymäriiteissä, joten perheneuvonta toimii myös sillanrakentajana yhteiskunnan ja kirkon välillä.¹¹

Tämän tutkielman funktiona on selvittää Suomen kirkon perheneuvojien mielipiteitä oman pohjakoulutuksensa, erikoistumiskoulutuksensa sekä työnohjauksensa riittävyydestä työn haasteissa. Kirkon perheneuvojien ammatillinen pohjakoulutus on useimmiten joko teologin, psykologin tai yhteiskuntatieteiden maisterin koulutus. Vuonna 2013 perheneuvojista teologeja oli 99, psykologeja 17 ja muun koulutuksen saaneita 48. Suurin muun koulutuksen ryhmä oli yhteiskuntatieteiden maisterit, joita perheneuvojista oli 11.¹² Työn tarkoituksena on saada selville, ovatko erilaiset pohjaopinnot vahvistaneet perheneuvojien taitoja erilailla, ja minkälaisia eroja perheneuvojien vastausten perusteella voi taidoissa mahdollisesti päätellä olevan.

Tullessaan valituksi perheneuvojaksi perheneuvoja sitoutuu noin kolme vuotta kestäväan perheneuvojan erikoistumiskoulutukseen, jonka järjestää kirkkohallituksen kasvatus- ja perheasiain yksikkö. Tutkielmassani kysytään, pitävätkö vastaajat erikoistumiskoulutuksen eri osa-alueita hyödyllisinä oman työnsä kannalta, ja kuinka koulutusta heidän mielestään tulisi tulevaisuudessa kehittää. Myös työnohjauksen merkitys perheneuvojan työssä on mielenkiintoni kohteena. Työnohjaus tarkoittaa ohjattavan ammattitaidon kehittämistä joko ryhmässä tai yksilöohjauksessa¹³. Koska perheneuvojan työ on henkisesti raskasta ihmissuhdetyötä, työnohjaus on ollut osa perheneuvojan koulutusta, työssä kehittymistä ja jaksamista jo 1950-luvulta lähtien. Pyrin selvittämään perheneuvojien mielipiteitä saamastaan yksilö- ja työryhmänohjauksesta ja sitä mitkä ovat heidän mielestään työnohjauksen suurimmat edut perheneuvojan työn kannalta. Vaikka työnohjaus onkin osa erikoistumiskoulutusta, sen merkitys

¹⁰ Empatia merkitsee toisen ihmisen eläytyvää ymmärtämistä, kärsimyksen jakamista myötäeläen. Onko empatia luontainen kyky vai harjoittelua vaativa taito on jakanut mielipiteitä kautta aikojen. Filosofian tohtori Mirja Kalliopuskan mukaan pitäisi puhua taipumuksesta empatiaan, ja siihen pitäisi ohjata ja rohkaista jo varhaislapsuudesta lähtien. Kalliopuskan esittelemien lukuisten tutkimusten mukaan empatiaa voi lisätä harjoittelemalla myös aikuisiässä. Kalliopuska 1983, 11–16, 134–135, 142.

¹¹ Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 12–15.

¹² Pulkkinen 2014.

¹³ Kirkon perheneuvonnan erikoistumis- ja täydennyskoulutus 2014.

perheneuvojan työssä kehittymiselle ja työssä jaksamiselle on suuri, ja sen vuoksi käsittelen työnohjausta omana osionaan.

Tutkimusaineisto on koottu sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin kaikille Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perheneuvojille. Lomakkeessa oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä, joten aiheen analysoinnissa käytin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista metodia. Tutkielmani jakautuu kahdeksaan lukuun, joista ensimmäisessä johdannon jälkeisessä luvussa kaksi esittelen työn taustaa. Aloitan aikaisemman tutkimuksen esittelyllä, jonka jälkeen siirryn kertomaan perheneuvojien koulutuksesta. Jotta pystyisi ymmärtämään nykyistä perheneuvojien koulutusta, on luotava katsaus menneeseen, joten lyhyt historiallinen katsaus koulutuksen kehityksestä on paikallaan. Tämän jälkeen esittelen, mitä perheneuvonta 2010-luvulla tarkoittaa, ja kuinka se tasapainottelee terapian ja sielunhoidon rajapinnalla. Esiteltyäni tutkimuksen suorittamisen luvussa kolme, siirryn varsinaisiin tuloslukuihin. Tuloslukuja on tutkimuskysymysten mukaisesti neljä, joista ensimmäisessä etsin vastausta pohjakoulutuksen vaikutuksesta perheneuvojan työelämävalmiuksiin. Seuraavassa luvussa viisi paneudun erikoistumiskoulutukseen, ja luvussa kuusi työnohjauksen merkitykseen. Perheneuvojien ajatuksia ja toiveita koulutuksen kehittämisestä esittelen luvussa seitsemän, jonka jälkeen on vuorossa omat pohdintani tutkielman tekemisestä ja sen tuloksista.

Henkilökohtaisena syynä tutkielmalle on oma kiinnostukseni työskennellä tulevaisuudessa parisuhdetyössä, minkä lisäksi tutkielmani tulee täydentämään kirkon perheneuvonnasta tehtyjä lukumääräisesti vähäisiä tutkimuksia. Kirkon perheneuvonnan koulutussihteeri Tero Pulkkinen on myös kiinnostunut siitä, mitkä erityiskoulutuksen osioista ovat perheneuvojista antoisimpia, ja mitkä he kokevat vähiten itseään hyödyttäväksi. Tämän tiedon selvittäminen voi auttaa kehittämään perheneuvojien koulutusta jatkossa. Keskeisiä käsitteitä tutkielmassani ovat perheneuvonta, sielunhoito, psykoterapia, ammatillinen kehitys ja työnohjaus.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Aikaisempi tutkimus

Kirkon perheneuvonnasta on tehty jonkin verran aikaisempaa tutkimusta, joista ensimmäisenä esittelen lyhyesti Kari Ruotsalaisen vuonna 2002 valmistuneen väitöskirjan *Auttajana kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä. Kirkon perheneuvojien käsitys työstään*. Tutkimus tarkastelee niitä jännitteitä, joita perheneuvojat työssään kohtaavat. Perheneuvojien työskentely kirkon kristillisten ihanteiden ja postmodernin yhteiskuntamme välimaastossa aiheuttaa erilaisia käsityksiä työn luonteesta; osa perheneuvojista kokee olevansa kirkon palkkaama terapeutti, osa taas olevansa kirkon sielunhoitoryhmän jäsen.¹⁴ Ne perheneuvojat, jotka pitivät perheneuvontaa täysin sielunhoidosta erillisenä alueena, ja käyttivät pääasiassa terapeuttisia menetelmiä asiakkaiden kanssa, olivat Ruotsalaisen sanoin *rajaavan näkemyksen* omaavia. Rajaavan näkemyksen perheneuvojatkin käyttivät tarvittaessa ja asiakkaan aloitteesta sielunhoidollisia menetelmiä työssään, mutta selvä terapian ja sielunhoidon erottaminen oli heille tärkeää. *Integroivan näkemyksen* omaavien perheneuvojien mukaan perheneuvonta oli sielunhoidollisen tehtävän toteutumista itsessään, ja terapian ja sielunhoidon raja on kuin veteen piirretty viiva, vaikeasti erotettavissa.¹⁵ Myös näkemyksissä perheneuvojan roolista seurakunnan työntekijänä näkyy aihepiirin moniulotteisuus; etenkin psykologin koulutuksen saaneet perheneuvojat pitivät itseään terapiatyön tekijöinä, kun taas osa muista perheneuvojista piti itseään hengellisen työn tekijöinä. Myös näkemystä kahdenlaisen työn tekemisestä esiintyi, jolloin perheneuvoja näki itsensä kirkollisen ja maallisen, enemmän terapiaan suuntautuneen, maailman rajamailla.¹⁶

Pirjo Hakalan väitöskirja *Learning by Caring: A Follow-Up Study of Participants in a Specialized Training Program in Pastoral Care and Counseling* on vuodelta 2000. Hakala teki kahden vuoden seurantatutkimuksen niistä hoitajaidentiteetin muutoksista, joita tapahtui perheneuvonnan opiskelijoiden keskuudessa heidän työskennellessään omissa työpaikoissaan ja opiskellessaan samalla pastoraalista hoitoa ja ohjaus-

¹⁴ Ruotsalainen 2002, 238.

¹⁵ Ruotsalainen 2002, 124–127.

¹⁶ Ruotsalainen 2002, 116–119.

ta.¹⁷ Koulutuksen suurimpana etuna nähtiin vahvistunut sielunhoitajan identiteetti. Myös osallistujien itsetuntemus lisääntyi koulutuksen aikana. Sielunhoitajien oman elämän selvittämättömiin kysymyksiin koulutuksessa ei sen sijaan tarpeeksi paneuduttu, ja Hakala ehdottikin koulutukseen lisättäväksi omaa terapiaa, sieluhoitoa tai hengellistä ohjausta. Itseopiskelun osuus oli melko suuri, eivätkä seminaarijaksojen väliajoilla tehtävät tehtävät reflektoineet riittävästi opitun ja työn yhteyttä.¹⁸

Leena Ahteenmäki-Peltonen on tutkinut kirkon työnohjaajien teoreettisia lähtökohtia tutkimuksessaan *Mikä ohjaa kirkon työnohjaajaa?* Tutkimuksessa selvitettiin teema-haastattelujen avulla 12 kirkon työnohjaajan teoreettisia lähestymistapoja työhönsä, ja verrattiin niitä psykiatrian työnohjaajien vastaaviin käsityksiin.¹⁹ Kirkon työnohjaajien näkemykset ilmensivät tutkimuksen mukaan halua ymmärtää työnohjattavaa kokonaisvaltaisesti, jolloin pastoraalisuus ja tavoite integrointiin ohjasivat työnohjaajia. Monilla kirkon työnohjaajista oli kuitenkin puutteita taustateorioiden monipuolisuudessa tuntemisessa, mikä aiheuttaa Ahteenmäki-Peltosen mukaan liian yksipuolista työnohjausta.²⁰

Paavo Kettusen väitöskirja *Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus* käsiteli sairaalasielunhoidon ihmiskäsitystä ja niiden muutoksia kirkon sairaalasielunhoidon koulutuksessa vuosina 1960–1975. Alkuvaiheen koulutuksen kehittäjä, rovasti Niilo Syväne kannatti teosentrasta ihmiskäsitystä, jossa päätavoitteena oli hoitaa ihmisen jumalasuhdetta ja tuoda tämä kaikkimensa Jumalan eteen. Aikakautta kuvasi epäluulo psykoanalyysia ja psykologiaa kohtaan.²¹ Vähitellen sosiaalityön auttamismuotojen kautta sairaalasielunhoidon ihmiskäsitykseen tuli myös usko jokaisen ihmisen omiin voimiin, minkä lisäksi antropologinen sairauskäsitys tuli keskeisemmäksi. Sielunhoitaja muuttui auktoriteetista kuuntelijaksi. Tutkimuskauden lopulla ihmiskäsitystä määrääväksi tekijäksi tuli hoidettavan ihmisen elämäntilanne. Sielunhoitajan tehtävänä oli kuunnella, mitä ihminen kertoo omasta tilanteestaan neuvo-matta ja opastamatta, vierellä kulkien ja tukien.²²

¹⁷ Hakala 2000, 3.

¹⁸ Hakala 2000, 301–302, 335–336.

¹⁹ Ahteenmäki-Peltonen 2006, 17.

²⁰ Ahteenmäki-Peltonen 2006, 143, 159.

²¹ Kettunen 1990, 86, 328–329.

²² Kettunen 1990, 329–331.

Itä-Suomen yliopistossa vuonna 2011 tarkastettu Maire Komulaisen pro gradu -tutkielma *Kirkon perheneuvonta auttajana ihmisten kriiseissä* on lähinnä perheneuvonnan asiakkaiden sosiodemografiasia tekijöitä, käyntimääriä ja tulosityitä kartoittava tutkimus.²³ Tutkielman mukaan perheneuvontaan hakeutuva henkilö on tyypillisesti elämänsä kiireisimpiä aikoja elävä 30–49-vuotias työssä käyvä, avioliitossa elävä mies tai nainen, jolla on kaksi lasta. Tulosyistä yleisimpiä ovat elämänvaihe kriisit, vuorovaikutusongelmat, psyykkiset ongelmat ja uskottomuus.²⁴

Edellä mainittujen töiden lisäksi kirkon perheneuvontaa on tutkittu muutamissa muissa pro-gradu tai opinnäytetöissä diakonia-ammattikorkeakoulussa sekä Jyväskylän ja Tampereen yliopistoissa. Näiden tutkimusten aihepiiri ei kuitenkaan liity omaan tutkimukseeni niin relevantisti, että ottaisin niitä esille sen tarkemmin.

2.2 Kirkon perheneuvojen koulutus

Kirkon perheneuvojat aloittivat työnsä 1940-luvulla tilanteessa, jossa avuntarvitsijoita oli paljon, mutta hyväksi koettuja toimintatapoja ja koulutusta ei vielä ollut saatavilla. Sodan jälkeisessä Suomessa perheet ja parisuhteet olivat vaikeuksissa, sillä sodan jäljet näkyivät alkoholismina, uskottomuutena ja runsaina avioeroina. Parhaat nuoruuden vuotensa sodassa olleet miehet palasivat kotiin erilaisina kuin lähtivät, osa invalidisoituina, osa muuten traumatisoituina. Myös kotirintamalla olleet naiset olivat joutuneet kokemaan vastoinkäymisiä, joten on ymmärrettävää, että yhteiseen arkeen totuttautuminen niukan toimeentulon ja epävarmuuden keskellä oli vaikeaa. Sotapappinakin toiminut, Tampereen kaupunkilähetyksen johtaja Matti Joensuu huomasi perheiden ahdingon, ja vastasi siihen alkamalla vastaanottaa asiakkaita, joita riitti heti alkuvaiheista lähtien runsaasti. Pian mukaan toimintaan liitettiin psykiatri ja juristi, jotka pystyivät antamaan neuvonta-apua tarvittaessa. Jo muutaman kuukauden kuluttua avioliittotoiminta laajeni Helsinkiin, jossa oman työnsä ohella iltapäivystyksiä pitivät kulloinkin päivystysvuorossa olevat papit. Yleisimpiä syitä neuvontaan hakeutumiseen olivat ensimmäisenä toimintavuotena uskottomuus, juoppous ja riittaisuus.²⁵

²³ Komulainen 2011, 3.

²⁴ Komulainen 2011, 60–61.

²⁵ Viika 1994, 13–20.

Varsinaisen suullisen neuvontatyön lisäksi alkuvuosina annettiin kirjeellistä neuvontaa merkittävässä määrin, minkä lisäksi pidettiin lukuisia avioliiton ja perheen kysymyksiä käsitteleviä esityksiä radiossa, lehdistössä tai yleisötilaisuuksissa. Heti alusta lähtien myös yhteistyö eri toimijoiden, kuten Väestöliiton, kasvataneuvoloiden, lastensuojelun ja alkoholistihuoltovirkailijoiden kanssa alkoi kehittyä.²⁶

Oman työnsä ohella neuvontatyötä tekevien pappien alkuinnostus työhön alkoi vähentyä parin ensi vuoden jälkeen, ja joka ilta vaihtuva päivystäjä-järjestelmä vaikeutti pitkäaikaisten asiakassuhteiden muodostumista. Ongelmaksi muodostui myös tiedon puute, sillä pelkkä halu auttaa ihmisiä ei riittänyt ilman asianmukaista koulutusta. Näiden syiden vuoksi järjestelmää haluttiin muuttaa niin, että työtä alkaisivat tehdä kokoaikaiset, asiaan paneutuvat työntekijät.²⁷ Englannissa käytössä ollut ja siellä toimiva malli käyttää perheneuvonnassa vapaaehtoisia työntekijöitä ei tuntunut toimivan Suomessa, vaikkakin läpi 1950-luvun Helsingin perheneuvontatyössä käytettiin myös vapaaehtoisia sekä sivutoimisia työntekijöitä. Vuonna 1953 Helsingissä perustetussa Perheasiain neuvottelukeskuksessa alkoi työskennellä myös päätoiminen pappi sen johtajana. Matti Joensuu kertoo kirjassa *Neuvotellen*, etteivät perheneuvonnan alkuvuodet olleet kiivaan kasvun aikaa vaan oman paikan ja toimintatapojen etsimistä. Varsinainen kasvupyrähdys alkoi 1970-luvulla, jolloin Perheasiain neuvottelukeskusten määrä kaksinkertaistui maassamme.²⁸

Perinteinen kristillinen, keerygmaattinen, sielunhoito ei tuntunut tavoittavan parisuhdeongelmien kanssa kamppailevia ihmisiä. Pappien huomatessa rajallisuutensa tietojensa ja taitojensa suhteen aloitettiin vuonna 1951 järjestelmällinen perheneuvojen koulutus.²⁹ Amerikkalainen social casework ("henkilökohtainen huolto") menetelmä vaikutti suuresti suomalaiseen perheneuvontatyöhön, ja 1950-luvulla järjestettiin useita kyseiseen metodiin perustuvia koulutuskursseja yhdessä muiden sosiaalityötä tekevien tahojen kanssa. Kurssit kestivät yhden lukukauden, ja niissä oli henkilökohdasta työnohjausta sekä erilaisia luentosarjoja. Perheneuvojat merkitsivät tapauskerptomuksia muistiin jo työn alkuvaiheista lähtien, ja etenkin työnohjauksen alettua sys-

²⁶ Viika 1994, 22–23, 32.

²⁷ Joensuu 1976, 12; Viika 1994, 23

²⁸ Joensuu 1976, 13–14; Viika 1994, 105–106.

²⁹ Joensuu 1976, 13; Kettunen 1990, 24–25; Viika 1994, 33.

temaattisesti³⁰ tapauskertomusten käsittelystä tuli koulutuksen keskeinen menetelmä. Ulkomaiset asiantuntijavierailut sekä suomalaisten koulutusmatkat ulkomaille toivat myös uusimpia vaikutteita perhekasvatuksen ja avioliittoneuvonnan alalta muualta maailmasta.³¹

Perheneuvojat opiskelivat social caseworkia myös kirjallisuuden avulla tutustuen esimerkiksi Helen Perlmanin ja Florence Hollisin teoksiin. Sielunhoidollisen kirjallisuuden alalla merkittäviä teoksia olivat Seward Hiltnerin *Vapauttava keskustelu* ja Carrol Wisen *Sielunhoidollinen keskustelu*, joiden lisäksi Irja Kilpeläisen *Osaamme-ko kuunnella ja auttaa* on kuulunut perheneuvojien lukemistoon vuosikymmenten ajan. Psykologi Carl Rogersin ajattelua seuraten aikakaudella oli tyypillistä keskittyä terapeutin ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen, pyrkiä aktivoimaan asiakasta omaan ilmaisuun ja välttää terapeutin valmiita vastauksia ja neuvoja.³²

Tultaessa 1960-luvulle Suomi teollistui ja kaupungistui vauhdikkaasti. Ihmisten oli vaikea tottua nopeasti muuttuvaan yhteiskuntaan ja sen elinkeinorakenteiden muutokseen. Perinteiset arvot joutuivat koetukselle, ja avioerojen määrä kohosi kaupungistumiskehityksen kanssa käsi kädessä. Tämä aiheutti yhä lisääntyvää kysyntää perheneuvonnassa, jossa jouduttiin palkkaamaan uusia työntekijöitä ja miettimään, kuinka heidän koulutuksensa saataisiin järjestettyä. Koulutussihteerin saaminen päätoimiseksi työntekijäksi vuonna 1964 oli tuntuva edistysaskel perheneuvojien koulutukselle, sillä koulutuksen kehittämiseen ei ollut työvoiman vähyys vuoksi ollut juurikaan mahdollisuuksia tätä ennen. Koulutussihteerin Kaarle Viikan vastuulle tuli perheneuvojien perus- ja jatkokoulutuksen organisointi ja toteutus, ja vuonna 1966 toimintaan mukaan saatiin myös päätoiminen perhekasvatussihteerin.³³ Alusta pitäen käytäntönä oli, että uusi perheneuvoja alkoi välittömästi ottaa vastaan asiakkaita ja saada työnohjausta. Samalla hän kävi Helsingin neuvottelukeskuksesta saamassa

³⁰ Suomalaista syntyperää olevan, Yhdysvalloissa sosiaalityön johtajana ja työnohjaajana toimineen Helvi Boothin vierailu Suomessa 1954–1955 merkitsi huomattavaa edistysaskelta social caseworkin saralla Suomessa. Booth toimi myös Matti Joensuun työnohjaajana, minkä jälkeen käynnistyi kirkon avioliittoneuvojien järjestelmällinen työnohjaus. Joensuu 1976, 15; Viika 1994, 53.

³¹ Kettunen 1990, 25; Ruotsalainen 2002, 41; Viika 1994, 52–53.

³² Viika 1994, 86–87.

³³ Viika 1994, 67, 69, 78.

noin puolen vuoden ajan koulutusta tehtävänsä. Osanottajia oli vuosittain vain muutamia, ja pitkät välimatkat hankaloittivat entisestään kursseille osallistumista.³⁴

Sairaalasielunhoidon koulutus kärsi myös koulutettavien puutteesta, minkä vuoksi päätettiin vuonna 1969 järjestää ensimmäinen sairaalasielunhoitajien ja perheneuvojien yhteinen koulutus. Koska molempia opiskelijoita oli vähän, oli järkevämpää järjestää yhteinen koulutus, jotta osanottajamäärä saataisiin nousemaan ja kurssien toteutus olisi taloudellisestikin kannattavampaa. Koulutus muodosti perustan myöhemmällekin koulutukselle, ja se sisälsi 40 työnohjauskertaa ja kolme viisipäiväistä seminaaria. Seminaareissa oli sielunhoitoon liittyviä luentoja sekä ryhmätyöskentelyä.³⁵ Erilaiset psykoterapian ja -analyysin muodot herättivät kiinnostusta myös kirkon työntekijöiden keskuudessa 1960-luvulla, ja luennoitsijoiksi koulutuksiin pyydettiin psykoanalyttisen koulutuksen saaneita terapeutteja. Tämä freudilaista alkuperää oleva terapiamuoto koettiin mielenkiintoiseksi oppaaksi ihmisen psyyken ja käyttäytymisen ymmärtämiseksi. Huonona puolena oli kuitenkin terapisuhteiden pitkäaikaisuus, sillä näin asiakaskierto jäi vähäiseksi, ja uusien asiakkaiden määrää ei voitu lisätä.³⁶ Ryhmäpsykoterapia levisi perheneuvottelutyöhön 1960-luvun lopulla, muttei saanut suurempaa jalansijaa ennen kuin pari vuosikymmentä myöhemmin, jolloin erilaiset aviopari- ja eroryhmät kasvattivat suosiotaan.³⁷

Erilaiset perheterapiamenetelmät tulivat perheneuvojien käyttöön laajemmin 1970-luvun alussa, vaikkakin niitä oli opiskeltu Suomessa jo edellisellä vuosikymmenellä kirjallisuuden avulla.³⁸ Perheterapiassa tarkoituksena on hoitaa koko perhettä tai pariskuntaa eikä pelkkää yksilöä. Tämä tapahtuu pyrkimällä parantamaan perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta tarkastelemalla sitä vuorovaikutuksen kehää, jossa perhe toimii.³⁹ Myös kiinnostus sielunhoitoa kohtaan kasvoi entisestään 1970-luvulla. Koska kirkon eri erityistyöaloilla oli suhteellisen vähän uusia koulutettavia työntekijöitä, yhteistyötä päätettiin koulutuksen suhteen lisätä. Uudesta, seminaari muotoisesta koulutuksesta vastasivat kirkon koulutuskeskus, sairaalasielunhoidon

³⁴ Viika 1994, 84–85.

³⁵ Kettunen 1990, 28; Viika 1994, 84–85.

³⁶ Viika 1994, 87–88.

³⁷ Ruotsalainen 2002, 20–22.

³⁸ Vuonna 1968 pidettiin myös ensimmäinen perheterapian koulutusseminaari professori Kalervo Kinanen johdolla. Kinanen piti seminaareja seuraavinakin vuosina, jolloin moni perheneuvoja pääsi tutustumaan uuteen terapiamuotoon. Viika 1994, 93.

³⁹ Ruotsalainen 2002, 23, 25.

keskus ja perheasiain keskus yhteistyössä. Koulutukseen otettiin perheneuvojien ja sairaalasielunhoitajien lisäksi myös sellaisia opiskelija-, kuurojen-, vankila- tai seurakuntapappeja, jotka halusivat kehittää sielunhoidon taitojaan. Yhteiset koulutukset eri työalojen edustajille olivat paitsi taloudellisesti järkeviä, myös helpottivat opettajapulaa, ja lisäsivät koulutuksen monipuolisuutta. Seminaareissa käsiteltiin esimerkiksi sielunhoidon peruskysymyksiä, oman sielunhoitaja identiteetin kehittämistä, perheongelmien ja ihmissuhteiden kohtaamista sekä sairaiden kohtaamista. Yhteisten seminaarien jälkeen järjestettiin kullekin työalalle erityiskysymysten seminaari, ja ensimmäinen perheneuvonnan erityiskysymysten seminaari järjestettiin vuonna 1977. Lisäksi perheneuvojien koulutukseen määriteltiin kuuluvaksi 60 yksilötyönohjauskertaa, jolloin kokonaiskoulutuksen pituudeksi tuli kolme vuotta.⁴⁰

Perheneuvonnan kasvu jatkui myös 1980-luvulla, ja asiakkaita oli enemmän kuin kyettiin ottamaan vastaan. Tähän vaikuttivat osaltaan kuntien kanssa solmitut ostopalvelusopimukset, mikä tarkoitti kunnan mahdollisuutta ostaa tarvitsemiaan perheneuvontapalveluja paikalliselta perheasiain neuvottelukeskukselta. Vuonna 2013 noin 70 %:lla perheasiain neuvottelukeskuksista oli ostopalvelusopimus lähikuntien kanssa.⁴¹ Yhteiset koulutuskurssit muiden kirkon sielunhoitotyötä tekevien kanssa jatkuivat myös 1980-luvulla, ja jo työssä toimiville perheneuvojille järjestettiin täydennyskoulutusta muun muassa seksuaali- ja nuorisoneuvonnan sekä pari-, perhe- ja lyhytterapian aihepiireistä. Lisääntyneet asiakasmäärät ja kasvava perheneuvontaverkosto lisäsivät tarvetta perheneuvojien pätevyyden nostamiseen, mikä tarkoitti koulutuksen kehittämistä intensiivisesti pari- ja perheterapeuttisen työotteen vallatessa samalla alaa. Uusi sosiaalihuoltolaki vuonna 1984 asetti tarkemmat pätevyysvaatimukset kunnan ostamille palveluntarjoajille, joten perheneuvojien koulutuksen laatua tuli parantaa myös sen vuoksi. Pariterapian ja -viestinnän kurssit sekä seksuaaliterapian seminaarit sisällytettiin perheneuvojien koulutukseen. Lisäksi alettiin toteuttaa täydennyskoulutustapahtumia vuosittain jo työssä toimiville perheneuvojille. Ensimmäinen tällainen kurssi on seksuaalineuvonnan kurssi yhdessä Väestöliiton kanssa talvella 1980–81.⁴²

⁴⁰ Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 22; Viika 1994, 126–129.

⁴¹ Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 23, 31; Viika 1994, 162–163.

⁴² Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 23; Viika 1994, 165–167.

Tultaessa 1990-luvulle Suomi ajautui syvään lamaan, joka vaikutti perheiden hyvinvointiin monella tapaa. Kirkossa käytiin keskustelua siitä, kuuluuko perheneuvonta kirkolle vai yhteiskunnalle, ja mikä perheneuvonnan asema yhteiskunnassa oikein on. Kysyntää perheneuvonnalle oli enemmän kuin koskaan, joten huolimatta epäilyistä perheneuvonta vahvisti asemiaan kirkon työmuotona.⁴³ Uusia perheneuvotuskeskuksia syntyi 1990-luvulla kolme, ja perheneuvojien määrä lisääntyi 14:llä edellisestä vuosikymmenestä. Perheasioiden sovittelukoulutus ja NLP-koulutus⁴⁴ tuli osaksi perheneuvojien täydennyskoulutusta. Myös Stakesin ja Väestöliiton kanssa järjestettiin pari- ja perheterapian koulutusta vuosina 1993–1995.⁴⁵

Vuosituhanne vaihtuessa perheneuvontatyötä kehitettiin edelleen ahkerasti. Tällöin perheneuvojan kelpoisuusehdoksi määriteltiin ylempi korkeakoulututkinto. Vuonna 2003 voimaantulleen päätöksen mukaan kirkon perheneuvojan peruskoulutus voi olla teologin, psykologin tai muu perheneuvontatyöhön soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.⁴⁶ Kun henkilö on valittu perheneuvojaksi, hän sitoutuu samalla suorittamaan työnsä ohessa noin kolme vuotta kestävä ja 60 opintopisteen laajuisen perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen. Vuonna 2007 koulutus saatettiin vastaamaan erityistason perheterapia koulutusta, jolloin perheneuvojilla oli mahdollisuus saada psykoterapeutin ammattinimike. Ensimmäisille, tämän kaltaisen erikoistumiskoulutuksen käyneille perheneuvojille myönnettiin psykoterapeutin ammattinimike vuonna 2012.⁴⁷ Saman vuoden alussa psykoterapeutti koulutuksen vastuu siirtyi kuitenkin valtioneuvoksen asetuksella yliopistoille, sillä aiemmin koulutuksen oltua monen eri toimijan vastuulla sen laadun seuraaminen oli vaikeaa. Muutoksen jälkeen psykoterapeuttikoulutusta saavat antaa ne yliopistot, joilla on psykologian tai lääketieteellisen alan koulutusvastuu.⁴⁸ Tutkielman valmistumisen aikaan ei psykoterapeutti nimikkeeseen tähtäävää koulutusta siis perheneuvojille ollut enää tarjolla.

⁴³ Kiiski 2002, 16.

⁴⁴ NLP engl. Neuro-linguistic Programming, eräs mm. koulutuksessa ja terapiassa hyödynnettävä ihmismielen toimintamallien merkitystä korostava metodi. Lyhenneluettelo 2014.

⁴⁵ Kirkon perheneuvonta 70 v. 2014, 17.

⁴⁶ 1.3.2003 voimaantulleen piispainkokouksen päätöksen mukaan perheneuvojalla on oltava "virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto". Ennen säädöksen voimaantuloa virkaan valitut säilyttivät kelpoisuutensa, vaikka eivät olisikaan täyttäneet uusia kelpoisuusehtoja. Kirkkolainsäädäntö 2003, kirkon säädöskokoelma nro. 91.

⁴⁷ Pulkkinen 2015.

⁴⁸ Vastuu psykoterapeuttikoulutuksesta yliopistoille 2010; Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 29–30.

Lapsen asemaa perheenjäsenenä ja hänen huomioonottamistaan perheneuvonnassa pyrittiin parantamaan koulutuksilla, ja työn yleistä laatua parantamaan luotiin *Laatu ja määrä perheasiain neuvottelukeskusten työssä* -muistio. Muistion mukaan laatu perheneuvonnassa näkyy osaavana henkilökuntana, työn oikeana mitoituksena ja oikea-aikaisuutena, luottamuksellisuutena ja toiminnan läpinäkyvyytenä sekä mahdollisuutena tulosten arviointiin.⁴⁹ Valtakunnallinen asiakaspalautejärjestelmä otettiin käyttöön 2010-luvulla, ja yhteistyö City.fi:n kanssa alkoi, kun perustettiin Suhdekliniikka auttamaan Internetin kautta apua tarvitsevia. Päätaavoite parien ja perheiden auttamisessa on pysynyt alusta pitäen samana, mutta työtavat ovat vuosien myötä kehittyneet vastaamaan ajan tarpeita⁵⁰.

Vuonna 2011 päättyneen perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen sisältö⁵¹ on esitetty kaavakuvana kaaviossa 1. Koulutukseen sisältyi kolmen päivän orientaatio jakso, jossa käsiteltiin perheneuvonnan historiaa ja nykyisyyttä etukäteen luetun kirjallisuuden pohjalta. Yhdessä sairaalasielunhoitajien ja vankilapappien kanssa järjestettävät nelipäiväiset seminaarit (kaaviossa I–IV seminaarit) käsitelivät sielunhoitosuhdetta ja sen teologisia perusteita, pastoraalipsykologiaa, psyykkistä riippuvuutta ja perheväkivaltaa sekä vakavan sairauden ja kuoleman kohtaamista. Kaaviossa näkyvä menetelmäseminaari tarkoittaa niin sanottuja metodikursseja, joita on kuusi kahden päivän jaksoa. Niissä käydään läpi erilaisia perhe- ja pariterapian muotoja, kuten lyhyt- ja ratkaisukeskeistä terapiaa, psykodynaamista perheterapiaa, sosiaalista konstruktionismia, eklektistä terapiaa ja tunnekeskeistä pariterapiaa. Väliseminaarien kestoaiheina ovat seksuaalisuus, sovittelu, lapsen asema, perheväkivalta ja traumat. Väliseminaareihin voivat osallistua kaikki perheneuvonnan työntekijät, sillä ne ovat samalla myös täydennyskoulutusta. Lisäksi erikoistumiskoulutukseen kuuluu yksilötyönohjausta (54 kertaa) sekä ryhmässä tapahtuvaa työnohjausta (36 kertaa). Koulutuspsykoterapia toteutetaan sukupuutyöskentelyn⁵² avulla, ja kurssikirjoitus (kaaviossa lopputyö nimellä) käsittelee jotakin perheneuvojan työssä käsiteltävää erityisky-

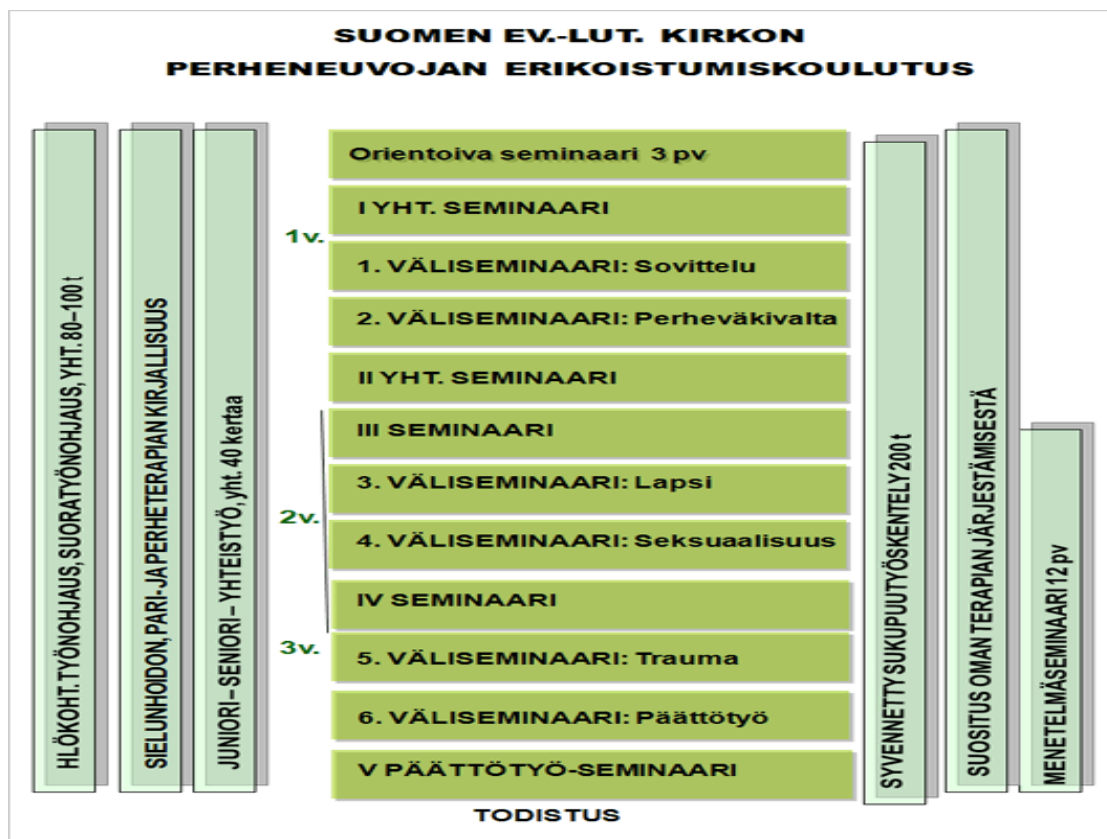
⁴⁹ Laatu ja määrä perheasiain neuvottelukeskusten työssä 2011, 1–2; Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 24.

⁵⁰ Kirkon perheneuvonta 70 vuotta 2014, 20.

⁵¹ Käytin työn pohjana kyseistä erikoistumiskoulutusta, sillä myöhemmin toteutuneesta koulutuksesta ei vielä ollut yhteenvetoa tutkielman aloitus hetkellä. Tero Pulkkinen mukaan koulutuksen kirjallisuus on hieman uudistunut, mutta pääpiirteissään vuonna 2014 aloitetun koulutuksen runko on kestänyt samanlaisena kuin 2008–2011 koulutuksessa. Vuonna 2014 aloitetun koulutuksen kuvaus löytyy osoitteesta <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content531CA3>

⁵² Sukupuutyöskentelystä lisää luvussa 5.5, sivu 43–44.

symystä. Oppimista tukee juniori-seniori yhteistyö, sekä kirjallisuuden mahdollisimman laaja opiskelu omalla ajalla.⁵³ Erikoistumiskoulutuksen laajuus on 60 opintopistettä, ja teoriajaksoilla toteutettavia koulutuspäiviä on yhteensä 53.⁵⁴

Kaavio 1: Kirkon perheneuvojan erikoistumiskoulutus. Lähde: Sakasti.evl.fi.

2.3 Perheneuvonta terapeuttisena ja sielunhoidollisena työnä

Toiminnan alkuvaiheessa perheneuvonnan katsottiin kuuluvan perinteisen, julistavan sielunhoidon pariin, ja ripin käyttö ja Raamatun ohjeisiin tukeutuminen olivat normaaleja käytäntöjä kirkon parisuhdetyössä. Jo melko pian huomattiin, etteivät valmiit vastaukset ja keerygmaattinen ote auttaneet pareja, vaan tarvittiin sen myöntämistä, että perheneuvojakin on usein vailla vastauksia.⁵⁵

⁵³ Kirkon perheneuvonnan erikoistumis- ja täydennyskoulutus 2014; Erikoistumiskoulutuksen kuvaus 2010.

⁵⁴ Erityiskoulutus 2015.

⁵⁵ Myyrä 2003, 43; Viika 1994, 47-48.

Kirkon perheneuvonnan strategiassa sielunhoito määritellään toiminnaksi, jossa yksityisten keskustelujen avulla tuetaan ihmisen psyykkistä ja hengellistä kehitystä kristillisessä viitekehyksessä. Päämääränä on, että perheneuvonnassa olisi samanaikaisesti läsnä sekä sielunhoidon että terapian ulottuvuudet, niitä sekoittamatta tai erottamatta. Tämä on haasteellista, sillä toimiessaan yhteiskunnan ja kirkon leikkauspisteessä perheneuvontaan kohdistuu paineita kummastakin suunnasta. Perheneuvoja on kirkon työntekijä ja edustaa kirkon arvoja, ja samanaikaisesti hänen tulisi toimia yhteistyössä moniarvoisen yhteiskunnan ja uusimuotoisten perheiden kanssa.⁵⁶

Paavo Kettunen on kirjassaan *Auttava kohtaaminen I* kuvannut sielunhoidon ja psykoterapian suhdetta, yhteneväisyyksiä ja eroja. Hänen mukaansa ihmisen tarkastelu pelkästään psykologisesta tai teologisesta näkökulmasta voi johtaa liian yksipuoliseen näkemykseen tämän ongelmien alkuperästä. Siinä missä psykoterapia pyrkii selvittämään, mitkä tunneperäiset tekijät vaikuttavat ihmisen kokemuksiin ja käyttäytymiseen, sielunhoito etsii vastauksia elämän ontologisiin kysymyksiin. Nämä ontologiset, elämän mielekkyyttä koskevat kysymykset aktivoituvat ihmisen tunne-elämässä, joten niiden käsittely sekä psykoterapian että sielunhoidon keinoin olisi tärkeää kokonaiskuvan vuoksi.⁵⁷ Vaikka sielunhoidollisessa keskustelussa ei sanallaan käsiteltäisi hengellisiä kysymyksiä, sielunhoitajalla on kuitenkin oltava valmius keskustella niistä tarvittaessa. Kun ihminen valitsee auttajakseen kirkon työntekijän, hän tekee tietoisin valinnan ja on oikeutettu luottamaan siihen, että auttaja edustaa kirkon arvoja. Autettavan sen sijaan ei tarvitse uskoa kirkon oppeihin sen enempää kuin jumalaankaan, sillä auttamisen perustana on lähimmäisen palveleminen, ei käännäyttäminen tai saarnaaminen.⁵⁸

Käytännön sielunhoitotyöstä nousseesta tarpeesta ymmärtää paremmin ihmistä kokonaisvaltaisesti alkoi 1980-luvulla kasvaa kiinnostus sielunhoidon teologiaa ja spiritualiteettia kohtaan. Yliopistomaailman ja kirkon eri työalojen yhteistyö sai aikaan pastoraalipsykologisen työskentelyn alkamisen ja teologisen, psykologisen ja psykoterapeuttisen kokemuksen ja tiedon yhdistämisen. Ihmisten kokemukset, kirkon uskontraditio ja kulttuuris-yhteiskunnallinen tilanne vaikuttavat pastoraalipsykologian

⁵⁶ Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010, 15–16.

⁵⁷ Kettunen 2013, 40–41. Myös Aarno Sainio puhuu kokonaisvaltaisuudesta sielunhoidon yhteydessä, Sainio 1987, 114.

⁵⁸ Kettunen 2013, 43–44.

teorian ja käytännön muodostukseen jatkuvasti. 2000-luvun alussa Suomessa alkanut pastoraalipsykologisen psykoterapiakoulutuksen tarkoituksena oli yhdistää sielunhoidon ja psykoterapian elementtejä, sillä hengellisen ja psyykkisen elämän nähdään pastoraalipsykologiassa olevan yhteydessä toisiinsa. Koska pastoraalipsykologiassa ajatellaan uskonnollisen kokemuksen olevan samalla psyykkinen kokemus, ei sielunhoidossa pitäisi jättää ihmisen psyykeä kohtaamatta. Samoin psykoterapiassa kuuluisi ottaa huomioon ihmisen hengelliset - kenties piilossakin olevat - tarpeet ja kysymykset. Tällainen kokonaisvaltainen sielunhoidonkäsitys pitää sisällään sekä fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset että uskonnolliset elämäkokemukset, ja tällöin sielunhoitaja ottaa koko ihmisen vastaan sellaisenaan, erottelematta jotakin osiota kohtaamisen ulkopuolelle.⁵⁹

Erilaiset terapiamuodot perheneuvonnassa

Perheneuvonnassa alettiin jo 1950-luvun puolivälissä käyttää social-casework työtapa, jossa huomion kohteena oli ainutkertainen tapaus, case. Tarkoituksena oli keskustelun avulla selvittää asiakkaan voimavarat ja auttaa häntä itse selviytymään ongelmistaan rohkaisten ja tukien.⁶⁰ Psykoterapiamenetelmiä alettiin Suomessa 1960-luvulla käyttää laajemminkin, ja myös perheneuvonnassa psykoanalyttisen koulutuksen saaneet kouluttajat jakoivat tietämystään perheneuvojille. Koska psykoanalyttinen terapia oli pitkäkestoista ja yhtä asiakasta varten varattiin monta tapaamiskertaa, asiakaskierto oli liian vähäistä. Ryhmäpsykoterapia levisi perheneuvottelutyöhön 1960-luvun lopulla, muttei saanut suurempaa jalansijaa ennen kuin pari vuosikymmentä myöhemmin, jolloin erilaiset aviopari- ja eroryhmät kasvattivat suosiotaan.⁶¹

Erilaiset perheterapiamenetelmät tulivat perheneuvojien käyttöön 1970-luvun alussa, vaikkakin niitä oli opiskeltu Suomessa jo edellisellä vuosikymmenellä kirjallisuuden avulla. Perheterapiassa tarkoituksena on hoitaa koko perhettä tai pariskuntaa eikä pelkkää yksilöä. Tämä tapahtuu pyrkimällä parantamaan perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta tarkastelemalla sitä vuorovaikutuksen kehää jossa perhe toimii.⁶²

⁵⁹ Kettunen 2013, 32–33, 45–46, 261.

⁶⁰ Ruotsalainen 2002, 18–19.

⁶¹ Ruotsalainen 2002, 20–22.

⁶² Ruotsalainen 2002, 23, 25.

Ruotsalainen jakaa perheterapiamenetelmät yksilön dynamiikkaan perustuviin, systeemisiin ja konstruktionistisiin perheterapioihin. Yksilön dynamiikkaan perustuvaa mallia edustaa esimerkiksi psykodynaaminen tai oppimisterapeuttinen teoria, jolloin pääosassa nähdään yksilön sisäinen sielunmaisema ja sen vaikutus perheeseen. Systeemisessä perheterapiassa (jonka yksi muoto on milanolainen perheterapia) taas tarkastellaan perheenjäsenten rooleja ja kehämäistä vuorovaikutusta, jota pyritään parantamaan toimivampaan suuntaan. Työskentelyssä voidaan käyttää yksisuuntaisia peilejä, jolloin osa hoitotiimistä seuraa istuntoa peilin takana, ja tarvittaessa puuttuu istuntoon sen ollessa kesken. Tämä työmuoto sitoo paljon työntekijöitä yhteen perheeseen, joten sen käyttö ei ole ollut kovin yleistä Suomen perheasiain neuvottelukeskuksissa.

1980-luvulta lähtien vaikuttanut konstruktionistinen perheterapia tarkoittaa terapia-mallia, jossa ajatellaan että jokaisella perheenjäsenellä on oma katsantokanta ja tarina perheestä. Näiden tarinoiden avulla voidaan saavuttaa tieto siitä millainen perhe on, ja kuinka perheen tarinaa -historiaa ja tulevaisuutta - voitaisiin muuttaa vähemmän haitalliseen muotoon.⁶³ Ratkaisukeskeinen terapia on eräs konstruktionistisen perheterapian malleista, ja systeemisen mallin kanssa se oli 1990-luvulla eniten käytössä perheneuvojien keskuudessa. Ratkaisukeskeisessä terapiassa pyritään aktivoimaan asiakkaan omat voimavarat ja saavuttamaan asiakkaan omat tavoitteet, usein lyhytterapian avulla.⁶⁴

Vuonna 2011 alkaneessa perheneuvojien erikoistumiskoulutuksessa erilaisia terapiamuotoja käsiteltiin kuudella metodikurssilla sekä neljässä sielunhoidon ja pastoraalipsykologian seminaarissa. Lyhyt- ja ratkaisukeskeiset terapiamuodot, psykodynaaminen perheterapia, tunnekeskeinen pariterapia, sosiaalinen konstruktionismi sekä eklektinen työote tulivat käsitellyiksi kirjallisuuden ja luentojen avulla.

⁶³ Ruotsalainen 2002, 23–30, 34.

⁶⁴ Ruotsalainen 2002, 31–32.

Mitä sielunhoidolla tarkoitetaan?

Sielunhoidoksi kutsutaan kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen taholta tapahtuvaa ihmisten auttamista, jossa voidaan käsitellä uskonnollisia kysymyksiä, psyykkiseen tilaan liittyviä asioita tai näitä molempia. Vielä 1900-luvun taitteeseen saakka sielunhoito oli lähinnä ihmisen hengellistä ohjaamista, ja vasta tämän jälkeen mukaan otettiin elementtejä psykoanalyysistä ja psykoterapeuttisista menetelmistä.⁶⁵ Professori Paavo Kettusen mukaan kirkon sielunhoidolle on omaleimaista eri alojen asiantuntemuksen käyttö. Apua ei tarjota pelkästään uskonnolliset lähtökohdat huomioon ottaen, vaan ajatellen kunkin asiakkaan tarpeita tarvitsipa hän psykologista, psykiatrista tai teologista tietämystä. Tämän lisäksi sielunhoitajan toimiminen nimenomaan kirkon alaisuudessa ohjaa avun hakijaa. Hakeutuessaan kirkon työntekijän luo ihminen antaa itselleen mahdollisuuden pohtia eksistentiaalisia kysymyksiä sielunhoitajan kanssa. Se, toteutuuko pohdinta, on asia erikseen, mutta valmius keskustella asioista on kuitenkin olemassa.⁶⁶ Teologian tohtori Raili Gothónin käyttämä käsite psykodynaaminen sielunhoito tarkoittaa psykoterapiaa ja sielunhoitoa yhdistelevää hoitomuotoa. Siinä pyritään käyttämään hyväksi sekä psykologista tietämystä ihmisen käyttäytymisestä, että teologista ajattelua ja tietoa. Hoitosuhteet ovat pidempiä kuin lyhytterapiassa, ja ihmiselle annetaan aikaa pohtia elämäänsä ja uskoa.⁶⁷

Kettusen mukaan sielunhoito tulisi tänä päivänä ymmärtää kokonaisvaltaisesti, ihmisen koko elämäntilanne huomioon ottaen. Sielunhoidollisessa keskustelussa pitäisi siis huomioida ihmisen psyykkinen, fyysinen, sosiaalinen ja uskonnollinen konteksti. Ihminen voi kokea esimerkiksi myös taloudellisen auttamisen sielunhoidollisena, joten kokonaisvaltaisuus hengellisten ja ruumiillis-sosiaalisten tarpeiden täyttämiseksi olisi muistettava.⁶⁸ Myös yhdysvaltalainen pastoraaliteologi, professori Barbara McClure on sitä mieltä, että sielunhoidossa painotetaan nykyään liikaa individualismia kokonaisvaltaisen ajattelun kustannuksella. Hänen mukaansa sekä ihmisen sisäi-

⁶⁵ Kettunen 2013, 16–17.

⁶⁶ Kettunen 2013, 43–44. Myös Irja Kilpeläisen lähimmäiskeskeisessä, non-direktiivisessä sielunhoidossa uskon asioista puhutaan, mikäli asiakas niin haluaa. Kilpeläisen mukaan lähimmäiskeskeinen sielunhoito on auttamista, jossa autettavaa kunnioitetaan, hänet hyväksytään omana itsenään ja hänen ollaan aidosti kiinnostuneita. Painopisteen on oltava autettavassa ja hänen kokemuksissaan, ei auttajassa tai tämän omien käsitysten esittämisessä. Kilpeläisen opettaman sielunhoidon tarkoituksena oli auttaa asianomaista itse oivaltamaan vaikeutensa, eikä tarjota neuvoja tai lohdutusta. Kilpeläinen 1973, 22–27; Kettunen 1990, 302–303.

⁶⁷ Gothóni 2014, 28–30.

⁶⁸ Kettunen 2013, 47, 52

nen että ulkoinen elämä tulisi ottaa huomioon terapiassa, eikä korostaa vastakkainasettelua ihmisen ja hänen sosiokulttuurisen ympäristönsä kanssa.⁶⁹

McClure myös kritisoi sielunhoitajia pelkän kuuntelemisen ja tuen antamisen ikeestä, sillä esimerkiksi yksinäistä ihmistä ei pelkkä empaattinen kuuntelu lohduta, vaan pitäisi pyrkiä muokkaamaan niitä yhteisön epäkohtia, jotka aiheuttavat yksinäisyyttä.⁷⁰ Hänen mukaansa pelkkä pastoraalinen rooli ei sielunhoitajalle riitäkään, vaan toimimalla eri rooleissa sielunhoitaja voi paremmin onnistua työssään ihmisten hyväksi. Esimerkiksi *profeetan* roolissa sielunhoitajan tulisi nousta epäkohtia ja sortoa vastaan, oltava moraalin ääni pahuuden täyttämässä maailmassa. *Osallistujana* toimiessaan sielunhoitaja pyrkii kehittämään yhteiskuntaa positiivisempaan suuntaan yhdessä muiden kanssa. Vaikka osallistuja sielunhoitaja onkin hankkinut suuren tietomäärän kouluttautumalla tehtäväänsä, hän ei ole totuutta julistava kirkonmies, vaan keskusteleva ja kiihkoton ajatuksien herättäjä, toiveikas ja avoin parantamaan ympäröiviä olosuhteita.⁷¹ Sielunhoitajien tulisi myös rohjeta toimimaan *tuomarin* roolissa, tuomiten alistavat käytännöt yhteiskunnassa ja paljastaen sorron ja hyväksikäytön kun sitä havaitsevat. Liiallinen hyväksyvyys ja arkuus puhua synnistä johtuvat siitä, etteivät sielunhoitajat halua aiheuttaa asiakkailleen lisää häpeää ja nöyryytystä. Tämä kuitenkin aiheuttaa sen, ettei kukaan puhu synnistä tai aja heikkojen asiaa, asiat laikaistaan maton alle odottamaan, että joku muu tekisi jotain.⁷²

Suomalaisten sielunhoitajien ongelmat ovat osin erilaisia kuin yhdysvaltalaisien kollegojen, mutta ongelmatonta työ ei silti ole. Kari Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan kirkon perheneuvojat kokevat sielunhoidon työssään osin ristiriitaisesti. Osa perheneuvojista kokee työnsä olevan terapiatyötä, johon sielunhoito ei kuulu kuin korkeintaan erillisenä osiona, kun taas osan mielestä perheneuvonta itsessään on sielunhoitoa, eikä erityistä keerygmaattista työtapaa siksi tarvita. Valmius keskustella jumala-

⁶⁹McClure 2010, 243–244.

⁷⁰ McClure 2010, 221, 223. Myöskään Jaana Lähteensuon mielestä kuuntelu ja ymmärryksen tarjoaminen ihmiselle ei riitä perheneuvonnassa, vaan ihminen tarvitsee hoitoa, terapiaa. Tämä on vastakkainen näkökulma Ove Wikströmin näkemykselle, sillä hänen mukaansa autettava tarvitsee lämpöä ja ymmärtävää kuuntelua, ei niinkään ohjaavaa terapiaa. Lähteensuo 2004, 85–86. Näkemyseroja voi selittää sielunhoitajien erilaiset työympäristöt; siinä missä surua kokeva tai elämäänsä pohtiva voi hyötyä empaattisesta kuuntelemisesta, parisuhdeongelmista kärsivä voi tarvita terapeuttisempia lähestymistapoja.

⁷¹ Kettunen 2013, 53; McClure 2010, 228–230.

⁷² McClure 2010, 239–240.

suhteesta tai uskonnollisista asioista on perheneuvojen mielestä oleellista kirkon työssä, mutta aloitteen on lähdettävä asiakkaalta.⁷³ Myöskään Aarno Sainion mukaan uskonnollisia kysymyksiä ei saisi väkisin vetää keskusteluun mukaan, mutta koska hengellisyys on osa ihmisen elämää, Jumalaa ei myöskään pitäisi vaieta kuoliaaksi. Hänen mukaansa sielunhoitajilla ilmenee liiaksikin arkuutta uskonnollisten kysymysten esille nostamisessa, vaikka niiden käsittely parhaimmillaan voisi luoda sillan ihmisen tunne- ja kokemusmaailman välille.⁷⁴ Myös Owe Wikströmin mielestä sielunhoitoon kuuluu tulkinnan ja syventämisen ulottuvuus, jolloin uskonnollisten kysymysten esille nostaminen kuuluu sielunhoitajan työhön. Tulkinta tarkoittaa että pyritään aktiivisesti etsimään yhteyttä kristillisen tradition ja ihmisen oman elämäntilanteen välillä, ja syventämisessä käsitellään kokemuksia Jumalan olemassaolosta ja rukouksesta.⁷⁵

2.4 Työnohjaus työn tukena

Perheneuvojen erikoistumiskoulutukseen kuuluu työnohjausta, mutta sen lisäksi hyvin moni perheneuvoja käy jatkuvasti työnohjauksessa työuransa aikana. Työnohjaus kuvataan yleensä prosessiksi, jonka tarkoituksena on auttaa työntekijää kehittymään työtaidoissaan sekä kasvamaan persoonana. Työnohjauksen päämääränä on räätälöidä jokaiselle työntekijälle sopivimmat työkalut, joita käyttäen tämä voi auttaa asiakkaitaan parhaalla mahdollisella tavalla. Koska jokainen ammattilainen on erilainen, ei pelkkä teorian tieto erilaisista terapioista tai ihmisen psykologiasta riitä; lisäksi tarvitaan yksilöllistä työotetta, jota on tarkoitus kehittää työnohjauksen avulla. Työnohjauksessa tarkastellaan usein ohjattavan työtä erilaisten tapausraporttien kautta. Ohjattava voi joko kirjoittaa kirjallisia raportteja tai kertoa suullisesti haluamistaan tapauksista, ja niitä käsittelemällä kehittyä sekä menetelmiltään että henkisiltä ominaisuuksiltaan pätevämmäksi ammattilaiseksi.⁷⁶ Yhteistä kaikille työnohjauksen muodoille on prosessuaalisuus, eli työnohjauksen ajallinen jatkuvuus; yleensä työnohjausprosessi kestää yhdestä kolmeen vuoteen. Alle vuoden kestävässä työnohjauksessa ei yleensä tapahdu riittävää ammatillista tai henkilökohtaista kasvua, kun taas

⁷³ Ruotsalainen 2002, 126, 129.

⁷⁴ Sainio 1997, 290, 294; Sainio 1987, 72–74.

⁷⁵ Wikström 2000, 270–273. Kettunen (2013, 52) näkee kuitenkin etenkin syventämisen ongelmallisena, sillä jumalasuhteen pohtiminen ei välttämättä auta parisuhdekriisissä tai masennuksen vallassa olevaa ihmistä. Hänen mukaansa syventäminen sopiikin paremmin hengelliseen ohjaukseen kuin sielunhoitoon.

⁷⁶ Aalto 1985, 84–87; Virtaniemi 1998, 336.

työnohjauksen kestäessä yli kolme vuotta on vaarana ohjaajan tuleminen liian tutuksi, ja uusien näkökulmien väheneminen tai loppuminen kokonaan.⁷⁷

Työnohjauksella on yli satavuotiset perinteet sosiaalityön alalta Yhdysvalloista. Myös sielunhoidossa alettiin pian käyttää työnohjausta ottaen esimerkkiä sosiaalityön, ja myöhemmin psykoterapian työnohjauksesta. Suomessa työnohjaus otettiin käyttöön ensimmäisenä evankelis-luterilaisessa kirkossa. Työnohjausta alettiin käyttää perheneuvojen koulutuksessa 1950-luvun puolivälin jälkeen Matti Joensuun toimesta. Tällöin huomattiin, ettei ihmisten ongelmia ratkota vain julistuksella ja Raamattuun vetoamalla, vaan tarvitaan asiakaskeskeistä työn pohdintaa ja kehittämistä.⁷⁸

Sielunhoidollinen aines työnohjauksessa

Työnohjaus sisältää sielunhoidollisia elementtejä, sillä se herättää usein eksistentiaalisia kysymyksiä, parhaassa tapauksessa antaen niihin myös vastauksia. Monesti työnohjauksesta puhuttaessa korostetaan sielunhoidon ja työnohjauksen eroja, vaikka rajanveto käytännön istunnoissa voikin olla vaikeaa tehdä. Yhtä mieltä ollaan kuitenkin siitä, että tarvittaessa työnohjaajan olisi ohjattava sielunhoitoa tarvitseva terapeutti toisen sielunhoitajan tai terapeutin luo, ettei työnohjaus muuttuisi pelkäksi sielunhoidolliseksi keskusteluksi. Matti-Pekka Virtaniemi käyttää sielunhoidon työnohjausmallistaan nimeä pastoraalinen työnohjaus. Pastoraalisessa työnohjauksessa huomio kiinnitetään työntekijän koko persoonaan pelkän toiminnan sijaan. Tarkoituksena on, että työntekijä pääsee kasvattamaan ammatti-identiteettiään, ja kasvamaan omanlaisekseen sielunhoitajaksi työnohjaajansa tuella. Työnohjaaja voi toimia ohjattavansa mallina, mutta jokaisen työntekijän on löydettävä "ainutlaatuinen, sisäinen sielunhoitajansa" ja pystyttävä hyväksymään oma puutteellisuutensa. Sielunhoitajana oleminen ja sielunhoitajana toiminen tulisikin saada tasapainoon keskenään, ja tätä Virtaniemi pitää pastoraalisen työnohjauksen tavoitteena.⁷⁹

⁷⁷ Alhanen 2011, 86; Kärkkäinen 2012, 16.

⁷⁸ Virtaniemi 1997, 334–337. Kaarle Viika kuitenkin huomauttaa kirjassa *Kirkon perheneuvonnan viisi vuosikymmentä*, että käytännössä työnohjauksen periaatteita käytettiin perheneuvonnassa jo sen alkuvaiheista lähtien. Perheneuvontaa tekevät papit nimittäin tarvitsivat toistensa tukea ja reflektointia pohtiessaan työnsä ongelmia, joten tapausten yhdessä käsitteleminen oli normaalia jo 1940-luvulla. Viika 1994, 131–132.

⁷⁹ Sainio 1985, 202–203; Virtaniemi 2001, 20; Virtaniemi 1997, 358–359.

Ryhmässä tapahtuva työnohjaus

Ryhmässä tapahtuvassa työnohjauksessa kokoontuu tietyn työyhteisön sisältä koottu ryhmä (jolloin puhutaan usein myös yhteistyönohjauksesta), tai eri työyhteisöjen jäsenistä koottu ryhmä. Ryhmässä tapahtuvalla työnohjauksella on monia hyötyjä. Työnohjaaja pystyy kustannustehokkaasti olemaan usean ohjattavan käytettävissä samaan aikaan, minkä lisäksi ryhmäläiset oppivat toisiltaan jakamalla tietojaan ja kokemuksiaan. Samalla tapahtuu myös mallioppimista, kun samaistutaan sekä ohjaajaan että muihin ryhmäläisiin. Nähdessään toisten ryhmäläisten kasvavan ja kehittyvän työssään ja ihmisinä, ohjattava itsekin alkaa uskoa muutoksen mahdollisuuteen omalla kohdallaan. Samalla ohjattava huomaa että muillakin on samanlaisia ongelmia, ja että omia kokemuksia jakamalla hyödyttää toisia.⁸⁰

Perheneuvojien erikoistumiskoulutukseen sisältyy sekä ryhmässä tapahtuvaa työnohjausta (36 kertaa), että yksilötyönohjausta (64 kertaa). Erikoistumiskoulutuksen ryhmässä tapahtuvan työnohjauksen ryhmissä on keskimäärin kahdeksan jäsentä,⁸¹ mikä on hiukan enemmän kuin monessa oppaassa suositellaan. Mitä suurempi ryhmä, sitä vaikeampi työnohjaajan on ottaa kaikki tasavertaisesti huomioon, ja saada aika riittämään jokaisen asioiden käsittelyyn.⁸²

Yksilötyönohjaus

Yksilötyönohjauksessa ohjaajan ja ohjattavan muodostama kahdenvälinen suhde tuo työnohjaukseen sekä etuja että haasteita. Verrattuna työryhmänohjaukseen yksilötyönohjauksessa voidaan yleensä syventyä tarkemmin ohjattavan henkilökohtaiseen kasvuun ja sen kytkeytymiseen omaan ammatilliseen kehitykseen. Kahden kesken tapahtuvissa ohjaustilanteissa ohjattava uskaltaa paljastaa rehellisemmin huoliaan ja epävarmuuksiaan, kun taas suuremmissa työnohjausryhmissä näin ei ehkä automaattisesti tapahdu. Samalla kun ohjaajan ja ohjattavan suhteesta yleensä muodostuu tiivis ja syvälinen, on sillä myös vaara muuttua vallankäytön, riippuvuuden tai hoi-vaamisen suhteeksi. Työnohjaajan onkin asetettava selkeät rajat työnohjaussuhteelle,

⁸⁰ Vuorinen 1985, 141–143; Virtaniemi 2001, 80–81.

⁸¹ Pulkkinen 2013.

⁸² Alhanen 2011, 157; Vuorinen 1985, 143.

ja pyrkiä edistämään ohjattavan itsenäisyyttä ja kasvua. Koska ryhmän tuki, lohdutus ja rohkaisu puuttuvat yksilötyönohjauksesta, on ohjaajalla suurempi vastuu antaa palautetta ohjattavalle. Ohjaajan on myös kyettävä aktivoimaan ohjattavaa, sillä kun ryhmän suojiin ei voi piiloutua, on vuorovaikutussuhteen toimimisella entistäkin suurempi painoarvo.⁸³

Yksilötyönohjauksessa myös henkilökohtaisemmat ontologiset kysymykset tulevat useammin esille kuin ryhmän ohjauksessa, jolloin olisi mietittävä kuinka pohdinnat vaikuttavat työntekoon, ja miten työnteko puolestaan vaikuttaa niihin. Gunda von Martensin mukaan työnohjauksella on yleensä tukea antava, opetuksellinen ja kasvua edistävä funktio, ja ihannetapauksessa nämä kaikki tekijät huomioidaan samassa työnohjauksessa. Etenkin työnohjaussuhteen alussa ohjaajan rooli tukijana on merkittävä. Kun ohjattava uskaltaa näyttää epävarmuutensa ohjaajalle, tämä voi hyväksynnällään vahvistaa ohjattavan omakuvaa ja ammatillista identiteettiä.⁸⁴

Myöhemmässä vaiheessa opetuksellinen sekä kasvua edistävä aines tulevat tukemista tärkeämmiksi tekijöiksi työnohjauksessa. Mallioppiminen voi opettaa hyviä työskentelytapoja, mutta liiallinen samaistuminen ohjaajaan voi johtaa ohjattavan riippuvuuteen tästä. Sen vuoksi ohjaajan olisikin kannustettava ohjattavaansa luottamaan omaan persoonalliseen työskentelytapaansa, ja autettava tätä löytämään omat vahvuutensa ja tiedostamaan heikkoutensa. Parhaimmillaan työnohjaussuhde auttaa ohjattavaa itsensä hyväksymisessä ja itseilmaisussa, ja tämä prosessi jatkuu myös ohjaussuhteen päätyttyä. Kasvua edistävä funktio toteutuu parhaiten työnohjauksessa kun hyväksyy sen, ettei ikinä tule valmiiksi ammattilaisena taikka ihmisenä. Ihmisenä kasvaminen on koko elämän pituinen prosessi, jossa työnohjaus voi toimia sytykkeenä tai kannustimena, muttei koko prosessin käyttövoimana.

⁸³ Alhanen 2011, 128–133.

⁸⁴ von Martens 1985, 129–130;

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Tutkimustehtävänäni on selvittää kirkon perheneuvojien kokemuksia työhönsä saamastaan koulutuksesta ja työnohjauksesta, sekä heidän toiveitaan koulutuksen kehittämisen suhteen. Perheneuvojien pohjakoulutuksen kirjon voisi ajatella tuovan työhön erilaisia näkemyksiä ja osaamisalueiden eroavaisuuksia. Tämän vuoksi mielenkiintoni kohdistui erikoistumiskoulutuksen lisäksi myös edeltävään pohjakoulutukseen. Myös työnohjauksella uskotaan olevan suuri vaikutus raskasta henkistä työtä tekevien jaksamisen kannalta, joten siihen liittyvien hyötyjen tai mahdollisten haittojen selvittäminen kuului tutkimustehtävääni. Koska perheneuvonta on yksi kirkon suosituimmista työmuodoista,⁸⁵ on tärkeää että se pysyy ajan tasalla. Tämän vuoksi paitsi asiakkaiden myös työntekijöiden mielipiteiden kuunteleminen on ensiarvoista, ja kysymällä perheneuvojilta toiveita koulutuksen tulevaisuuden suhteen voidaan toimintaa kehittää oikea-aikaisesti haluttuun suuntaan.

Tutkimustehtävästä johdetut alakysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia valmiuksia korkeakoulussa suoritettu pohjakoulutus antaa perheneuvojan työhön?
2. Millaisia valmiuksia perheneuvojan erikoistumiskoulutus antaa työhön?
3. Millaisia vaikutuksia työnohjauksella on perheneuvojan työhön?
4. Miten perheneuvojakoulutusta tulisi kehittää?

Kirkon perheneuvonta on vakiintunut työmuoto, jota on pyritty kehittämään sen alkuajoista lähtien. Sen vuoksi ennakko-odotukseni on, että perheneuvojat pitävät koulutustaan pääsääntöisesti hyvänä ja laadukkaana. He esittävät kenties joitakin parannusehdotuksia ja kritiikkiä tietyistä osa-alueista, mutta pääsääntöisesti positiivisessa hengessä.

⁸⁵ Tositarinoita kirkosta 2013, 14.

3.2 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

Hankin empiirisen aineiston tutkimukseeni toimittamalla sähköisen kyselylomakkeen kaikille Suomen evankelis-luterilaisen kirkon 164 perheneuvojalle. Koska kysely lähetettiin kaikille perheneuvojille, ei kohdejoukkoa ollut tarpeen sen enempää rajata. Kyselyn etuna on, että sen avulla on helppoa kerätä laaja tutkimusaineisto. Koska perheneuvojen kokonaismäärä maassamme on alle 200, perusteltua oli tehdä kokonaistutkimus eikä käyttää otantamenettelyä. Olin ollut tutkielman aloittamisesta alkaen yhteydessä perheneuvojen silloiseen koulutussihteerin Tero Pulkkiiseen⁸⁶, ja sopinut hänen kanssaan kyselylomakkeen tekemisestä perheneuvojille. Tehdessäni kyselylomaketta⁸⁷ käytin osassa kysymyksiä hyväksi nuorille psykologeille tehtyä kyselyä vuodelta 2008⁸⁸. Kyseisessä kyselyssä selvitettiin muun muassa psykologien työelämävalmiuksia muutaman vuoden kuluttua valmistumisesta. Koska itsekin halusin tietää koulutuksen tuomista valmiuksista perheneuvojille, osa kysymyksistä oli käytökelpoisia sellaisenaan, osa hieman mukailtuna.

Pro gradu -seminaari palautteen lisäksi sain arvokasta palautetta lomakkeesta koulutussihteerin Tero Pulkkiselta sekä Joensuun perheasiain neuvottelukeskusten henkilökunnalta. Lähetin Joensuun neljälle perheneuvojalle joulukuussa 2013 lomakkeeni sen hetkisen version, ja kävin tapaamassa heitä kahden viikon kuluttua palautepalaverissa, jossa he kertoivat missä olisi parannettavaa heidän mielestään, ja mitkä kysymykset toimivat sellaisenaan. Tämän palautteen perusteella muokkasinkin lomakkeen lopulliseen muotoonsa. Kun sain lomakkeen valmiiksi, ilmoitin asiasta Tero Pulkkiselle, joka kirjoitti saatekirjeen⁸⁹ ja lähetti kaikille perheasiain neuvottelukeskusten johtajille pyynnön osallistua tutkimukseen. Johtajat välittivät pyynnön ja linkin kyselyyn edelleen perheneuvojilleen. Tämän käytännön saneli se, että viestintä koulutussihteerin ja perheneuvojen välillä toimii yleensäkin perheasiain neuvottelukeskusten johtajien kautta.

⁸⁶ Tero Pulkkinen työskenteli perheneuvojen koulutussihteerinä aloittaessani tutkimuksen tekoa vuonna 2013. Vuoden 2015 alussa hän siirtyi takaisin perheneuvojaksi, jolloin koulutussihteerinä aloitti Anna Anttonen.

⁸⁷ Kyselylomake on liitteessä 1.

⁸⁸ Naukkarinen 2009, 56.

⁸⁹ Saatekirje on liitteessä 2.

Johtajat saivat linkin kyselyyn ja pyynnön välittää se eteenpäin 14.1.2014, ja jo samana päivänä tulivat ensimmäiset vastaukset kyselyyni. Vastausaikaa oli ensimmäisessä vaiheessa 31.1.2014 saakka, jolloin vastauksia oli tullut 48 kappaletta. Tässä vaiheessa pyysin Tero Pulkista muistuttamaan kyselystä, ja jatkoin vastausaikaa vielä viikolla, eli 7.2.2014 saakka. Tämän jälkeen vastauksia oli tullut 62 kappaletta, eli vastausprosentiksi tuli 37,8.

Tutkittavaa aihetta päätin käsitellä sekä kvantitatiivisella että kvalitatiivisella otteella. Tämän vuoksi kyselylomake sisältää suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Tällainen metodinen triangulaatio voi lisätä tutkimuksen mielenkiintoisuutta ja luotettavuutta. Tutkimusaineistoni jakautui melko tasaisesti sekä kvantitatiiviseen sekä kvalitatiiviseen aineistoon, joten analysoinnissa käytin sekä tilastollisen että kvalitatiivisen tutkimuksen analyysiä.⁹⁰

Käytin tutkimukseni laadullisessa analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi voi olla joko aineistolähtöistä eli induktiivista tai teorialähtöistä eli deduktiivista.⁹¹ Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto puretaan ensin osiin ja sen jälkeen sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistetään. Seuraavaksi aineisto tiivistetään kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Oleellista on aineiston tiivistäminen, aineiston ryhmittely ja yleiskäsitteiden muodostuminen pelkistämällä eli abstrahoimalla.⁹² Tämän tutkielman tehtävänä oli siis selvittää perheneuvojien mielipiteitä koulutuksestaan ja työnohjauksestaan sekä toiveita niiden kehittämisen suhteen. Tutkimustehtävä ohjasi kyselylomakkeen suunnittelua, joskin kyselyyn tuli oman tutkimukseni kannalta myös ylimääräisiä kysymyksiä. Näiden kysymysten tarkoituksena oli hankkia samalla kertaa tietoa perheneuvojilta myös mahdollisten muiden tutkimushankkeiden käyttöön.

Kyselylomakkeiden sisältämät avoimet vastaukset kopioin omiin tekstitiedostoihinsa kysymysten nimen mukaisesti. Tätä aineistoa kertyi yhteensä 83 565 merkkiä. Aloitin aineiston läpikäymisen lukemalla sen läpi useaan kertaan, ja miettimällä samalla aineistolle asetettuja tutkimuskysymyksiä. Tämän jälkeen listasin ne ilmaukset, jotka käsittelivät tutkimuskysymyksiin liittyviä aiheita. Seuraavaksi pyrin ryhmittelemään

⁹⁰ Eskola & Suoranta 1998, 69–75.

⁹¹ Vilka 2005, 140.

⁹² Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.

aineistosta löytyneet ilmaukset yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia etsien. Tämän jälkeen yhdistelin ilmauksia merkitykseltään järkeviksi kokonaisuuksiksi, ja annoin näille kokonaisuuksille niitä kuvaavat nimet. Tämän jälkeen oli vuorossa abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen tutkimuksen kannalta olennaisesta tiedosta. Käsitteitä yhdistelemällä oli tarkoitus saada vastaus tutkimuskysymyksiin.

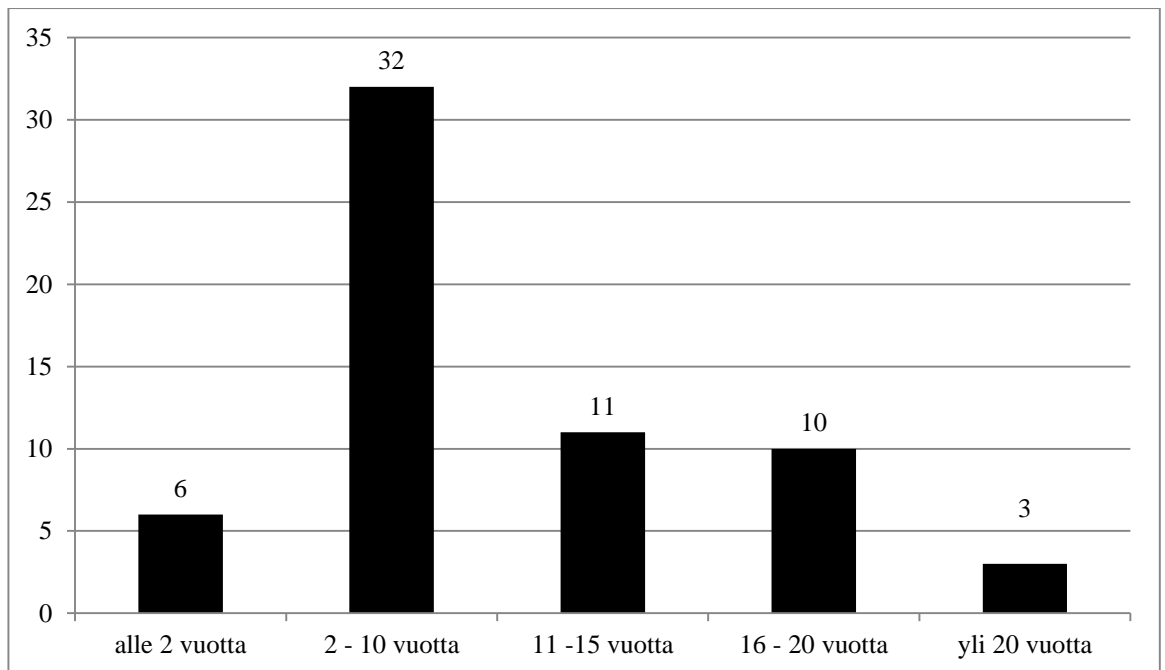
Tutkielman tilastolliset analyysit suoritettiin SPSS-tilastomatemaattisella tietokoneohjelmalla. Analyysimenetelminä käytettiin tutkimusotoksen edustettavuuden kannalta oleellisempia menetelmiä, kuten frekvenssianalyysia, Khiin neliö -testiä, suoria jakaumia, keskiarvoja ja -hajontoja sekä ristiintaulukointia. Ristiintaulukoinnissa tutkittiin lähinnä eri koulutustaustojen (teologi, psykologi, muu koulutus) tai sukupuolen vaikutusta vastauksiin. Tilastollisia merkitsevyyseroja selvitettäessä käytetään yleensä kolmea tasoa. Erittäin merkitsevä ero on kyseessä riskitason ollessa 0,1 %:n suuruinen, jolloin $p \leq 0,001$. Merkitsevän eron yhteydessä riskitaso on yksi prosentti, tällöin $p \leq 0,01$. Riskitason ollessa viisi prosenttia merkitsevyysero on melkein merkitsevä: $p \leq 0,05$.⁹³ Käytännössä en tässä tutkimuksessa ottanut huomioon melkein merkitseviä eroja, vaan ainoastaan erittäin merkitsevät ja merkitsevät erot. Melkein merkitsevällä riskitasolla saatuihin tuloksiin vaikuttavat tavanomaista enemmän myös satunnaiset tekijät, joten niihin tulee suhtautua jossain määrin varauksellisesti.

3.3 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot

Lopulliseen aineistoon tuli kaiken kaikkiaan 62 perheneuvojan vastaukset, mikä on 37,8 prosenttia kaikista Suomen 164 perheneuvojasta. Naisia vastanneista oli 43, ja heidän ikinsä keskiarvo oli 53 vuotta ikähaarukan ollessa 37–65 vuotta. Vastanneista miehiä oli 19, keski-ikä ollessa 54 vuotta ja ikähaarukan 43–65 vuotta.

Kaaviosta 2 nähdään, että suurin osa vastaajista on työskennellyt alle kymmenen vuotta perheneuvojina keskiarvon ollessa 9,8 vuotta. Pisimpään työskennelleillä oli liki 30 vuoden ura takanaan, kun taas vastaajista vähiten aikaa perheneuvojana työskennellyt oli tehnyt työtään vasta muutaman kuukauden ajan.

⁹³ Eskola & Suoranta 1999, 81.

Kaavio 2: Perheneuvojana (N=62) työskentelyaika vuosina vastaamishetkellä.

Kyselyyn vastanneista teologin koulutus oli 61 prosentilla, psykologin 16 prosentilla ja muu koulutus 23 prosentilla. Teologeista pappisvihkimyksen oli saanut liki 80 prosenttia vastanneista. Myös psykoterapeutinimikkeen käyttöoikeus löytyi miltei 70 prosentilta vastanneista, teologeista nimike oli 22 perheneuvojalla (58 %), psykologeista seitsemällä (70 %) ja muun koulutuksen saaneista kaikilla eli 14 henkilöllä.

E-lomakkeessa kysyttiin sitä, milloin vastaaja on suorittanut tai tulee suorittamaan perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen. Varhaisin suoritettu tutkinto oli vuodelta 1987. Vaikka lukumääräisesti suurin osa vastaajista oli suorittanut tutkintonsa 2000–2010 välisenä aikana, myös vuonna 2013 oli seitsemän perheneuvojaa saanut tutkintonsa valmiiksi. Vuosina 2014–2016 on seitsemän vastaajan aikomuksena suorittaa erikoistumistutkintonsa loppuun. Kahdeksan vastaajaa ei ollut suorittanut koulutusta, eivätkä he tienneet milloin pääsevät sen aloittamaan.⁹⁴

Aikaisemmasta työurasta kysyminen paljasti, että teologeista yli 70 prosenttia oli työskennellyt pappina erilaisissa ympäristöissä (seurakunta, vankila, oppilaitos, sai-

⁹⁴ Erikoistumiskoulutusta suorittamattomat perheneuvojat olivat työskennelleet neljästä kuukaudesta reiluun viiteen vuotta työssään. Heistä seitsemän oli naisia ja yksi mies.

raala) ennen perheneuvojaksi ryhtymistään. Vajaa kolmasosa teologeista ei ollut koskaan tehnyt varsinaista papin työtä, vaan he olivat työskennellyt esimerkiksi järjestöissä, kouluissa tai yritysmaailmassa.⁹⁵ Psykologin koulutuksen saaneista perheneuvojista puolet työskenteli aikaisemmin psykologin tehtävissä kunnallisella puolella ja sairaaloissa, ja muilla oli kokemusta opetus-, järjestö- ja vapaaehtoistöistä. Muun koulutuksen saaneista lähes kolme neljäsosaa työskenteli ennen perheneuvojan virkaansa sosiaalityön tehtävissä muun muassa lastensuojelun parissa tai kuraattoreina.

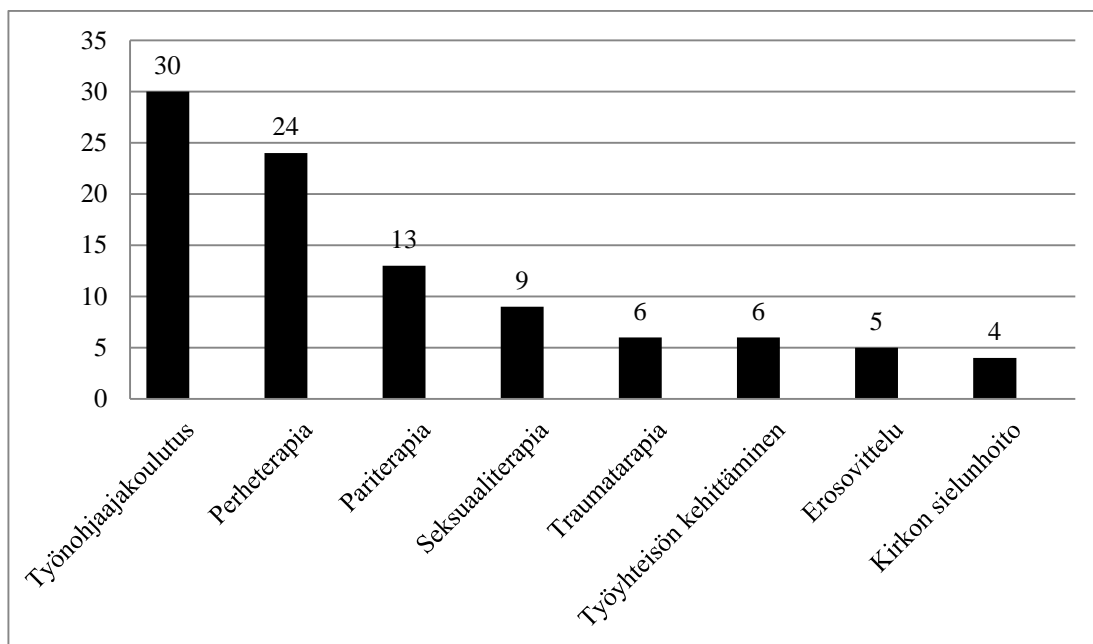
Perheneuvojien itsensä kertoman työhistorian perusteella voi päätellä, että soveltuvan koulutuksen lisäksi perheneuvojan henkilökohtainen soveltuvuus alalle on ensiarvoisen tärkeää. Kyselyyn vastasi perheneuvojia, jotka olivat jo tehneet monipuolisen uran ulkomailla ja kotimaassa, ja toisaalta niitä, jotka olivat aikaisemmin työskennelleet koulutusta vastaamattomissa töissä tai alalla, jota ei suoranaisesti pidetä perheneuvojaksi valmistelevana alana. Hyvinkin monenlaisesta ammatillisesta kokemuksesta voi siis olla perheneuvojalle hyötyä.

Perheneuvojat ovat kyselyn mukaan hyvin aktiivisia kouluttamaan itseään edelleen. Lähes jokainen oli hankkinut itselleen lisäkoulutusta, ja suosituin koulutuksista oli työnohjaajakoulutus, jonka oli suorittanut lähes puolet kaikista vastanneista perheneuvojista (30/62). Seuraavaksi eniten oli suoritettu eriasteisia perhe- ja pariterapiatutkintoja.⁹⁶ Myös seksuaalineuvojan tai -terapeutin opinnot kiinnostivat perheneuvojia, sillä lisäkoulutusta hankkineista yhdeksän oli suorittanut jommankumman edellä mainituista koulutuksista. Lisäksi jotkut perheneuvojat olivat käyneet trauma-, työyhteisön kehittämis-, erosovittelijan tai kirkon sielunhoidon koulutuksia ammattitaitonsa lisäämiseksi. Kaaviossa 3 on yhteenveto perheneuvojien käymistä yleisimmistä koulutuksista. Kaaviossa esitettyjen koulutusten lukumäärä on suurempi kuin vastaajien lukumäärä, sillä moni oli suorittanut useita koulutuksia. Lisäksi seitsemäntoista vastaajaa kertoi psykoterapiaopinnoistaan, mutta niitä ei ole erikseen merkitty

⁹⁵ Vuoden 2010 teologimatrikkelista koottujen tietojen perusteella 48 % teologeista työskentelee kirkon perusseurakuntatyössä, 15 % opettajina, 15 % kirkon erityistehtävissä (perheneuvoja, sairaalateologi, oppilaitospastori jne.) ja 7 % järjestötehtävissä. Nieminen 2011.

⁹⁶ Perheneuvojat olivat suorittaneet eri tasoisia pari- ja perheterapian tutkintoja, joista käytetään nimityksiä "erityistaso" (ET), "ylempi erityistaso" (YET) tai "vaativa erityistaso" (VET). Perheterapeuttien tutkintoja eri laajuisina oli suorittanut 24 vastaajaa, ja pariterapian tutkintoja 13 vastaajaa. Koska vastaajat kertoivat itse suorittamistaan lisäkoulutuksista, ei niiden laajuudesta ole sen tarkemmin tietoa.

kaavioon, sillä moni vastaaja on hankkinut psykoterapia osaamista nimenomaan erikoistumiskoulutuksensa yhteydessä⁹⁷.

Kaavio 3: Perheneuvojen (N=62) suorittamat yleisimmät koulutukset erikoistumiskoulutuksen lisäksi.

⁹⁷ Kuten aiempana kirjoitin, lähes 70 %:lla vastanneista perheneuvojista oli psykoterapeutti nimikkeen käyttöoikeus.

4 POHJAKOULUTUKSEN VAIKUTUKSET TYÖHÖN

4.1 Voiko perheneuvojan tärkeimpiä taitoja opiskella?

Suurin osa vastaajista piti omaa pohjakoulutustaan sopivana perustana perheneuvojan työlle.⁹⁸ Kun heiltä kysyttiin 15 eri taidon⁹⁹ merkitystä perheneuvojan työssä ja näiden taitojen vahvistumista pohjakoulutuksessa, saatiin seuraavia tuloksia. Ensinnäkin perheneuvojat pitivät lähes kaikkia luettelemiani taitoja perheneuvojalle joko melko tai erittäin tärkeänä. Erityisen tärkeänä taitona perheneuvojan työssä pidettiin **ristiriitojen sietokykyä**, sillä kaikki vastaajat pitivät taitoa joko melko tai erittäin tärkeänä. Myös **empatiataitoja** ja **vuorovaikutustaitoja** (98 % vastaajista piti kumpaakin taitoa erittäin tai melko tärkeänä) arvostettiin tärkeimpinä perheneuvojan työkaluina. Vähiten tärkeinä luettelemistani taidoista perheneuvojat kokivat lainsäädännön tuntemuksen (63 % vastaajista piti niitä melko tai erittäin tärkeinä), organisointi- ja koordinoitaitaidot (51 %) ja esiintymistaidot (47 %).

Pohjaopintojen merkityksen arviointi kyseisten taitojen vahvistumiseksi osoittautui vaikeaksi, kuten olin jo ennakkoon arvellutkin. Moni vastaaja pohti avoimessa osiossa, mikä osa taidoista on tullut pohjakoulutuksessa, mikä myöhemmissä koulutuksissa tai mikä on osa persoonaa.

...Koen, että itse työ (esim. seurakuntapapin duuni) on vahvistanut monia edellä kysytyjä taitoja jopa erinomaisesti, mutta ei siis koulutus. Esim. organisaatio- ja koordinaatiotaidot: vetämällä muutaman rippikoululeirin saa aimo tujauksen näitä taitoja ja samalla huomaa myös missä olisi vielä opittavaa... enpä muista, miten koulutuksessa olisi näitä taitoja käsitelty mitenkään...?! (Nainen, työskennellyt perheneuvojana vuoden)

Etenkin empatiataitojen ja ristiriitojen sietokyvyn koettiin olevan enemmän osa persoonaa ja elämäkokemusta kuin oppimiskysymys:

⁹⁸ Vastaajille esitettiin väite: *Mielestäni oma pohjakoulutukseni (TM, PsM tai vastaava) soveltuu hyvin perustaksi perheneuvojan työlle.* Vastausjakauma oli seuraava: Täysin samaa mieltä 66 % ja lähes samaa mieltä 20 %. Ainoastaan kolme teologia (5 %) oli asiasta "jokseenkin eri mieltä". Liite 1, väite F1.

⁹⁹ Kysytyt taidot löytyvät kyselylomakkeen (viite 1) kohdasta B1–B15.

Olen sitä mieltä, että koulutukseni ei juurikaan selitä ristiriitojen sietokykyäni eikä empatiataitojani. Aikaisempi työkokemukseni on varmasti kehittänyt ristiriitojen sietokykyäni, samoin empatiataitojani. Kuitenkin syntymäpersoonani selittää empatiataitojani parhaiten. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 13 vuotta)

Kaikkia taitoja esim. empatiataitoa, ei voi opiskella... ne ovat myös persoonakysymyksiä ja oman historian¹⁰⁰ kysymyksiä. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 3 vuotta)

Tarkoittavatko vastaajat "persoonalla" geneettisiä ominaisuuksiaan vai sosiaalista kehitystä jää vastauksista selviämättä. Joka tapauksessa empatiataitoja ei siis pidetty taitoina joita opitaan, vaan enemmänkin luontaisina, "saatuina" ominaisuuksina. Useat asiantuntijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että empatiaa voi ainakin jossakin määrin oppia. Yhteiskuntatieteiden tohtori, filosofi Olli-Pekka Moisio ajattelee empatian olevan taito, jonka kasvua voidaan lisätä muokkaamalla asenteita ja ympäristöä empatialle sopivampaan suuntaan. Empatia vaatii Moisio mukaan aikaa, rauhaa ja halua tutustua toisen sisäiseen maailmaan.¹⁰¹ Ajatusta tukee myös psykologi Carl Rogersin näkemys siitä, että empaattinen terapia onnistuu vain, kun terapeutti on sisäisesti tasapainossa itsensä kanssa. Tällöin hän on rauhallinen ja kypsä ottamaan asiakkaan ongelmat vastaan sellaisenaan kuin ne esille tulevat.¹⁰²

Rogers on sitä mieltä, että empaattisuutta voidaan harjoitella ja parhaiten tämä onnistuu empaattisessa ja ymmärtäväisessä ilmapiirissä. Kun terapeutti itse kohtaa empatiaa koulutuksessaan, hän pystyy myös välittämään empatiaa asiakkailleen. Empatia siis ruokkii itse itseään, joten terapeutin omalla opettajalla, mentorilla tai työnohjaajalla voi olla ratkaiseva vaikutus terapeutin kykyyn laajentaa empaattista osaamista.¹⁰³ Rogersin mukaan empatia vaatii herkkää, aktiivista kuuntelemista, mikä on hyvin harvinaista nykyajan ihmisille. Empaattisesti kuunneltu ihminen tuntee itsensä

¹⁰⁰ Vastaajan tarkoittama "oma historia" voi tarkoittaa lapsuuden kokemuksia, sillä kuten filosofian tohtori Mirja Kalliopuska kirjassaan toteaa, lapsuudessa koettu lämpö ja kiinteät tunnesiteet auttavat lasta kehittymään empaattisemmaksi ja altruistisemmaksi. Vanhemmat toimivat lapsillaan selkeinä empatiamalleina, ja lapsilla empatiaan harjaantuminen on luontevampaa kuin myöhemmissä kehitysvaiheissa. Kalliopuska 1983, 16, 85, 108.

¹⁰¹ Moisio 2011, 216.

¹⁰² Rogers 1980, 148.

¹⁰³ Rogers 1967, 150, 284.

arvostetuksi ja hyväksytyksi, alkaa pitää itsestään parempaa huolta ja tulee enemmän kokonaiseksi, omaksi itsekseen. Aito empaattinen kuuntelu vaatii terapeutilta syvää itsetuntemusta ja vahvuutta, sillä muuten asiakkaan tunnemaailma voi imaista terapeutin liian syvälle tämän maailmaan.¹⁰⁴

Voisi siis ajatella, että etenkin perheneuvojan työnohjaajalla tai mahdollisella työttömillä olisi ratkaiseva merkitys empatiataitojen oppimisessa tai lisäämisessä. Todennäköistä on, että täysin epäempaattiset ihmiset karsiutuvat jo työhaastatteluvaiheessa, eivätkä näin ollen päädy perheneuvojiksi. Työtovereiden, alaisten ja työssä ohjattavien empaattisella kohtelulla itse kunkin empatiataitoja voitaisiin kuitenkin lisätä entisestään. Myös työssä jaksamiseen tulee kiinnittää huomiota, sillä väsynyt ihminen ei jaksa olla empaattinen vaikka se kuuluisikin hänen perusluonteen piirteisiinsä.

4.2 Eri koulutus tuo erilaiset vahvuudet

Empatiataitoja pohjakoulutuksen ei siis koettu vahvistaneen, kun taas tiedonhankintataitojen (90 %:n mielestä vahvasti hyvin tai erinomaisesti), eettisten ongelmien kohtaamisvalmiuksien (82 %) ja ongelman määrittely- ja ratkaisutaitojen (74 %) koettiin vahvistuneen pohjakoulutuksessa selkeästi. Sekä tiedonhankintataidot että ongelman määrittely- ja ratkaisutaidot ovat kaikissa akateemisissa opinnoissa harjoiteltuja taitoja, joten ei ole ihme, että perusopintojen koetaan vahvistaneen juuri näitä eniten. Sen sijaan valmiudet kohdata eettisiä ongelmia ei ehkä ole taito, jonka kuvittelisi vahvistuvan yliopistollisessa koulutuksessa. Verrattaessa teologin, psykologin ja muun koulutuksen saaneita keskenään selvisi, että teologin koulutuksen saaneet arvioivat omaavansa paremmat valmiudet eettisten ongelmien kohtaamiseen kuin mitä muiden ryhmien vastaajat.¹⁰⁵ Ero on tilastollisesti merkittävä, sillä teologeista 94 prosenttia arvioi saaneensa hyvät tai erittäin hyvät valmiudet kohdata eettisiä ongelmia, kun taas psykologeista näin arvioi 70 prosenttia, ja muun koulutuksen saaneista 57 prosenttia. Kristinuskon perusteisiin kuuluvat eettiset periaatteet toisen kunnioittamisesta ja Jumalan, lähimmäisen ja itsen rakastamisesta. Teologin koulutuksessa eettisiä näkökulmia pohditaan monen eri oppiaineen opetuksessa, joten tämän perustan ansi-

¹⁰⁴ Rogers 1980, 116–117, 142–143.

¹⁰⁵ Pohjakoulutuksella ja eettisten ongelmien kohtaamisen valmiuksilla on tilastollisesti merkittävä yhteys ($\chi^2=17,27a4$, $df=6$, $p\leq 0,01$).

osta onkin luontevaa, että nimenomaan teologit kokevat koulutuksensa antaneen keskimääräistä paremmat valmiudet eettisten ongelmien kohtaamiseen.

Myös hengellisen ja uskonnollisen elämän kysymysten kohtaamiseen teologien koulutus luonnollisesti valmisti perheneuvojia paremmin kuin muut koulutukset.¹⁰⁶ Teologeista 94 prosenttia arvioi saaneet hyvät tai erinomaiset valmiudet kohdata uskonnollisia kysymyksiä, kun psykologeista 30 prosenttia ja muun koulutuksen saaneista 21 prosenttia arvioi samoin. Teologien vahvoihin alueisiin kuului myös sielunhoidon taidot¹⁰⁷, sillä 79 prosenttia teologeista, 30 prosenttia psykologeista ja 29 prosenttia muun koulutuksen saaneista vastasi koulutuksensa valmistaneen heitä erinomaisesti tai hyvin kyseisiin taitoihin.

Terapeuttiset taidot korostuivat sen sijaan psykologien ja muun koulutuksen saaneiden kesken.¹⁰⁸ Perheterapian teorioiden osaamisessa 13 prosenttia teologeista arvioi saaneensa erinomaiset tai hyvät taidot, kun psykologeista näin arvioi 60 prosenttia ja muun koulutuksen saaneista 44 prosenttia. Myös perheterapeuttisten terapiataitojen suhteen teologit olivat altavastaajina, sillä 16 prosenttia arvioi valmiutensa erinomaisiksi tai hyviksi peruskoulutuksensa jälkeen, psykologeilla vastaavat luvut olivat 60 prosenttia ja muun koulutuksen saaneilla 36 prosenttia. Teologian maisterin tutkintoon ei välttämättä sisälly psykologiaan liittyviä opintoja juuri lainkaan. Sielunhoidon ja pastoraalipsykologian 3 opintopisteen kurssi on Itä-Suomen yliopistossa pakollinen kandidaatintutkinnossa, mutta sen jälkeiset psykologian opinnot ovat vapaaehtoisia, ja riippuvat myös pääaineen valinnasta. Myös Helsingin yliopistossa psykologian opiskelu jää opiskelijan oma-aloitteisuuden ja kiinnostuksen varaan, sillä pakollisia psykiatrian tai pastoraalipsykologian kursseja on vain muutaman opintopisteen verran.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Koulutuksella ja hengellisten ja uskonnollisten kysymysten kohtaamisen valmiuksilla on tilastollisesti erittäin merkittävä yhteys. ($\chi^2=36,590$, $df=8$, $p\leq 0,001$).

¹⁰⁷ Koulutuksella ja sielunhoidon taidoilla on tilastollisesti erittäin merkittävä yhteys. ($\chi^2=23,983$, $df=8$, $p\leq 0,001$).

¹⁰⁸ Koulutuksella ja perheterapian teorioiden osaamistaidoilla on tilastollisesti erittäin merkittävä yhteys. ($\chi^2=26,853$, $df=8$, $p\leq 0,001$). Samoin koulutuksen ja perheterapeuttisten terapiataitojen välillä tilastollinen yhteys on erittäin merkittävä ($\chi^2=23,983$, $df=8$, $p\leq 0,001$).

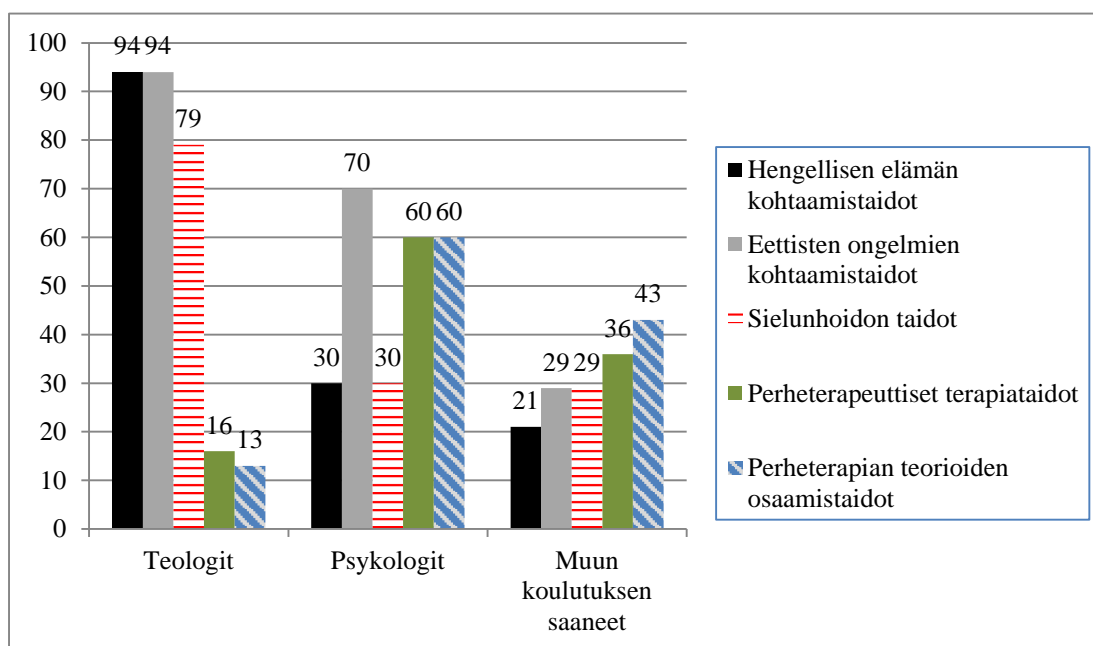
¹⁰⁹ Teologian osaston opinto-opas 2014, 61–63; Teologisen tiedekunnan opinto-opas 2013–2015, 62, 76.

Terapiataidot koetaan hyvin tärkeiksi perheneuvojan työssä, ja se asettaa vaatimuksia erikoistumiskoulutukselle ja omaehtoiselle kouluttautumiselle. Kaksi vastaajaa pohti asiaa seuraavasti:

En usko, että perheterapian teorioiden osaamista voi kovin syvällisesti saavuttaa ilman perheterapiakoulutusta. Mikään korkeakoulututkinto ei suoranaisesti anna kyseisiä valmiuksia. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 10 vuotta)

Nykytietooni- ja taitooni verrattuna pohjakoulutus näyttää aika huonosti valmistaneen terapiatyöhön. Siksi olenkin hankkinut paljon lisäkoulutuksia. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 9 vuotta)

Kaaviossa 4 on yhteenveto viidestä eri taidosta, joita koulutukset vahvistivat eri koulutusryhmillä erilailla.

Kaavio 4: Pohjakoulutuksen erinomaisesti tai hyvin vahvistamat taidot eri koulutusryhmillä. (N=62)

Kuten perheneuvojat itsekin arvioivat, ei pohjakoulutus anna riittävästi osaamista erilaisiin terapeutista osaamista vaativiin tilanteisiin. Psykologien valmiudet erilaisen terapiamuotojen osaamiseen ovat ymmärrettävästi korkeammalla tasolla kuin muilla koulutusryhmillä. Etenkin teologit näyttäisivät kyselyn perusteella tarvitsevan runsaasti lisäopiskelua terapioiden parissa. Samalla muiden kuin teologien sielunhoidon ja hengellisen elämän kohtaamistaidot voivat olla melko heikolla tasolla. Tämä aiheuttaa luonnollisesti vaatimuksia erikoistumiskoulutukselle, jossa pyritäänkin antamaan perustietoja erilaisista terapiamenetelmistä sekä sielunhoidosta. Lisäksi perheneuvojat ovat itse hakeutuneet täydentämään terapeutista osaamistaan osallistumalla erilaisiin koulutuksiin. Erikoistumiskoulutusta ei kuitenkaan voida räätälöidä jokaiselle juuri tämän omia tarpeita parhaiten vastaavaksi, vaan siinä täytyy noudattaa jonkinlaista keskiverto-opiskelijan linjaa, jokaiselle jotakin -periaatetta.

5 PERHENEUVOJIEN ERIKOISTUMISKOULUTUS

Erikoistumiskoulutuksen merkitystä perheneuvojille selvitin sekä kvalitatiivisilla että kvantitatiivisella materiaalilla. Erikoistumiskoulutusta ei ollut suorittanut kahdeksan vastaajaa joko aikaisemman koulutuksensa vuoksi tai siksi, ettei ollut vielä päässyt koulutukseen. Heidän vastauksensa erotettiin pois niissä kysymyksissä, joissa kysyttiin mielipiteitä erikoistumiskoulutuksesta. Vastaajista kuusi oli valmistumassa vuonna 2014, mutta heidän vastauksensa otin huomioon, sillä suurin osa koulutusta oli kuitenkin jo suoritettuna.

5.1 Erikoistumiskoulutus kokonaisuudessaan

Erikoistumiskoulutusta piti kokonaisuudessaan toimivana noin kolme neljäsosaa vastanneista, ja ainoastaan reilu kymmenesosa oli asiasta täysin tai jokseenkin eri mieltä.¹¹⁰ Osa vastaajista kertoi, että koska erilaisia koulutuksia on vuosien mittaan ollut useita ja työn tekeminenkin on toiminut opettajana, on vaikea erotella tai muistaa juuri erikoistumiskoulutuksen vaikutus omiin tietoihin ja taitoihin. Konstruktivistisen oppimisenäkemyksen mukaan oppijan omat aikaisemmat tiedot, käsitykset ja kokemukset opittavasta asiasta säätelevät hyvin paljon sitä, mitä hän asiasta havaitsee ja miten hän asiaa tulkitsee. Sosiaalisella vuorovaikutuksella on myös keskeinen rooli konstruktivistisen oppimisen mallissa.¹¹¹ Koska jokaisella perheneuvojalla on erilainen työhistoria ja henkilökohtainen eletty elämä takanaan, onkin erikoistumiskoulutuksen merkitys jokaiselle hieman erilainen. Erikoistumiskoulutuksessa otetaan esille paljon erilaisia asioita, joista opiskelija valitsee itselleen hyödyllisen ja jäsentää sen aikaisempiin kokemuksiinsa. Etenkin etä- ja itseopiskelujaksoilla opiskelijan itseohjautuvuus saa tärkeän roolin, ja perheneuvojakoulutuksessa näitä jaksoja on tapaamisten välillä runsaasti. Opettajan roolia vaikeuttaa jokaisen opiskelijan yksilöllinen huomioiminen, sillä eri ihmiset tarvitsisivat erilaista tukea oppimiseensa. Erikoistumiskoulutuksessa tiedon omaksumista helpottaa tiedon välitön liittäminen työelämän

¹¹⁰ Vastaajille esitettiin väite: *Perheneuvojan erikoistumiskoulutus on kokonaisuudessaan toimiva*. Vastausjakauma oli seuraava: Täysin samaa mieltä 35 %, jokseenkin samaa mieltä 41 % ja ei samaa eikä erimielä 11 %. Vastanneista 2 % oli täysin eri mieltä ja 11 % jokseenkin eri mieltä erikoistumiskoulutuksen toimivuudesta. Viite 1, väite F2.

¹¹¹ Kauppila 2007, 37–39.

tilanteisiin, sillä työn ohessa tapahtuva koulutus mahdollistaa uuden tiedon käyttämisen tuoreeltaan asiakastapaamisissa.¹¹²

Erikoistumiskoulutuksen suuri vahvuus on siinä, että se käydään työn ohessa. Tällöin opinnot ja käytännön työ voivat olla hedelmällisessä vuorovaikutuksessa. Tästä syystä on myös vaikea arvioida vain koulutuksen merkitystä. Mutta kokonaisuutena koulutuksen, koulutusryhmän vertaistuen ja käytännön työn yhdistelmä on auttanut ko. taitojen omaksumisessa ja kehittämisessä verrattain hyvin. (Mies, työskennellyt perheneuvojana 9 vuotta)

Avoimissa kysymyksissä ainoastaan neljä vastaajaa piti erikoistumiskoulutustaan liian "heppoisena" tai "vaatimattomana", eikä kokenut sen antaneen riittäviä valmiuksia perheneuvojan työhön. Monet vastaajat mainitsivat erikseen niitä osioita, joihin kokivat saaneensa apua erikoistumiskoulutuksesta. Yhteiset keskustelut ja toisten kokemuksista oppiminen nousivat esille useammasta vastauksesta, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

Ylipäänsä merkityksellisimpiä "oppeja" koulutuksessa ovat kontaktit toisiin koulutettaviin: nähdä ja kuulla erilaisten ihmisten näkemyksiä ja toimintatapoja. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 27 vuotta)

Jotkut vastaajat kokivat myös, että koulutus on auttanut heitä parempaan itsetuntemukseen ja antanut laajemman näkemyksen koko työalasta. Vertailemalla kokemuksiaan muiden vastaavaa työtä tekevien kanssa perheneuvoja näkee miten hyvään tulokseen voi päästä lukemattomia eri teitä pitkin. Näköalan rikastuttaminen yhteisillä keskusteluilla avartaa näkemyksiä, ja herättää kiinnostusta myös uusien työtapojen oppimiseen.

Eriyiskoulutuksen eri osa-alueiden (sielunhoidon seminaarit, väliseminaarit, metodikurssit, sukupuutyöskentely, yksilö- ja työryhmänohjaus sekä kurssikirjoitus) merkittävydestä perheneuvojille kysyttiin kvantitatiivisilla kysymyksillä, minkä lisäksi jokaiseen osioon oli mahdollista kirjoittaa avoimia kommentteja. Kvantitatiivisessa

¹¹² Kauppila 2007, 44.

arviossa poistin tuloksista ensin "En ole käynyt koulutusta" kohdan valinneet, jolloin tulee paremmin ilmi koulutuksen käyneiden mielipide kyseisen osion tarpeellisuudesta. Lähes jokainen erityiskoulutuksen osa-alue oli yli 90 prosentin mielestä joko erittäin tai melko tarpeellinen, ja ainoastaan työryhmänohjaus sekä kurssikirjoitus saivat tästä alhaisemmat prosenttiluvut. Työnohjausta käsitellään omassa luvussaan, joten tässä yhteydessä käsitellään ainoastaan viisi muuta erikoistumiskoulutukseen kuuluvaa osiota.

5.2 Sielunhoidon seminaarit

Sielunhoidon seminaarit ovat nelipäiväisiä seminaareja, joihin osallistuvat perheneuvojen lisäksi sairaalasielunhoitajat sekä vankila- sekä kehitysvammaistyötä tekevät papit. Aiheina ovat sielunhoidon ja psykoterapian suuntaukset, psyykkiset sairaudet, riippuvuusproblematiikka ja mielenterveyspalvelut, sairastaminen, kuolema ja eettiset kysymykset sekä pastoraalipsykologia.

Kvantitatiivisen aineiston kysymykseen sielunhoidon seminaarien tarpeellisuudesta lähes kaikki vastaajat vastasivat seminaarien olleen erittäin tai melko tarpeellisia.¹¹³ Avoimeen osioon tuli kuitenkin useita negatiivisia kommentteja sielunhoidon seminaarien eri osa-alueista, ja useampi vastaaja piti aiheiden käsittelyä liian pinnallisena ja kevyenä. Yksittäisiä mielipiteitä hengellisen osuuden vähäisyydestä, liiasta teoreettisuudesta, pastoraalipsykologian turhuudesta seminaarissa oman ammatin kannalta ja kahden ammattiryhmän, eli perheneuvojen ja sairaalasielunhoitajien yhdistämisestä samaan seminaariin esiintyi. Toisaalta yksi vastaaja myös piti perheneuvojen ja sairaalasielunhoitajien yhteistä koulutusta antoisana. Yksittäisiä positiivisia mielipiteitä esiintyi liittyen mahdollisuudesta oman uskonnollisen näkemyksen pohdintaan seminaarien aikana, sekä kuolemaa, häpeää ja syyllisyyttä käsittelevien seminaarien tarpeellisuudesta. Avoimissa vastauksissa näytti kautta linjan painottuvan enemmän negatiiviset kuin positiiviset kommentit, mikä voi johtua siitä, että tyytyväinen ihminen ei viitsi kirjoittaa mielipidettään vaan ajattelee antamansa arvosanan riittävän.

¹¹³ Kysyttäessä sielunhoidon seminaarien tarpeellisuudesta, 58 % perheneuvojista piti niitä erittäin tarpeellisina ja 34 % melko tarpeellisina. Ainoastaan yksi vastaaja piti sitä melko tarpeettomana. Liite 1, kysymys E1.

Koen sielunhoidon ja psykoterapeuttisen työn välisen suhteen alati kiinnostavana. Erityisesti pastoraalipsykologian seminaarissa oli tilaa tälle pohdinnalle. Muuten sielunhoidon seminaareista jäi hieman ristiriitainen olo. Ehkä seminaarien sisällössä oli hieman päällekkäisyyttä muiden erikoistumiskoulutuksen osioiden kanssa ja käsiteltävissä tiettyä keveyttä verrattuna muihin osioihin. Toisaalta tuntui merkitykselliseltä esimerkiksi käsitellä psyykkistä sairastamista psykiatrisessa sairaalassa työskentelevien kanssa. Ehkä moniammatillisuutta ei hyödynnetty täysimääräisesti. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 13 vuotta)

Sielunhoidon seminaarien aiheet ovat tärkeitä perheneuvojan työtä ajatellen. Omas koulutuksessani niiden käsittely jäi hajanaiseksi ja pintapuoliseksi eikä tuottanut lisäarvoa työtä ajatellen. Minulle sielunhoidon seminaarit olivat erikoistumiskoulutuksen "heikoin lenkki" annin puolesta. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 12 vuotta)

Sielunhoidon koulutus yliopistoissa on nykyisin varsin vähäistä, ja siihen pitäisikin panostaa sekä pappien että seurakunnan erityistyötä tekevien keskuudessa. Vaikka teologit aiemmassa kysymyksessä vastasivatkin saaneensa teologin koulutuksestaan hyvän pohjan sielunhoidon taitoihinsa, voi kyse olla enemmän luulosta kuin todellisista taidoista.¹¹⁴

5.3 Väliseminaarit

Väliseminaarit ovat erikoistumiskoulutukseen, mutta myös täydennyskoulutukseen kuuluvaa koulutusta. Väliseminaareja järjestetään yleensä kaksi vuodessa, keväällä ja syksyllä, ja niiden kestoaiheina ovat seksuaalisuus, sovittelu, lapsen asema, perheväkivalta ja traumat.

¹¹⁴ Itä-Suomen yliopistossa sielunhoidon soveltavat opinnot (20 op) ovat alkaneet vuonna 2010. Helsingin yliopistossa näin laajaa sielunhoidon opintokokonaisuutta ei ole edelleenkään vuonna 2015. Näin ollen kyselyyn vastanneet perheneuvojat eivät ole voineet suorittaa teologiaa opiskellessaan kuin kirjatenttejä, ja kenties pari luentokurssia sielunhoidosta.

Väliseminaarejakin lähes kaikki vastaajat (96 %) pitivät erittäin tai melko tarpeellisina. Väliseminaarien aiheet olivat vastaajien mielestä hyvin valittuja, sillä ne nousivat suoraan perheneuvojien arjesta. Muutama vastaaja oli käynyt väliseminaareissa ennen varsinaiseen erikoistumiskoulutukseen pääsyä, ja he kokivat, että se toimi tärkeänä linkkinä työn ja koulutuksen välillä. Väliseminaarit ovat samalla myös täydennyskoulutusta, sillä niihin voivat osallistua myös erikoistumiskoulutuksensa jo käyneet perheneuvojat. Positiivisesti nousi esille lapsi, trauma, väkivalta ja seksuaalisuus seminaarit. Toisaalta trauma ja seksuaalisuus seminaareihin olisi kaivattu myös lisää syvyyttä. Seminaarien vetäjiä pidettiin asiantuntevina, ja perheneuvojat olivat myöhemminkin palanneet saamaansa aineistoon omassa työssään.

Muistan jostain syystä kaikki nuo seminaarit ja niiden pitäjät, toisin kuin edelliset. Olen myös käyttänyt niissä jaettua materiaalia apuna työssäni. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 8 vuotta)

En muista yhtään väliseminaaria merkityksellisenä aiheensa perusteella, vaan kasvattavana kokemuksena pohtia yhdessä muiden kanssa vaativia aiheita, ymmärtäen miten erilaisin henkilöhistorioin voi toimia toisen ihmisen rinnalla kulkijana. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 13 vuotta)

5.4 Metodikurssit

Metodikurssit ovat erilaisiin terapiamuotoihin keskittyvää koulutusta, jotka järjestetään viidessä 2–3 päivän jaksoissa. Kurssilaiset syventyvät käsiteltävään aiheeseen etukäteen määrätyn kirjallisuuden avulla, jonka jälkeen kurssipäivinä terapiaan tutustutaan luennoitsijan johdolla. Metodikursseilla käsitellään esimerkiksi lyhyt- ja ratkaisukeskeistä terapiaa, eklektistä terapiaa ja tunnekeskeistä pariterapiaa.

Myös metodikursseja pidettiin pääsääntöisesti erittäin tai melko tarpeellisina, ja ainostaan yksi vastaaja piti niitä melko tarpeettomina. Metodikurssien tarjoamaa laajaa ja monipuolista erilaisiin terapiamuotoihin tutustumista pidettiin hyvänä, vaikka jotkut olivat sitä mieltä, että pitäisi valita tietyt menetelmät joihin paneuduttaisiin kunolla:

Omassa koulutuksessani erilaiset terapiasuuntaukset olivat pirstaleisesti esillä, enemmänkin jaettavana materiaalina eikä sekään keskittynyt oikein mihinkään, annettiin kirjojen nimiä, artikkeleita sieltä täältä. Mielestäni erikoistumiskoulutuksessa on valittava, mihin keskitytään (yksilö-, pari- ja perheterapiassa). Teorioiden ja menetelmien kenttä on laaja, kaikkea ei voi saada haltuun koulutuksen aikana, mutta jos jotain vähän perusteellisemmin, mistä myöhemmin voisi jatkaa. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 12 vuotta)

Toiset taas kokivat hyväksi sen, että erilaisista esitellyistä metodeista voi valita itselleen sopivimman. Se mikä sopii yhdelle, ei välttämättä sovi toiselle. Erilaisissa tilanteissa ja kokemuksen karttuessa samakin perheneuvoja voi tarvita erilaisia terapia-muotoja työvälineikseen. Erilaiset persoonat myös tarvitsevat erilaisia viitekehyksiä joissa tehdä työtään, ja koska oma historia vaikuttaa tiedon tarpeeseen, voidaan monipuolisesti esiteltävät metodit nähdä hyvänä erikoistumiskoulutuksessa.

Eklektisyys oli minulle tärkeä, koska se osoittautui omaksi työtavaksi. Silloin koin ratkaisukeskeisyyden minua kiinnostamattomaksi, mutta mitä enemmän tulee työvuosia, sitä enemmän huomaan sitä käyttäväni. Paine lyhyempiin asiakkuuksiin ja asiakkaiden juuttuminen liiaksi tunteisiin vaikuttaa ratkaisukeskeisyyden käyttöön. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 8 vuotta)

Koska kurssilla on rajattu aika ja käsiteltävää asiaa paljon, on päällimmäisenä ajatuksena monella vastaajalla ollut pirstaleisuus. Tarjoamalla kustakin aihealueesta vain perustiedot perheneuvojia ohjataan itseopiskelun pariin, jolloin kukin voi valita kiinnostuksensa mukaan sen aihepiirin, josta haluaa lisätietoa. Itseopiskeluun kannustaminen asettaa kuitenkin opiskelijoiden ohjaukselle suuren vastuun. Mikäli opiskelijat tuntevat jäävänsä yksin kysymystensä kanssa, ei haluttua oppimisprosessia pääse syntymään, tai lopputuloksena voi olla väärinymmärrettyjä teorioita tai turhautumista.

5.5 Sukupuutyöskentely

Sukupuun tekemisen perusajatuksena on todentaa perheen ja suvun historiaa, ja tehdä nopea yhteenveto laajoista asiamääristä. Käytännössä paperille merkitään vähintään

kolmen, neljän sukupolven demografiset tiedot, eli syntymä- ja kuolinvuodet, avio-
liittojen solmimiset ja purkautumiset, lasten syntymät sekä ihmisten väliset suhteet.
Erilaisia suhteita kuvataan tietynlaisilla merkeillä, ja kuvaa täydennetään teksteillä
esimerkiksi kuolintavasta.¹¹⁵ Tästä demografisesta, ”kovasta tiedosta” on tarkoitus
tehdä kokemukselliseksi elävä tarina, joka paljastaa suvussa kenties kulkeutuvia toi-
mintamalleja ja tunteita. Omaa sukua tarkastellaan samalla osana omaa aikakauttaan,
ja peilataan tapahtumia perheen kulloisiakin kehitysvaiheita vasten. Psykoterapeutti
Sirkku Tukiainen¹¹⁶ mukaan terapeutin sukupuun tulisi antaa tietoa ainakin kol-
mesta teemasta: 1. Suhde kuolemaan, suruun sekä vakaviin sairauksiin. 2. Seksuaa-
lialisuus ja siihen liittyvät ilmiöt, kuten miehen ja naisen mallit, parisuhteiden kesto,
mahdollinen uskottomuus, aviottomat lapset ja sukupuoli-identiteetti. 3. Vuorovaiku-
tuksen ja kommunikaation mallit, tavat ja tyyli.¹¹⁷

Sukupuutyöskentelyä on käytetty perheterapiassa 1980-luvulta lähtien¹¹⁸ ja sen tar-
koituksena on selvittää niitä toimintatapoja ja ajatusmalleja, jotka siirtyvät usein tie-
dostamatta sukupolvelta toiselle.¹¹⁹ Myös Raamatussa on tuttua ajattelu, jossa isien
pahat teot seuraavat lapsia aina kolmanteen ja neljänteen polveen saakka. Kokemus
terapiatyössä on osoittanut, että sukupuun piirtäminen juuri kolmanteen tai neljän-
teen polveen saakka voi olla hyvä keino selvittää oman suvun tiedostamattomia toi-
mintamalleja, olivatpa ne sitten toimivia tai toimimattomia. Tiedostamalla hajottavat
toimintamallit ihminen pystyy paremmin muuttamaan omaa käytöstään, ja katkaise-
maan sukupolvien mittaisen negatiivisen kierteen. Tästä voi olla hyötyä paitsi arki-
elämässä myös terapeutin työssä, jossa mahdollisimman hyvä itsetuntemus on asiak-
kaan auttamisen perusta.¹²⁰ Hyvä itsetuntemus auttaa terapeuttia valitsemaan omaan
persoonallisuuteen parhaiten sopivat työtavat ja teoriat, joilla auttaa asiakastaan.¹²¹

¹¹⁵ Arvo 1997, 178–179.

¹¹⁶ Sirkku Tukiainen on Suomen ensimmäinen perheterapeutti, joka on sukupuutyöskentelyn pioneeri-
ja Suomessa. Hänen mukaansa sukupuutyöskentely on käyttökelpoinen työkalu perheneuvojan työssä,
ja hän on työnohjaajana myös huomannut perheneuvojien käyttävän sukupuuta asiakastyössään. Tuki-
ainen 2015.

¹¹⁷ Tukiainen 1981, 3.

¹¹⁸ Jo 1970-luvun koulutuksissa tutkittiin perheneuvojan omaa perhetaustaa. Varsinainen sukupu-
työskentelyn nimellä oleva koulutus alkoi kuitenkin vasta 1980-luvulla. Anttonen 2015.

¹¹⁹ Ijäs 2012, 10.

¹²⁰ Ijäs 2012, 19–21; Ruotsalainen 2002, 45–46.

¹²¹ Aaltonen 1994, 70–71.

Vastaajat kokivat sukupuutyöskentelyn pääsääntöisesti positiivisesti, sillä kukaan vastaajista ei pitänyt sitä tarpeettomana. Jotkut mainitsivat sen jopa erikoistumiskoulutuksen parhaana osana. Toisaalta tätäkin osiota pidettiin liian pinnallisena, ja ryhmädynamiikan ja -koon koettiin vaikuttavan työskentelyyn suuresti.

Oman historian ja sukupuun tutkiminen ja läpikäyminen on kyllä erittäin tarpeellista, mutta koulutuspsykoterapiaryhmä on toisaalta eettisesti aika ongelmallinen asia. Kollegoiden kanssa en voinut useinkaan turvallisesti ja vapaasti käydä läpi omia asioita. Minulla kulki onneksi rinnalla oma analyttinen yksilöpsykoterapia. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 10 vuotta)

Ryhmän luottamuksellisuus voi muodostua ongelmaksi työskentelyssä, jossa mennään syvälle omaan persoonaan ja kerrotaan kenties kipeitäkin asioita omasta ja suvun historiasta. Ryhmän vetäjällä (terapeutilla) on vastuu ryhmän toiminnasta ja siitä, että jokaisella on tilaa ilmaista itseään turvallisesti. Myös ryhmänjäsenten on otettava vastuu omasta käytöksestään ja ymmärrettävä, että jokainen tarina on jonkun kollegan omaa elämää, ei pelkästään harjoiteltava ”case”. Ihannetilanne varmasti olisikin, että perheneuvojalla olisi samaan aikaan mahdollista käydä omassa psykoterapiassa. Prosessit, jotka lähtevät sukupuuta tehdessä liikkeelle, eivät nimittäin välttämättä ehdi valmistua kurssin aikana, vaan vaativat pohdintaa myös varsinaisen sukupuutyöskentelyn loputtua.¹²² Joillekin vastaajille ryhmä taas oli toiminut kannattelevana elementtinä, ryhmästä oli saatu tukea omaan kasvuun ja toisten kertomukset olivat toimineet ajatusten herättäjinä ja kasvattavina kokemuksina.

Ryhmän kannatteleva merkitys on suuri. Tähän työskentelyyn kannattaa panostaa. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 2 vuotta.)

5.6 Kurssikirjoitus

Kurssikirjoitus on kirjallinen päättötyö jostakin perheneuvojan työhön liittyvästä kysymyksestä, johon opiskelija haluaa paneutua tarkemmin. Päättötyön ohjeissa työn laajuudeksi määritellään noin 15 sivua, ja se voi painottua joko teoriaan tai käytäntöön tekijän mielenkiinnon mukaan. Vastausten perusteella kurssikirjoitusta pidettiin

¹²² Tukiainen 2015.

erikoistumiskoulutuksen vähiten merkittävänä osiina. Vain 68 prosenttia piti sitä melko tai erittäin tärkeänä kun muissa osioissa päästiin yli 90 prosentin arvoihin. Koska kurssikirjoitus tehdään erikoistumiskoulutuksen loppuvaiheessa tavallaan koulutuksen lopputyönä, osa piti sitä myös ahdistavana "pakkopullana".

Kurssikirjoitus tuntui ehkä enemmän stressaavalta ja väistämättömältä velvollisuudelta, kun oli vielä itselleen uuden työhaasteen edessä. Ei ollut vielä omasta työkokemuksesta kumpuavia, väkevästi esiin nousevia kysymyksenasetteluita, jotka olisivat kutsuneet tutkimaan syventävämmiin. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 13 vuotta)

Toisaalta muutamat mainitsivat kurssikirjoituksen hyödyksi johonkin tiettyyn, itseä kiinnostavaan teoreettiseen kysymykseen paneutumisen. Tällöin saattoi integroida teoriaa ja käytäntöä yhteen, ja saada jäsenneltyä ajatuksiaan jossakin omaan työhönsä liittyvässä kysymyksessä. Tässäkin kohdassa opiskelijan omat kokemukset vaikuttavat suuresti kokemukseen osion hyödyllisyydestä. Vasta työuransa alkutaipaleella olevat perheneuvojat eivät kenties keksi yhtä helposti mielenkiintoista kurssikirjoituksen aihetta kuin jo pidempään työtä tehneet kollegat. Olisiko tällaisissa tapauksissa syytä paneutua enemmän opiskelijan ohjaukseen, jotta jokaiselle löytyisi itseä eniten hyödyttävä aihe, johon syventyminen lisäisi perheneuvojan työssä ja ihmisinä kasvamista?

Myös Pirjo Hakala kirjoitti väitöskirjassaan, että opiskelijat kokivat kurssikirjoituksen annin itselleen vähäiseksi. Monet valitsivat aiheen, josta tiesivät ennestään paljon, ja jonka hyöty työn kannalta jäi siten pieneksi. Hakala ehdotti ratkaisuksi kurssikirjoituksen integroimista tiukemmin kirjoittajan omaan työhön. Haastamalla kirjoittaja pohtimaan työtään kriittisesti ja kyseenalaistamalla "aina käytetyt" käytännöt, voisi kurssikirjoitukseen löytää aiheen, joka hyödyttäisi kirjoittajan käytännön työtä oikeasti. Tällaisen kurssikirjoituksen tekeminen olisi myös antoisampaa, sillä sen tuloksia voisi hyödyntää suoraan omassa käytännön työssään. Hakala myös kannusti ryhtymään kurssikirjoituksen tekemiseen jo ensimmäisenä koulutusvuotena, jolloin aiheen kypsyttelyyn ja ryhmäläisten kanssa pohdintaan jäisi riittävästi aikaa.¹²³

¹²³ Hakala 2000, 260–261.

Yhteenvetona voisi todeta, että lähes jokaisen osion kohdalla kritiikkiä aiheutti jakson hajanaisuus ja materiaalin runsaus. Kyselyn perusteella sain sen käsityksen, että joistakin osallistujista tuntui, ettei mihinkään asiaan paneuduttu riittävän syvällisesti, vaan aihetta raapaistiin vain pintapuolisesti. Todennäköisesti tähän on syynä ajan vähyys ja aihepiirin laajuus. Tarkoituksena on varmasti että jokainen opiskelee itsenäisesti lisää haluamaansa ja tärkeäksi kokemaansa asiaa. Perheneuvonnan kenttä on niin laaja, ja esimerkiksi erilaisia terapiamuotoja niin paljon, että jokaisen perusteellinen läpikäyminen ei ole erikoistumiskoulutuksen sisällä mahdollista. Toisaalta jos haluaisi paneutua tarkemmin erilaisiin terapiamuotoihin - niihin perehtymistähän perheneuvojat erityisesti kaipasivat - niin ehkä voisi järjestää vuosittain vaihtuvia, erikoistumiskoulutuksen ulkopuolella olevia seminaareja, joissa käsiteltäisiin syvällisemmin jotakin tiettyä terapiamuotoa. Näihin seminaareihin sitten voisivat osallistua sekä erikoistumiskoulutuksessa olevat että jo työssä toimivat perheneuvojat. Väliseminaarit toki ovat tällaisia kaikille avoimia koulutustilaisuuksia, mutta koska niitäkin arvosteltiin liian kevyiksi sisällöltään, tarvittaisiin kenties vieläkin syvemmälle meneviä koulutuksia terapioista. Ongelmaksi voisi tällöin tosin nousta osallistujien vähäisyys. Koska perheneuvojia on Suomessa vain hieman yli 160, löytyisikö hyvin spesifille koulutukselle riittävästi kysyntää? Yhteistyö muiden terapiakoulutusta järjestävien tahojen kanssa voisi olla ratkaisu, tai sitten luottaminen perheneuvojien omatoimiseen kouluttautumiseen.

6 TYÖNOHJAUKSEN MERKITYS PERHENEUVOJILLE

Kyselyssä tiedustelin yksilö- ja työryhmänohjaukseen liittyviä asioita sekä erikoistumiskoulutuksen merkitystä tutkiessani, että myöhemmin omana osionaan. Ilmeisesti lomake ei ollut riittävän yksiselitteinen, sillä vastaukset olivat keskenään ristiriitaisia¹²⁴ enkä voinut käyttää kvantitatiivista aineistoa kuin suuntaa antavana työnohjauksen merkityksen analysoinnissa. Seuraavissa kappaleissa on siis käytetty lähinnä kvalitatiivista aineistoa, ja numeeriset tiedot on laskettu tämän aineiston vastauksien pohjalta.

6.1 Yksilötyönohjaus

Puolet (N=31) kaikista kyselyyn vastaajista oli käynyt yksilötyönohjauksessa koko työuransa ajan. Suurimmasta osasta vastauksia ei käynyt ilmi, onko työnohjaaja välillä vaihtunut, mutta kymmenen vastaajaa mainitsi käyttäneensä eri työnohjaajia. Neljä perheneuvojaa sen sijaan kertoi käyneensä samalla työnohjaajalla koko työssäoloaikansa. Niistäkin vastaajista, jotka eivät olleet käyneet yksilötyönohjauksessa jatkuvasti työssäoloaikanaan, 13 oli ollut "useita vuosia" tai "useita pitkiä työnohjausjaksoja" yksilötyönohjauksessa. Muutaman kuukauden tai 30–40 kerran yksilötyönohjauksen oli käynyt yhdeksän vastaajaa. Ainoastaan kaksi vastaajaa ei ollut kertomansa mukaan osallistunut ollenkaan yksilötyönohjaukseen missään vaiheessa perheneuvojana toimimistaan.¹²⁵

Vastaajat olivat sangen yksimielisiä yksilötyönohjauksen tärkeydestä perheneuvojan jaksamiselle, sillä kaksikymmentä vastaajaa kuvaili yksilötyönohjauksen merkitystä itselleen sanoilla "erittäin tärkeä", "välttämätön" tai "merkittävä". Myös kvantitatiivinen aineisto tukee tulosta, sillä niistä vastaajista, jotka ilmoittivat osallistuneensa yksilötyönohjaukseen erikoistumiskoulutuksessaan, miltei kaikki pitivät yksilö-

¹²⁴ Ilmeisesti vastaajille oli epäselvää olivatko he osallistuneet työnohjauksiin erikoistumiskoulutuksen aikana tai sen jälkeen. Seitsemän vastaajaa vastasi, ettei ollut osallistunut yksilö- tai ryhmätyönohjauksiin erikoistumiskoulutuksessa tai sen jälkeen, mutta silti he kertoivat yksilö- sekä ryhmätyönohjauksistaan sekä niiden hyödyistä työlleen. Osa vastaajista oli mahdollisesti osallistunut ohjauksiin jo ennen perheneuvoja uraansa, ja tällaista vaihtoehtoa en ollut huomannut kyselykaavakkeeseen laittaa

¹²⁵ Nämä vastaajat olivat työskennelleet perheneuvojina vasta alle vuoden, joten se voi selittää työnohjauksen puutteen heidän kohdallaan.

työnohjausta joko erittäin tai melko tarpeellisenä.¹²⁶ Yhdeksäntoista vastaajaa ajatteli ammatillisen kehittymisen ja uusien työtapojen omaksumisen olevan merkittävä hyöty yksilötyönohjauksesta.

Aluksi työnohjaus oli ammatillisesti tosi tärkeää asiakasasioiden hahmottamiseksi. Työohjauksessa tällä hetkellä puran työn aiheuttamaa tunnekuormaa ja raskaita asiakastilanteita. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 6,5 vuotta)

On ollut erittäin hyödyllistä, varsinkin alussa, että saa itselleen riittävästi eikä tarvitse heti jakaa muiden kanssa. Hyödyttänyt erityisesti pariterapiataidoissa ja syventänyt niitä. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 9 vuotta)

Työsuhteen alkuvaiheessa työnohjaajan rooli opettajana voikin olla merkittävä. Tällöin tavoitteena on parantaa ohjattavan ammatillista pätevyyttä. Tämä voi tapahtua konkreettisten neuvojen kautta tai harjoittelemalla jotakin työhön liittyvää vuorovaikutuksellista tai menetelmällistä asiaa.¹²⁷ John Pattonin mukaan miehen¹²⁸ ammatillisen ja persoonallisen identiteetin kehityksessä on samanlaisia ulottuvuuksia: tyydyttäviä kokemuksia poikana, veljenä ja isänä olemisesta. Poikana oleminen vastaa työsuhteen alkuvaiheen työnohjausta, jolloin ohjattava oppii työnohjaajalta samalla kun oppii käsittelemään miltä tuntuu työnohjaajan auktoriteetti, ja hyödyntämään tämän kokemusta omassa työssään.¹²⁹

Yhdentoista vastaajan mielestä taakan jakaminen työnohjaajan kanssa vähensi työssä koettua stressiä ja auttoi jaksamaan paremmin. Muita koettuja hyötyjä olivat oman persoonan parempi tunteminen, oman työn reflektointi ja varmuuden lisääntyminen työssä. Ainoastaan yksi vastaaja ei ollut mielestään saanut yksilötyönohjauksesta

¹²⁶ Kysymykseen yksilötyönohjauksen merkityksestä 39 vastaajaa vastasi erittäin tarpeellinen, 5 melko tarpeellinen, 16 ei ollut käynyt koulutusta ja ainoastaan yksi vastaaja piti koulutusta melko tarpeellistomana. Koska osa vastaajista ei tiennyt oliko osallistunut työnohjaukseen erikoistumiskoulutuksen aikana tai joskus muulloin, ei vastauksia voi pitää kuin korkeintaan suuntaa antavina.

¹²⁷ Virtaniemi 1998, 347–350.

¹²⁸ Samat pätevät varmaan myös naisen kehitykseen, eli Pattonia mukaillen: tyydyttäviä kokemuksia tyttärenä, siskona ja äitinä olemisesta.

¹²⁹ Virtaniemi 2001, 21.

mitään hyötyä itselleen.¹³⁰ Taulukossa 1 on yhteenveto niistä yksilötyönohjauksen hyödyistä, joista perheneuvojat vastauksissaan kertoivat.

Taulukko 1: Yksilötyönohjauksen hyötyjä perheneuvojien (N=62) kuvaamana.

Hyöty	f
Stressin purkaminen ja taakan jakaminen, auttaa jaksamaan työssä	11
Asiakastilanteiden pohtiminen kehittää ammatillisesti	10
Uusien työtapojen oppiminen	9
Oman persoonan tuntemus paranee	7
Uusien näkökulmien saaminen, reflektointi	6
Varmuuden lisääntyminen työssä	3

Yksilötyönohjaus koettiin siis pääsääntöisesti hyvin merkittäväksi, eikä siihen juurikaan liittynyt negatiivisia kokemuksia. Yksittäisiä mielipiteitä yksilötyönohjauksen epäsäännöllisyydestä, työnohjaajan liiasta puheliaisuudesta tai puolueellisuudesta esiintyi, mutta koska ainoastaan neljä vastaajaa kertoi näistä, voidaan yksilötyönohjauksen perusilmettä pitää positiivisena.

Perheneuvojien vastaukset kuvastivat hyvin yksilötyönohjauksen tavoitteita. Virtaniemen mukaan työnohjaus on parhaimmillaan väline elämänikäiselle kasvulle, joka ilmenee itsensä löytämisen, hyväksymisen ja itseilmaisun paranemisella. Tärkeämpää kuin erilaisten terapiamuotojen opettelu onkin hänen mukaansa riittävän lujan ammatillisen minuuden löytäminen, koska ihmisten tuskan kohtaaminen vaatii sielunhoitajalta tai perheneuvojalta vahvuutta. Tämän vahvuuden löytämisessä työnohjaaja voi työntekijää auttaa.¹³¹

¹³⁰ Kyseinen vastaaja oli kuitenkin käynyt yksilötyönohjauksessa koko työnuransa ajan (10 vuotta) joten minkä vuoksi työnohjaus oli jatkunut, jos siitä ei koettu saavan mitään hyötyä? Onko työnohjaus ollut työnantajan taholta "tarjottu palvelu", josta ei viitsinyt jäädä pois, vai oliko siellä käyminen kuitenkin koettu positiiviseksi, vaikkei vastaaja sen hyötyä pystynytäkään nimeämään?

¹³¹ Virtaniemi 2001, 20–21.

6.2 Ryhmässä tapahtuva työnohjaus

Ryhmässä tapahtuvaan työnohjaukseen osallistuneiden perheneuvojien määrästä ei pystynyt vastausten perusteella saamaan yhtenevää tulosta.¹³² Viisitoista henkilöä vastasi, ettei ole osallistunut ryhmässä tapahtuvaan työnohjaukseen erikoistumiskoulutuksessa tai sen jälkeen. Silti suurin osa heistä kertoi tällaisen ohjauksen eduista ja sopivasta ryhmän koosta. Onkin todennäköistä, että he ovat jossain vaiheessa ennen perheneuvoja työtään käyneet ryhmässä tapahtuvassa ohjauksessa, jolloin heidän mielipiteensä liittyvät kyseisiin työnohjauksiin.

Selkeimmäksi ryhmässä tapahtuvan ohjauksen hyödyksi nousi uusien näkemysten, mielipiteiden ja työtapojen saaminen toisilta ryhmäläisiltä. Vertaistuki, asiakkaan parempi ymmärtäminen, työssä jaksaminen sekä kasvanut itsetunto olivat myös useammin kuin kerran esille tulleita, ryhmässä tapahtuvan työnohjauksen positiivisia anteja. Kvantitatiivisen aineistonkin mukaan perheneuvojat pitivät ryhmässä tapahtuvaa työnohjausta kokonaisuudessaan tarpeellisena, sillä niistä perheneuvojista, jotka osallistuivat ohjaukseen erikoistumiskoulutuksensa aikana, yli 86 prosenttia piti sitä joko erittäin tai melko tarpeellisena. Taulukossa 2 on yhteenveto niistä ryhmässä tapahtuvan työnohjauksen hyödyistä, joista perheneuvojat vastauksissaan kertoivat.

Taulukko 2: Ryhmässä tapahtuvan työnohjauksen hyötyjä perheneuvojien (N=62) itsensä kertomana

Asia	f
Uusien näkökulmien saaminen	21
Oman asiakastyön paraneminen	10
Uusien työtapojen omaksuminen	6
Vertaistuen saaminen	6
Tiimin dynamiikan paraneminen	5
Itseluottamuksen vahvistuminen	3
Työssä jaksaminen	3

¹³² Neljä vastaajaa ei ilmeisesti ole osallistunut missään vaiheessa elämäänsä ryhmätyönohjaukseen, sillä he eivät kertoneet mielipidettä myöskään toteutuneesta tai sopivasta työnohjausryhmän koosta. Muut yksitoista vastaajaa, jotka kertoivat etteivät olleet osallistuneet ryhmätyönohjaukseen, kertoivat kuitenkin toteutuneista ryhmäko'oista, sekä työnohjauksen hyödyistä ja haitoista.

Vastaajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä saamaansa työnohjaukseen, mutta silti kolme perheneuvoja kertoi, että epäonnistunut työnohjaajan valinta oli johtanut epäluottamukseen ryhmän sisällä, jolloin omien ajatusten ja kokemusten jakaminen oli tuntunut vaikealta. Työnohjaaja oli myös voinut olla eri ammattikunnan edustaja, jolloin ohjausryhmäläiset olivat kokeneet, ettei ohjaaja tunne heidän maailmaansa eikä osaa auttaa heitä asioissa, joissa he tarvitsisivat tukea. Työnohjaajalla tulisi vastaajien mukaan olla kyky pitää ohjat käsissään myös haastavien ryhmäläisten kanssa, jotka pyrkivät manipuloimaan ryhmää toimimaan mielensä mukaan. Vastaajat myös olivat sitä mieltä, että ryhmässä tapahtuvassa työnohjauksessa ohjaajan olisi välillä syytä vaihtua, että työskentely pysyisi hedelmällisenä ja johtaisi toivottuun päämäärään. Toisaalta liian useinkin vaihtuva työnohjaaja koettiin häiritsevänä, ja työnohjaajan löytämisen vaikeus oli ollut ongelma yhdelle vastaajalle.

Vastaajilta kysyttiin minkä kokoinen työnohjausryhmä olisi heidän mielestään paras sekä minkä kokoisiin ryhmiin he olivat perheneuvojina osallistuneet. Perheneuvojien mielestä työnohjausryhmä toimisi parhaiten noin neljän ihmisen ryhmänä,¹³³ jolloin jokaiselle osallistujalle jäisi riittävästi tilaa ja aikaa ilmaista omia mielipiteitään. Liian isossa ryhmässä ryhmäytyminen koetaan vaikeammaksi eikä kaikkien ääni välttämättä pääse kuuluviin. Liian pieni ryhmä sen sijaan on haavoittuva poissaolojen suhteen, mielipiteiden vaihto ei ole yhtä runsasta, eivätkä erilaiset näkökulmat tule yhtä hyvin esille kuin suuremmassa ryhmässä. Toteutuneet ryhmäkoot perheneuvojien työnohjausryhmissä olivat olleet keskimäärin kuusi henkilöä, vaikkakin koot vaihtelivat jopa 2–14 välillä.¹³⁴

¹³³ Lomakkeen (Liite 1) kysymys H1: Mikä on mielestäsi sopivin koko työnohjausryhmälle? Kysymykseen vastasi 52 henkilöä, ja vastausten keskiarvo oli 4,21. Vaihteluväli oli 2–12 henkilöä.

¹³⁴ Lomakkeen (Liite 1) kysymys H2: Kuinka monta työnohjattavaa työnohjausryhmääsi on kuulunut? Kysymykseen vastasi 53 henkilöä ja vastausten keskiarvo oli 5,93. Vaihteluväli oli 2–14.

7 TOIVEITA TULEVAISUUDEN KOULUTUKSELLE

7.1 Psykoterapeutin pätevyyttä arvostetaan

Lähes neljä viidesosaa vastanneista perheneuvojista pitää psykoterapeutin pätevyyttä erittäin tai melko hyödyllisenä omassa työssään. Kaikista vastaajista lähes 36 prosenttia oli sitä mieltä, että psykoterapeutin pätevyys on perheneuvojalle ehdottomasti tarpeellinen, ja he perustelivat vastaustaan muun muassa työn vaativuudella sekä sillä, että yhteiskunnan tuntema nimike kertoo sekä asiakkaille että muille samankaltaista työtä tekeville kirkon perheneuvojien korkeasta koulutustasosta ja työn laadusta. Psykoterapeuttikoulutuksen koettiin antavan tarvittavia työkaluja omaan työhön, sekä auttavan omassa jaksamisessa. Kysymykseen ”Pitäisikö mielestäsi kaikilla perheneuvojilla olla psykoterapeutin pätevyys?” eräs perheneuvoja vastasi seuraavasti:

Kallistun vastaamaan kyllä, koska työ siinä muodossa, jolla sitä tänä päivänä tehdään, on niin vaativaa. Psykoterapeutin pätevyys antaa tarvittavia valmiuksia ja suojaa työntekijää. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 13 vuotta)

”Suojaamisella” vastaaja tarkoitti kenties sitä, että asiakas voi kokea psykoterapeutin ammattitaitoisemmaksi ja luotettavammaksi kuin ”pelkän” perheneuvojan. Myös toinen vastaaja perusteli kantaansa perheneuvonnan luotettavalla imagolla, joskaan ei pitänyt psykoterapeutin pätevyyttä työssä välttämättömänä:

Ei välttämättä, koska erikoistumiskoulutus antaa riittävän pohjan, jota voi täydentää pienemmillä täydennyskoulutuksilla. Toki psykoterapeuttiopinnot ovat työn kannalta hyödyllisiä ja nostavat perheneuvonnan ammatillista profiilia. (Mies, työskennellyt perheneuvojana 10 vuotta)

Lähes kaikki niistä vastaajista, jotka pitivät psykoterapeutin pätevyyttä tarpeellisena perheneuvojalle, perustelivat kantaansa ympäröivän yhteiskunnan asettamilla paineilla. Heidän mielestään perheneuvonnan imagoa nostaisi, mikäli työtä tekisi laillistettu psykoterapeutti, ja työn ”myyminen” asiakkaille ja kunnille olisi täten helpompaa. Kari Ruotsalainen selvitti tutkimuksessaan perheneuvojien mielipidettä kirkon perheneuvonnan imagosta. Tutkimukseen osallistuneiden perheneuvojien (N=10) mieli-

piteet jakautuivat kolmeen ryhmään: ammatillisesti epäilyttävistä viisaisiin ammattilaisiin ja taitaviin terapeutteihin. Kriittisiä mielipiteitä esittäneet kokivat, että perheneuvoja pidetään puoskareina. He käsittelevät ihmisten ongelmia liian pinnallisesti, ilman riittävää psykodynaamista käsittelyä, tai sitten he suuntautuvat liikaakin psykoterapiaan sen sijaan että olisivat reilusti sielunhoitajia ja kirkon työntekijöitä. Kuitenkin perheneuvojat myös kokivat, että heidän työtään arvostetaan, ja heitä pidetään ammattitaitoisina, kokeneina ja monialaisina terapiatyön taitajina.¹³⁵ Tämä ristiriita voi aiheuttaa perheneuvojissa tarvetta todistella pätevyyttään yhteiskunnan silmissä esimerkiksi juuri psykoterapeutin nimikkeellä. Luonnollisesti myös perheneuvojien kokemukset lisääntyvistä työn haasteista ja niihin vastaamisen vaikeudesta vahvistavat halua hankkia lisäkoulutusta esimerkiksi juuri psykoterapian alalta.

Vastaajista 38 prosenttia piti psykoterapeutin nimikettä hyvänä, muttei välttämättömänä perheneuvojalle. Heidän mielestään pelkkä psykoterapeutinimike tai -koulutus ei takaa pätevyyttä työssä, vaan tärkeintä on soveltuvuus alalle ja se, että suorittaa tarvittavia koulutuksia omien tarpeidensa mukaan. Vastaajat arvostivat kuitenkin psykoterapeuttikoulutusta, ja pitivät sitä tärkeänä erityisesti silloin, kun omaa työtä markkinoidaan ostopalvelusopimuksin eteenpäin.

Ainoastaan viidesosa¹³⁶ vastaajista piti psykoterapeutinimikettä turhana perheneuvojalle, ja käsitystä perusteltiin sillä, ettei pelkkä titteli ja kyseinen koulutus takaa laadukasta terapiatyötä. Kaksi vastaajaa myös epäili psykoterapeuttikoulutuksen saaneiden perheneuvojien helpommin siirtyvän yksityissektorille kirkon palveluksesta, ja piti sitä siksi riskinä kirkon perheneuvonnalle.

Mielestäni ei, sillä se pätevyys karkuuttaa koulutetut perheneuvojan yksityiselle sarakalle. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 15 vuotta)

Psykoterapeuttikoulutus on hinnaltaan kallis¹³⁷, joten voisikin olla mahdollista, että saatuaan psykoterapeutti nimikkeen perheneuvoja vaihtaa työpaikkaa yksityiselle

¹³⁵ Ruotsalainen 2002, 98–103.

¹³⁶ Vastaajista 13 eli 20 % ei pitänyt psykoterapeutin pätevyyttä perheneuvojille välttämättömänä.

¹³⁷ Helsingin yliopiston psykoterapeuttikoulutusohjelman esitteessä pelkän koulutuksen osuus on noin 20 000 euroa, minkä lisäksi opiskelijan on maksettava oma psykoterapiansa ja työnohjauksensa. Tämä nostaa hintaa vielä useilla tuhansilla euroilla. Helsingin yliopisto psykoterapeuttikoulutus 2014, 3.

sektorille, jossa palkkataso on kirkon perheneuvojia korkeampi. Vastausten perusteella kyseessä on kuitenkin hyvin marginaalinen ilmiö, eikä kirkon kannata tulevaisuudessakaan jättää työntekijöitään kouluttamatta ainakaan osaavan työvoiman katoamisen pelossa. Päinvastoin, perheneuvojat itse pitivät tärkeänä osaamisensa kehittämistä joko psykoterapeuttikoulutuksen tai muiden koulutusten¹³⁸ myötä.

Kaikista kyselyyn vastaajista yli 69 %:lla oli psykoterapeuttinimikkeen käyttöoikeus, mikä voisi osaltaan selittää yleistä positiivista suhtautumista psykoterapeuttikoulutukseen ja -nimikkeeseen. Toisaalta niistäkin 19 vastaajasta joilla itsellään ei nimikettä ollut, neljä oli sitä mieltä, että nimike olisi hyvä olla ja kymmenne sitä mieltä, ettei se ole välttämätön, mutta hyödyllinen. Tästä voidaan päätellä, ettei vastaajan oma psykoterapeutin nimeke tai sen puuttuminen vaikuta mielipiteeseen psykoterapeuttinimikkeen tarpeellisuudesta, vaan perheneuvojat kokevat sen joka tapauksessa merkityksellisenä omassa työssään.

7.2 Erikoistumiskoulutus hyvällä mallilla, lisää terapiaosaamista kaivataan

Koulutuksen kehittämisestä perheneuvojilla oli hyvin monenlaisia mielipiteitä. Nykyistä koulutusta piti hyvänä 19 vastaajaa, ja heidän mielestään pitäisi jatkaa samantaiselle linjalla vaikka psykoterapeutinimikettä ei jatkossa saisikaan koulutuksen päätyttyä. Kuuden vastaajan mielestä psykoterapeutti nimikkeen tulisi olla ehdottomasti jatkossakin perheneuvojien koulutuksen tavoitteena, eikä tätä mahdollisuutta tulisi poistaa tulevaisuudessakaan.

Mielestäni sellaista vaihtoehtoa ei saisi olla, jos me teemme samanlaista työtä kuin terapeutit, miksi koulutusta ei voi toteuttaa sellaisessa muodossa, että psykoterapeutin pätevyyden saa. Turhauttavaa koulutusta, jos sillä ei ole mitään laajempaa merkitystä. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 4,5 vuotta)

Pari- ja perheterapeuttisia menetelmiä koulutuksessa piti tärkeänä kymmenen vastaajaa. Heidän mielestään koulutuksessa tulisi nykyistä enemmän painottaa esimerkiksi lyhytterapeuttista parityöskentelyä ja pari- ja perheterapioiden tuntemista ja käytäntöön soveltamista.

¹³⁸ Perheneuvojien koulutuksista kerrotaan lisää kohdassa "Ammattitaidon kehittäminen".

Keskittymällä pariprosesseihin ja siis työskentelyyn nimenomaan parien väliseen dynamiikkaan ja tunnekohtaamiseen. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 15 vuotta)

Tätä tukee myös kvantitatiivinen aineisto, sillä kuten luvussa 4 esitin, terapeutit taidot koetaan työssä yhdeksi tärkeimmistä osa-alueista, ja niiden osaaminen pelkän pohjakoulutuksen jäljiltä on heikolla pohjalla. Oman psykoterapian ja työnohjauksen merkitys, sekä sukupuutyöskentelyn positiivinen vaikutus omaan työhön nousi myös vahvasti esille vastaajien mielipiteissä. Yhdeksän vastaajan mielestä oman itsen työstäminen terapeutin menetelmin ja sukupuun avulla on avain onnistuneeseen terapeutin koulutukseen. Lisäksi toivottiin, että koulutuksen aiheet nousisivat entistä enemmän käytännön työstä.

Voisi tutkia mihin ihmiset hakevat apua ja painottaa koulutuksessa työstä nousevia teemoja (perheneuvonnan tilastot antavat viitteitä siitä, mihin apua on haettu). (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 15 vuotta)

Sisällöt nousevat työstä käsin eli samankaltaisia aiheita kun nyt koulutuksessa, mutta avoimuutta yhteiskunnan muutoksista herääville kysymyksille. (Nainen, työskennellyt perheneuvojana 18 vuotta)

Myös seksuaalisuus oli selkeästi tarpeellinen osio vastaajien mielestä, koska yhdeksän perheneuvojaa toivoi lisää ja syvällisempää koulutusta seksuaalisuuden kysymyksissä. Seksuaalisuus on yksi väliseminaarien kestoaiheista, ja se sai paitsi kiitosta osallistujilta, myös risuja liian pinnallisen käsittelyn vuoksi. Onkin todennäköistä, että koska seksuaalisuus on parisuhdeongelmissa yksi keskeisistä kriisipesäkkeistä, perheneuvojat tuntevat tarvetta nykyistä perusteellisemmän koulutuksen järjestämiselle.

Vaikka neljäsosa vastaajista koki, ettei heillä ole riittäviä valmiuksia seksuaalisten vähemmistöjen kohtaamiseen¹³⁹, ei sitä kuitenkaan mainittu kertaakaan kun kysyttiin koulutuksen kehitystarpeista.¹⁴⁰ Neljä vastaajaa piti tärkeänä, että koulutusta pidetään jatkuvasti ajan tasalla ja päivitetään esimerkiksi luettavaa kirjallisuutta. Kolmen vastaaja mielestä työssä jo kauemmin toimineiden perheneuvojien kokemuksia kannattaisi hyödyntää paremmin erikoistumiskoulutuksessa. Tätä tukee myös väite F15¹⁴¹, koska melkein 47 prosentin mielestä koulutuksessa tulisi hyödyntää enemmän kokeneiden kollegoiden kokemuksia ja kertomuksia. Taulukossa 3 on yhteenveto koulutuksen kehittämisideoista.

Taulukko 3: Perheneuvojien (N=54) ajatuksia koulutuksen kehittämisestä

Kehittämis ehdotus	f
Ei muutostarvetta, nykyinen koulutus hyvä	19
Lisää pari- ja perheterapeutiksiin terapi-oihin paneutumista	10
Omaterapia-osioon panostaminen jatkosakin (oma psykoterapia, sukupuutyös-kentely, työnohjaus)	9
Enemmän tietoa seksuaalisuudesta	9
Kirjallisuutta uusittava, ajanhermolla pysyminen	4
Kokeneempien kollegojen kokemusten hyödyntäminen koulutuksessa	3

¹³⁹ Lomakkeen (Liite 1) väite F6: "Koulutukseni on antanut minulle riittävät tiedot seksuaalisten vähemmistöjen kohtaamiseen." Vastaajista 24 % vastasi olevansa väittämästä täysin tai jokseenkin eri mieltä. Melkein 7 % oli väitteestä täysin samaa ja 40 % jokseenkin samaa mieltä.

¹⁴⁰ Onko seksuaalisten vähemmistöjen edustajia niin vähän perheneuvonnan asiakkaina, ettei koulutustarvetta ole sen vuoksi? Toisaalta voisi myös ajatella, että kun toivotaan lisää koulutusta seksuaalisuudesta tai koulutuksen ajan tasalla pysymistä, toivotaan myös seksuaalisten vähemmistöjen asioiden käsittelyä.

¹⁴¹ Lomakkeen (Liite 1) väite F15: "Perheneuvojan koulutuksessa pitäisi hyödyntää enemmän kentällä jo toimivien työntekijöiden kokemuksia ja kertomuksia."

7.3 Ammattitaidon kehittäminen

Lähes jokainen perheneuvoja ilmoitti haluavansa kehittää ammattitaitoaan jollakin tavoin, ja erilaiset kurssit, seminaarit ja lyhyemmät tai pidemmät koulutukset mainittiinkin miltei jokaisessa vastauksessa. Itseopiskelu sekä ammattikirjallisuuden ja -lehtien lukeminen on vastausten mukaan yleistä perheneuvojen keskuudessa, sillä joka viides (13 vastaajaa) ilmoitti tämän olevan eräs tapa kehittää omaa osaamistaan. Seksuaalisuuteen ja pari- ja perheterapiaan liittyvät kurssit ja koulutukset olivat myös 15 vastaajan toiveissa tai jo käynnissä. Työnohjauksen ammattitaitonsa kehittäjänä mainitsi kuusi vastaajaa ja henkilöstöhallinnon ja -johtamisen opinnot kiinnostivat neljää perheneuvojaa. Kolme vastaajaa kertoi avoimessa osiossa, että ammattitaito kehittyy kollegojen kanssa keskustellessa ja asiakastyötä tehdessä, ja yli 80 prosenttia vastaajista kertoikin kvantitatiivisessa aineistossa¹⁴² keskustelewansa hankalista asiakastilanteista ja työn haasteista omassa työtiimissään. Lähes jokainen myös koki, että tämä yhteinen pohdinta on kehittänyt ammattitaitoa. Taulukossa 4 on yhteenvedona perheneuvojen suosituimmat ammattitaidon kehittämisen tavat.

Taulukko 4: Ammattitaidon kehittäminen perheneuvojen (N=54) keskuudessa.

Keino	f
Itseopiskelu, ammattikirjallisuuden lukeminen	13
Pari- ja perheterapeuttisten menetelmien opiskelu	8
Seksuaaliterapeuttisten menetelmien opiskelu	7
Työnohjauksessa käynti	6
Henkilöstöhallinnon ja johtamisen opinnot	6
Traumaosaamisen lisääminen opiskelemalla	5
Työkavereiden kanssa keskustelu	3

¹⁴² Lomakkeen (Liite 1) väite F7: "Keskustelemme hankalista asiakastilanteista ja työn haasteista työtiimissämme."

Työstään sai palautetta esimieheltä tai työtovereilta yli 65 prosenttia vastanneista perheneuvojista.¹⁴³ Kehittävän palautteen saaminen omasta työstä nähdään yleisesti työn mielekkyyttä parantavana seikkana.¹⁴⁴ Myös ajan tasalla pysyminen yhteiskunnassa tapahtuvissa, perheitä koskeissa asioissa koettiin tärkeänä tapana kehittää omaa ammatillisuuttaan. Kvantitatiivisen aineiston mukaan jopa 70 prosenttia perheneuvojista koki pystyvänsä kehittämään ammattitaitoaan työssään niin kuin haluaa.¹⁴⁵ Lisäksi lähes 90 prosenttia vastasi, että oma työyhteisö on kiinnostunut lisäämään työntekijöidensä ammatillista pätevyyttä.¹⁴⁶ Aikaa työtapojen ja ammattitaidon kehittämiseen sen sijaan pitäisi olla enemmän, koska lähes 37 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ajanpuute vaikeuttaa ammatillista kehittymistä.¹⁴⁷ Onkin mielenkiintoinen kysymys, kuinka työyhteisön halu tukea ammatillista kehittymistä näkyy, jos siihen ei kuitenkaan varata riittävästi aikaa? Pitäisikö kouluttautumisaika ottaa asiakaskäynneistä, vai oletetaanko jokaisen perheneuvojan opiskelevan ja kehittävän itseään työajan ulkopuolella, omalla vapaa-ajallaan? Tätä perheneuvojat tekevät kyselyn mukaan jo nyt ainakin jossain määrin.

Kun kysyin millaista asiantuntijuutta perheneuvoja työssään tarvitsee¹⁴⁸, nousi mahdollisimman *laaja-alainen osaaminen* ykköseksi. Perheneuvojan tulisi tuntea erilaisia terapiamenetelmiä ja myös soveltaa niitä omassa työssään, mutta tämän lisäksi hallita sielunhoitoa ja psykologiaa, omata hyvät vuorovaikutustaidot ja pystyä kohtaamaan ihmiset samalla tasolla, yhdessä pohtien. Laaja-alaisuuteen liittyy myös lainsäädännön tuntemus sekä riittävä tietämys muista yhteiskunnallista toimijoista. Yhteistyöverkoston tunteminen auttaa perheneuvojaa ohjaamaan asiakkaansa muun avun piiriin tarvittaessa. Lähes kolmasosa vastaajista mainitsi erilaisten terapiamenetelmien osaamisen ja hyödyntämisen oleva perheneuvojalle tärkeää – etenkin pari- ja perheterapeutistien menetelmien osaamista painotettiin. Terapeutistien taitojen lisäk-

¹⁴³ Lomakkeen (Liite 1) väite F8: "Saan palautetta omasta onnistumisestani esimieheltäni tai työtovereiltani."

¹⁴⁴ Antila 2006, 55–56.

¹⁴⁵ Lomakkeen (Liite1) väite F3 " En pysty kehittämään ammattitaitoani nykyisessä työssäni niin kuin haluaisin."

¹⁴⁶ Lomakkeen (Liite1) väite F5 " Työyhteisössämme ollaan kiinnostuneita jokaisen henkilön ammatillisen pätevyyden lisäämisestä."

¹⁴⁷ Lomakkeen (Liite1) väite F9 "Minulla on liian vähän aikaa kehittää työtapojani ja ammattitaitoani."

¹⁴⁸ Lomakkeen (Liite 1) kysymys I6: "Millaista asiantuntijuutta perheneuvoja työssään tarvitsee? Kuinka koulutus voisi vastata tähän tarpeeseen?"

si myös asiakkaan ja perheneuvojan suhteeseen kiinnitettiin huomiota, sillä 14 vastaajaa mainitsi hyvien vuorovaikutustaitojen ja kyvyn kohdata asiakas ihmisenä olevan tärkeä osa toimivaa terapiasuhdetta. Perheneuvojan ajatellaan tarvitsevan myös laajaa oman elämänsä asiantuntijuutta, koska omien elämäntapahtumien läpikäyminen terapiassa tai työnohjauksessa koettiin välttämättömänä, jotteivät läpikäymättömät asiat haittaa asiakastyöskentelyä tai heikennä työilmapiiriä.

8 TUTKIELMAN LUOTETTAVUUS

8.1 Reliabiliteetti ja validiteetti

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta kuvataan yleensä termeillä reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, onko mittari luotettava, jolloin testi voidaan toistaa ja tulokset olisivat yhteneviä alkuperäisen tutkimuksen kanssa. Validiteetilla tarkoitetaan mittaako mittari sitä, mitä sillä on tarkoitus mitata.¹⁴⁹ Ulkoinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen yleistettävyyttä, eli voidaanko tutkimuksen tulos yleistää siihen ryhmään jota tutkitaan. Toisin sanoen ulkoinen luotettavuus on sitä korkeampi, mitä paremmin se edustaa tutkimuksen perusjoukkoa. Sisäinen validiteetti taas tarkoittaa tutkimuksen omaa luotettavuutta eli onko tutkimusstrategia, mittari ja teoria valittu oikein tutkittavan kohteen luonteen mukaisesti.¹⁵⁰ Omassa tutkielmassani ulkoista validiteettia tarkastellessa tulee miettiä, edustavatko kyselyyn vastanneet kaikkia Suomen kirkon perheneuvojia. Käsitevaliditeettia tarkastellessa mietin ovatko vastaajat ymmärtäneet käyttämäni käsitteet oikein.

Koska kyselylomakkeen tekeminen oli minulle vierasta, pyrin löytämään jo valmiita ja hyväksi todettuja kyselylomakkeita, joista saisin apua omankin mittarin kehittämiseen. Löysinkin nuorille psykologeille vuonna 2008 tehdyn kyselyn,¹⁵¹ jonka kysymyksiä pystyin käyttämään osin muokkaamalla hyväkseni omassa kyselyssäni. Tämän lisäksi Tero Pulkkinen huomiot sekä Joensuun perheasiain neuvottelukeskuksen henkilökunnan antama palaute kyselylomakkeesta paransivat osaltaan kyselylomakkeen luotettavuutta. Kyselylomaketta olisi voinut testata myös suuremmalla kohdejoukolla, mutta koska kirkon perheneuvojien määrä on kuitenkin suhteellisen pieni, pidin järkevämpänä, ettei kovin monen tarvitse vastata kyselyyn sekä sen raakaversiomuodossa että valmiina.

Kyselyyn vastasi noin 38 prosenttia Suomen kirkon perheneuvojista. Kyselytutkimuksessa kyselyn katoa eli vastaamatta jättäneiden suurta osuutta pidetään sen heikkona kohtana.¹⁵² Tässä tutkimuksessa kato oli suuri. Koska en henkilökohtaisesti

¹⁴⁹ Vehkalahti 2008, 40–41.

¹⁵⁰ Metsämuuronen 2003, 35, 42–43.

¹⁵¹ Naukkarinen 2009, 56.

¹⁵² Alkula 1994, 139.

voinut välittää perheneuvojille pyyntöä osallistua tutkimukseen, en voi olla varma, saivatko kaikki mahdollisuuden osallistua. Kaikki Suomen 43¹⁵³ perheasiain neuvottelukeskuksen johtajaa kyllä saivat linkin ja pyynnön osallistua tutkimukseen, mutta välittivätkö kaikki johtajat viestin alaisilleen, jää arvoitukseksi. Vastausprosenttia alensi mahdollisesti se, että nykyään kyselyitä tulee netin, postin ja puhelimen kautta melko usein, eivätkä ihmiset jaksakaan enää vastata kaikkiin. Lisäksi on mahdollista, että vastaajat miettivät, onko pitkäköön kyselyn täyttäminen vaivan arvoista, ja olisiko sillä mitään merkitystä perheneuvojien koulutukselle tai heille itselleen tulevaisuudessa. Melko heikko vastausprosentti heikentää luonnollisesti validiteettia, mutta vastausprosentti on kuitenkin riittävä tämän kaltaisen tutkimuksen tekemiseen.

Käsitevaliditeettia heikensi joidenkin käyttämieni käsitteiden heikko tuntemus vastaajien keskuudessa. Epäilin välillä onko koko käsite "erikoistumiskoulutus" tuttu kaikille vastaajille, sillä vastauksissa ilmeni jonkin verran ristiriitaisuutta. Suurimmat ongelmat liittyivät työnohjauksen kysymyksiin, sillä oman ilmoituksensa mukaan seitsemän ihmistä ei ollut osallistunut ryhmätyönohjaukseen erikoistumiskoulutuksensa aikana tai sen jälkeen, mutta silti he kertoivat kokemuksistaan kyseisestä työnohjauksesta perheneuvojana työskennellessään. Todennäköisesti syynä ristiriitaisiin vastauksiin oli se, että kaikkien vastaajien ei ollut tarvinnut suorittaa koko erikoistumiskoulutusta, vaan vain osia siitä aiemman koulutuksena vuoksi. On myös mahdollista, että vastaajat olivat osallistuneet työnohjaukseen *ennen* erikoistumiskoulutustaan, ja tätä vaihtoehtoa ei kyselykaavakkeessa kysytty.

Yksilötyönohjauksessa oli samansuuntaisia ongelmia. Käsittelin työnohjausta tämän vuoksi lähinnä kvalitatiivisen aineiston avulla. Tämän lisäksi nimitys "kurssikirjoitus" ei ollut kaikille vastaajille selvä, koska siitä on ilmeisesti aikaisemmin käytetty eri nimeä. Vastaamista olisi ehkä helpottanut, mikäli olisin avannut käsitteitä laajemmin, esimerkiksi kertomalla, että kurssikirjoituksella tarkoitetaan tässä kirjallista lopputyötä tai päättötyötä. Joihinkin kysymyksiin oli ehkä myös melko vaikea vastata, sillä eriaikaan suoritettavat erikoistumiskoulutukset ja vuosikymmeniä sitten suoritettu pohjakoulutus asettivat vastaajan muistin koetukselle. Kyselyn pituus ja se, ettei

¹⁵³ Kyselyn tekohetkellä perheasiain neuvottelukeskuksia oli 43 kappaletta. Vuoden 2014 lopussa keskuksia oli 41 (vrt. Johdanto, s. 3).

mahdollisuutta välitallennukseen ollut, vähensi todennäköisesti myös muutamia vastauksia.

Vertasin kyselyyn vastanneiden perheneuvojen pohjakoulutusta, virkanimikettä (perheneuvoja/perheasiain neuvottelukeskukseen johtaja) ja sukupuolta kaikkien Suomen kirkon perheneuvojen vastaaviin tietoihin. Tällä oli tarkoitus saada selville, edustavatko vastanneet perheneuvojat kaikkia Suomen perheneuvoja. Kyselyyn vastasi 19 miestä (31 %) ja 43 naista (69 %). Vuonna 2014 kaikista kirkon perheneuvojista miehiä oli 26 prosenttia ja naisia 74 prosenttia (N=164), joten kyselyssä miehet olivat vain hiukan yliedustettuna. Taulukosta 2 voi nähdä kyselyyn vastanneiden sekä kaikkien Suomen kirkon perheneuvojen sukupuolijakauman ja prosenttiosuudet.

Taulukko 4: Aineiston (N=62) sukupuolijakauma verrattuna kaikkiin Suomen kirkon perheneuvojiin.¹⁵⁴

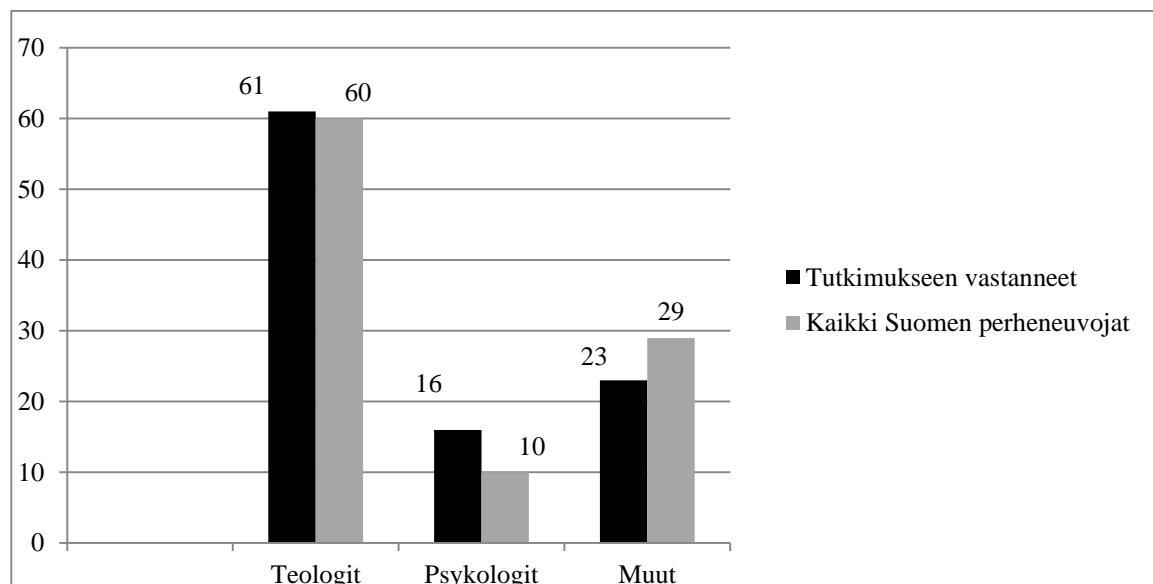
	Miehet	Naiset	Yhteensä
Aineisto (N)	19	43	62
	31 %	69 %	100 %
Kaikki perheneuvojat (N)	43	121	164
	26 %	74 %	100 %

Reilusti yli puolet (60 %) kaikista Suomen perheneuvojista oli vuonna 2013 koulutukseltaan teologeja. Psykologeja oli kymmenesosa perheneuvojista, ja muun koulutuksen saaneita oli vajaa kolmasosa.¹⁵⁵ Muut koulutukset pitävät sisällään 15 erilaista tutkintoa, joista yhteiskuntatieteiden maisteri on suurin yksittäinen tutkinto 7 %:n osuudella. Kaaviossa 6 nähdään sekä kaikkien kirkon perheneuvojen että kyselyyn vastanneiden perheneuvojen koulutuksen mukainen jakauma. Kyselyyn vastanneista perheneuvojista noin 61 prosenttia oli teologeja, 16 prosenttia psykologeja ja 22 prosenttia muun koulutuksen saaneista. Tästä voidaan päätellä tutkimukseen vastannei-

¹⁵⁴ Naisten osuus kirkon henkilöstöstä 2013.

¹⁵⁵ Liitteessä 3 on Tero Pulkkiselta saatu lista vuoden 2013 perheneuvojen pohjakoulutuksista.

den edustavan siis varsin hyvin Suomen kirkon perheneuvojia myös koulutustaustansa perusteella.

Kaavio 6: Aineistoon vastanneiden (N=62) ja kaikkien Suomen perheneuvojien jakautuminen pohjakoulutuksen mukaan (prosenttiyksikköinä).

Vastanneista 24 prosenttia työskenteli perheasiain neuvottelukeskuksen johtajina, kun heitä on kaikista Suomen perheneuvojista 26 prosenttia. Aineistoon vastanneiden johtajien/perheneuvojien suhde korreloi siis hyvin perheneuvojien ja johtajien kokonaissuhdetta maassamme.

Aineisto edustaa hyvin perheneuvojia sukupuolen ja koulutuspohjan mukaan. Lisäksi vastaajien jakautuminen perheneuvojiin ja perheasiain neuvottelukeskusten johtajiin noudattaa hyvin samanlaista linjaa kuin kaikkien Suomen Perheasiain neuvottelukeskusten työntekijöillä. Tämän vuoksi saatuja tuloksia on mahdollista yleistää kaikkiin kirkon perheneuvojiin.

8.2 Parannusehdotuksia vastaisuuden varalle

Mikäli aloittaisin tutkimuksen tekemisen uudelleen, keskittyisin pelkästään kvalitatiiviseen aineistoon. Sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineiston yhdistäminen samaan työhön osoittautui vaikeaksi, koska minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta

kvantitatiivisen aineiston käsittelystä. Olisi ollut järkevämpää kysyä perheneuvojilta syvällisemmin jostakin teemasta, kuin yrittää saada selvyyttä noinkin monenlaisista kokonaisuuksista. Koen myös, ettei kvantitatiivinen aineisto valottanut tilannetta riittävästi, sillä suurin osa vastaajista vastasi odotetulla tavalla, ja piti koulutuksia "ihan hyvinä". Toisaalta odotukseni tutkielmaa aloittaessani olikin, että erikoistumiskoulutus on melko toimiva kokonaisuus, eikä siinä ilmene suuria "puutteita". Koska pro gradu -tutkielma pitäisi saada kohtuullisessa ajassa valmiiksi, en uudelleen ryhtyisi tällaiseen projektiin, vaan valitsisin mieluummin selkeärajaisemman asiakokonaisuuden, johon hakisin vastausta pelkän kvalitatiivisen metodin avulla. Tällainen kokonaisuus olisi voinut olla esimerkiksi ehdotukset erikoistumiskoulutuksen parantamiseksi.

Kysely olisi kannattanut suunnata vain niille perheneuvojille, jotka ovat varmuudella suorittaneet erikoistumiskoulutuksen. Näin kysely olisi saatu ohjattua ainoastaan niille, jotka osaavat kertoa mielipiteensä koulutuksesta. Lisäksi kysely olisi kannattanut kohdentaa vain tietyille, viimeisimmäksi aloitetuille vuosikursseille. Vastauksia olisi näin saatu vieläkin vähemmän, mutta keskittymällä tiettyihin asioihin, olisi tulosten luotettavuus kenties parantunut. Toinen vaihtoehto olisi ollut lähettää kysely kaikille perheneuvojille, ja valita sen jälkeen haastatteluun esimerkiksi kymmenen perheneuvojaa. Näistä haastatteluista olisi sitten voinut selvittää vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Käsitteiden yksiselitteinen määrittely olisi myös syytä suorittaa perusteellisemmin. Epävarmuus kysyttävästä asiasta vähentää vastaamishalukkuutta ja aiheuttaa vääriä ja puutteellisia vastauksia. Käsitettä "erikoistumiskoulutus" oli pitänyt avata enemmän, koska se ei ollut kaikille vastaajille tuttu aiempien suoritettujen koulutusten vuoksi, tai sen vuoksi, ettei vastaaja ollut vielä suorittanut erikoistumiskoulutusta. Myös käsitteet "kurssikirjoitus", "metodikurssit" ja "väliseminaarit" olisivat kaivaneet lisäselvitystä. Pohjakoulutuksesta kysyminen osoittautui liian haastavaksi, sillä monella oli jo ehtinyt kulua runsaasti aikaa sen suorittamisesta. On myös vaikea erottaa pohjakoulutuksen, muiden koulutusten ja työkokemuksen tuomat taidot ja tiedot toisistaan.

Yksi vaihtoehto olisi ollut rajata tutkimus koskemaan vain teologisen pohjakoulutuksen suorittaneita perheneuvoja. Tällöin olisin voinut tarkemmin kysyä teologisen koulutuksen vaikutuksista perheneuvojan työhön, ja esimerkiksi sielunhoidon opintojen laajuudesta ja vaikutuksista työssä. Tämä vaihtoehto olisi ollut oman koulutukseni takia mielenkiintoinen, mutta silloin vertailu eri koulutuspohjien välillä olisi jäänyt pois. Olen tullut tämän prosessin aikana kuitenkin siihen tulokseen, että tutkimuksessa kannattaisi tutkia ennemmin pienempää ihmisryhmää tai asiaa tarkasti kuin suurempaa joukkoa pintapuolisesti. Ehkei muutaman ihmisen otosta voisi yleistää koskemaan koko perusjoukkoa, mutta ainakin vastaukset olisivat juuri niiltä ihmisiltä, joita asia eniten koskee.

9 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA

Halusin tutkielmassani selvittää, mitä mieltä perheneuvojat ovat pohja- ja erikoistumiskoulutuksensa sekä työnohjauksen soveltuvuudesta perheneuvojan työhön. Lisäksi minua kiinnosti kuulla perheneuvojien toiveita ja ehdotuksia erityiskoulutuksen kehittamisestä. Kyselyyn vastanneet perheneuvojat tuntuivat olevan pääsääntöisesti tyytyväisiä pohjakoulutukseensa, kun he miettivät sen soveltuvuutta perheneuvojan työhön. Suurin osa kirkon perheneuvojista on teologin koulutuksen saaneita, ja he arvioivat oman terapeutin osaamisensa olevan heikommalla tasolla kuin mitä psykologit ja muun koulutuksen saaneet kertoivat. Toisaalta teologit vastasivat omaavansa hyvät valmiudet eettisten ongelmien ja hengellisen elämän pohdintaan sekä sielunhoidollisten kysymysten käsittelyyn.

Pohdin itse, että olisi ollut mielenkiintoista selvittää, kuinka paljon teologi-perheneuvojat ovat sielunhoitoa yliopistossa opiskelleet. Sielunhoidon soveltavia opintoja on voinut suorittaa Joensuussa vasta vuodesta 2010 lähtien. Helsingissä sielunhoidon opinnot ovat huomattavasti suppeammat kuin Joensuussa. Tenttimällä suoritettujen sielunhoidon opintojen ei mielestäni anna kovin vahvaa pohjaa sielunhoidosta, joten onko kyse oikeasta ammattitaidosta sielunhoidon suhteen vai siitä, että teologit ajattelevat että heidän *pitäisi osata* sielunhoitoa? Tietysti jokainen on oman kiinnostuksena mukaisesti voinut opiskella sielunhoitoa enemmän kuin pakolliset kurssit, joten tietämättä enempää vastanneiden perheneuvojien opinnoista, en voi kuin esittää kysymyksiä. Myös psykologien vastaukset omasta perheterapeuttisesta osaamisestaan psykologian maisterin tutkinnon suorittamisen jälkeen ansaitsivat pohdintaa.

Kaikki kyselyyn vastanneet perheneuvojat koulutustaustastaan riippumatta pitivät tärkeimpinä perheneuvojan taitoina **ristiriitojen sietokykyä, empatiataitoja sekä vuorovaikutuksellisia taitoja**. Kaikki nämä taidot ovat vahvasti persoonaan liittyviä, ja vaikka niitä voikin sopivalla koulutuksella vahvistaa, pitivät perheneuvojat niitä enemmänkin luontaisina ominaisuuksina kuin koulutuksen tuloksena. Tätä voi pitää hyvänä asiana perheneuvojien eriävien pohjakoulutusten perusteella, koska näin kaikki ovat samalla viivalla koulutustaustasta riippumatta. Tärkeämpää kuin hankittu

pohjakoulutus onkin työntekijän persoona, hänen soveltuvuutensa työhön. Perheneuvojen rekrytoinnilla on siis jatkossakin suuri merkitys oikeanlaisten ihmisten löytämiseksi.

Kuinka erikoistumiskoulutus tai työnohjaus sitten voisi tukea perheneuvoja kaikista tärkeimmissä taidoissa, eli ristiriitojen sietokyvyssä, empatiataidoissa tai vuorovaikutuksellisuudessa? Perheneuvojat itse kertoivat, että oma terapia osuus on tärkeä osa erikoistumiskoulutusta, johon tulisi tulevaisuudessakin kiinnittää huomiota. Omassa psykoterapiassa tai työnohjauksessa perheneuvoja saa parhaimmillaan tukea itsetuntemukseensa ja mahdollisuuden reflektoida kokemuksiaan kokeneemman terapeutin tai työnohjaajan kanssa. Tällöin hän voi saada mallin empaattisesta terapeutista / työnohjaajasta, ja kasvaa itsekin empaattisemmaksi (ks. sivut 39–40). Myös sukupuutyöskentelyä pidettiin arvossa erikoistumiskoulutuksessa, ja sen merkitys työntekijän kasvua tukevana tekijänä oli monen mielestä suuri. Ohjaamalla työntekijä osaavan psykoterapeutin, työnohjaajan tai kouluttajan luo saadaan aikaan jatkossakin empaattisempia, sosiaalisesti lahjakkaampia ja paremmin ristiriitoja sietäviä perheneuvoja.

Olisi tietysti myös otettava huomioon, etteivät kaikki hyödy samanlaisesta avusta tai samantyylisestä persoonallisuuden tukemisesta. Jotta työntekijä saisi parhaan mahdollisen avun juuri itselleen, työnohjaajan tai psykoterapeutin valintaan on kiinnitettävä huomiota, ja ohjaajan vaihtamisen on oltava mahdollista. Etenkin pienemmillä paikkakunnilla tämä voi aiheuttaa paljon työtä, sillä jo yhdenkin sopivan työnohjaajan tai psykoterapeutin löytäminen on monesti hankalaa. Eräs vastaaja kertoi hankkineensa omakustanteisesti lisää työnohjausta, ja on mahdollista, että rahojen vähentyessä siirrytään entistä enemmän tähän malliin. Kaikilla ei kuitenkaan ole tähän mahdollisuuksia tai edes haluja, ja onkin huolestuttavaa, jos työntekijät joutuvat eriarvoiseen asemaan omaterapian tai työnohjauksen suhteen. Koulutuksen ja terapian tulisi olla kaikkien saatavilla tasapuolisesti tai sitten kenenkään ei tulisi saada sitä ilmaiseksi. Jälkimmäistä vaihtoehtoa ei tietenkään toivoisi tapahtuvan perheneuvojen parissa.

Erikoistumiskoulutus on tutkielmani perusteella varsin hyvin mietitty kokonaisuus, jota suurin osa perheneuvojista piti kaiken kaikkiaan toimivana. Työn ohessa tapah-

tuva erikoistumiskoulutus tukee oppimisen integrointia työelämään, ja ryhmän tuki voi olla merkittävä voimavara uuden oppimisessa. Toisilta oppiminen sekä uusien työtapojen ja ajattelumallien saaminen koettiin erikoistumiskoulutuksen tärkeimmiksi hyödyiksi. Lähes kaikki erikoistumiskoulutuksen osiot olivat vastaajien mielestä vähintäänkin tarpeellisia, mutta myös kritiikkiä esitettiin lähes jokaisen osion kohdalla kurssin "pinnallisuudesta" tai "keveydestä". Kyse lienee siitä, ettei koulutuksen puitteissa ole aikaa ja mahdollisuuksia mennä kovin syvälle opetettavaan metodiin, vaan tarjotaan perustietoja, joita jokaisen oletetaan myöhemmin syventävän oman tarpeen ja kiinnostuksen mukaan. Lisäksi erilaiset pohjakoulutukset ja työkokemus aiheuttavat sen, että sama asia voi olla yhdelle perheneuvojalle täysin uusi ja toiselle jo vanha tuttu.

Väliseminaarit ovat kaikille perheneuvojille avoimia koulutuspäiviä, joihin osallistumalla voi paitsi opiskella itselle uutta asiaa, myös päivittää osaamistaan yhdessä muiden kanssa. Mutta entä jos niillä käsiteltävät asiat ovat jo liiankin tuttuja, tai asiaan ei mennä riittävän syvälle? Perheneuvojat opiskelevat kertomansa mukaan omaehtoisesti ammattiinsa liittyviä asioita jo tällä hetkellä melko paljon. Lähes kaikki ilmoittivat kehittävänsä ammattitaitoaan esimerkiksi lukemalla ammattikirjallisuutta, opiskelemalla erilaisia terapeutteja menetelmiä tai käymällä työnohjauksessa. Usein tämä tapahtuu omalla ajalla, vapaa-ajasta tinkien. Opiskelu ei kuitenkaan välttämättä tunnu pakolliselta, koska perheneuvojien motivaatio työn tekemiseen ja kehittämiseen tuntuu kyselyni perusteella vahvalta. Halu auttaa ihmisiä parhaalla mahdollisella tavalla haastaa perheneuvojat jatkuvaan itsensä kehittämisen kierteseen. Toisaalta muutama perheneuvoja mietti vastauksissaan sitä, ettei pelkkä jatkuva koulutus ja erilaisten terapiamuotojen osaaminen takaa hyvää perheneuvontaa asiakkaille. Tärkeintä on ihmisen kohtaaminen ihmisenä sekä perheneuvojan että asiakkaan henkilön kasvu.

Samalla kun toiset peräänkuuluttavat yhä pidemmälle erikoistunutta terapioiden osaamista, toiset haluaisivat keskittyä enemmän oman persoonan kehittämiseen ja sen myöntämiseen, ettei kaikkea voi osata. Tämä kuvaa mielestäni hyvin perheneuvonnan kahtalaista luonnetta, terapiaa ja sielunhoitopainotteista. Kumpaan suuntaan perheneuvojien työtapo tulevaisuudessa tulee muuttumaan vai pysykö tilanne entisenlaisena? Terapeuttinen osaaminen ei vähennä sielunhoidollisuutta perheneuvojan

työssä, mikäli työntekijä ei itse halua sulkea sielunhoitoa työnsä ulkopuolelle. Mahdollisimman laaja-alainen, sekä terapeuttiset että sielunhoidolliset taidot huomioonottava koulutus takaa jatkossakin parhaat edellytykset laadukkaaseen ja asiakkaat huomioivaan palvelutyöhön.

Paljon riippuu koulutuksen muuttumisesta tai ennallaan pysymisestä sekä siitä, riittävätkö rahat ja haluaako kirkko jatkossakin panostaa perheneuvontaan ja perheneuvojien koulutukseen. Taloudellinen tilanne tulee varmasti lähivuosina vieläkin kiristymään, eikä voida olla varmoja, mikä kirkon työmuoto joutuu kärsijän rooliin. Voisi kuvitella, että perheneuvonta on työmuoto, josta halutaan pitää kiinni, ja jota yhteiskuntakin arvostaa niin paljon, ettei siitä yksinkertaisesti ole vara luopua. Suomessa on aika ajoin mietitty, onko oikein, että kirkkoon kuulumattomatkin saavat ilmaiseksi laadukasta perheneuvontaa. Asiassa on tiettyä ristiriitaa, mutta kirkon tehtävänä on huolehtia jokaisesta apua tarvitsevasta. Vaikka kirkkoa tuntuu olevan lupa potkia ja haukkua mielin määrin, niin sen kuuluu silti tehdä palvelutehtäväänsä nöyrästi. Jos halutaan auttaa sitä, jonka hätä on suurin, ei siinä pidä kysellä kirkon jäsenyyttä sen enempää kuin muitakaan sidoksia.

Vaikka perheneuvonta onkin avoinna kaikille ihmisille kirkon jäsenyydestä riippumatta, perheneuvonnan on silti syytä olla rohkeasti nimenomaan *kirkon* yksi työmuoto. Etenkin tänä aikana, kun kirkosta erotaan runsaasti, on hyvä olla ylpeä niistä työmuodoista, jotka toimivat ja jopa lisäävät suosiotaan. Perheneuvonnan on oltava tulevaisuudessakin avoin yhteiskuntaan päin, tehtävä yhteistyötä ja luotava verkostoja. Etenkin yhteistyö paikallisseurakuntien ja kuntien päättäjien kanssa on tärkeää, jotta tietoisuus perheneuvonnan kirkollisesta luonteesta ja perustehtävästä säilyisi ihmisten mielissä. Kun kirkko itse arvostaa perheneuvontaa ja pitää huolta perheneuvojen ammattitaidosta ja jaksamisesta, myös yhteiskunnan on helpompi luottaa tähän kirkon omaan työmuotoon.

10 LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

10.1 Lähteet

Kyselyaineisto

Perheneuvojen täyttämät (N=62) e-lomakkeet. Lomakkeet täytetty tammi-helmikuussa 2014. Tekijän hallussa.

Muut lähteet

Kirkkojärjestys

1993 Kirkkojärjestys. Sielunhoito ja rippi; kirkkokuri; diakonia ja lähetystyö
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055#L4P3> Viitattu 23.7.2014.

Kirkkolainsäädäntö

2003 Kirkkolainsäädäntö. Kirkon säädöskokoelma nro. 91.
<http://kappeli.evli.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/a16399f0218eff85c2256e6d00473b03/214f98e0e866de68c2256e6800218d6d?OpenDocument>. Viitattu 31.1.2014.

Meidän kirkko mukana perheiden arjessa

2010 Meidän kirkko mukana perheiden arjessa. Kirkon perheneuvonnan strategia 2016. Porvoo: Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisu.

Tositarinoita kirkosta

2013 Tositarinoita kirkosta. Helsinki: Kirkon tiedotuskeskus.

Suulliset lähteet

Tukiainen, Sirkku

2015 Psykoterapeutti, työnohjaaja & työyhteisökonsultti. Puhelinhaastattelu 21.5.2015.

10.2 Kirjallisuus

Aalto, Kirsti

1985 Työnohjausjakson rakenne. – Työnohjaus ammatillisen kasvun avain. Toim. Kirsti Aalto. Hämeenlinna: Kirjapaja. 79–95.

Aaltonen, Jukka

1994 Suomalainen perheterapiakoulutus 1978–1994. Suomen mielenterveysseuran koulutus- ja terapiakeskus: Helsinki.

Ahteenmäki-Peltonen, Leena

2006 Mikä ohjaa kirkon työnohjaajaa? Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Alhanen, Kai & Kansanaho, Anne & Ahtiainen, Olli-Pekka & Kangas, Marko & Soini, Tiina & Soininen, Jarkko

2011 Työnohjauksen käsikirja. Hämeenlinna: Tammi.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka

1994 Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Antila, Juha

2006 Työn mielekkyydestä ja mielettömyydestä. Työpoliittinen tutkimus. Helsinki: Hakapaino.

Anttonen, Anne

2015 Kysymyksiä pro-gradun tiimoilta. – Yksityinen sähköpostiviesti Hanna Pajariselle. 13.5.2015.

Arvo, Harry

1997 Sukupuu. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja. 170–187.

Erikoistumiskoulutuksen kuvaus.

2010 Kirkkohallituksen perheasiain yksikön järjestämä vuonna 2007 uudistettu perheneuvojan erikoistumiskoulutus/erityistason perheterapiakoulutus. Saatavissa kirkon perheasiain yksiköstä.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha

1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gothóni, Raili

2014 Auttava kohtaaminen II. Sielunhoidon menetelmät ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja.

Hakala, Pirjo

2000 Learning by Caring : A Follow-Up Study of Participants in a Specialized Training Program in Pastoral Care and Counseling. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Ijäs, Kirsti

2012 Sukupuu. Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. Helsinki: Kirjapaja.

Joensuu, Matti

1975 Perheneuvonta, tavoitteet ja arvot. – Sielunhoidon aikakauskirja nro 16. Kirkon perheneuvonta 60 vuotta. Helsinki: Hakapaino. 11–20.

1976 Neuvotellen. Perheasiain neuvottelukeskuksen työntekijät kertovat. Helsinki: Kirjapaja.

Kalliopuska, Mirja

1983 Empatia tie ihmisyyteen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kauppila, Reijo

- 2007 Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiiviseen oppimiskäsitykseen. Juva: Bookwell Oy.

Kettunen, Paavo

- 1990 Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran Julkaisuja 171. Diss. Helsinki.
- 2013 Auttava kohtaaminen I. Sielunhoidon perusteet ja teologia. Helsinki: Kirjapaja.

Kiiski, Jouko

- 2002 Rakkaus lamassa: parisuhdeongelmat ja 1990-luvun talouskriisi. Kirkon tutkimuskeskus, sarja A, nro. 77. Diss. Tampere.

Kilpeläinen, Irja

- 1973 Osaammeko kuunnella ja auttaa? Lähimmäiskeskeisen sielunhoitomenetelmän opas. Helsinki: WSOY.

Komulainen, Maire

- 2011 Kirkon perheneuvonta auttajana ihmisten kriiseissä. Pro-gradu tutkielma. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. Saatavissa osoitteesta <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20110068>

Kärkkäinen, Maj-Lis

- 2012 Työyhteisön työnohjauksen teoreettisten perusteiden tarkastelua. – Työyhteisön työnohjaus. Toim. Anita Kallasvuori et al. Helsinki: Sano-ma Pro. 13–30.

Lähteensuo, Jaana

- 2004 Perheneuvonnan kirkollinen identiteetti. – Sielunhoidon aikakauskirja 16. Kirkon perheneuvonta 60 vuotta. Helsinki: Hakapaino. 73–98.

von Martens, Gunda

- 1985 Henkilökohtainen työnohjaus. – Työnohjaus ammatillisen kasvun avain. Toim. Kirsti Aalto. Helsinki: Kirjapaja. 127–140.

McClure, Barbara

- 2010 Moving Beyond Individualism in Pastoral Care and Counseling. Eugene: Cascade Books.

Metsämuuronen, Jari

- 2003 Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.

Moisio, Olli-Pekka

- 2011 Huoli, empatia ja kunnioitus vuorovaikutuksessa. – Uusi koulu: oppiminen mediakulttuurin aikakaudella. Toim. Kirsi Pohjola. Jyväskylän yliopisto. 211–223.

Myyrä, Maiju

- 2003 "Syvä on menneisyyden kaivo" -Helsingin perheasiain neuvottelukeskuksen historiaa. – Sielunhoidon aikakauskirja nro 16. Kirkon perheneuvonta 60 vuotta. Helsinki: Hakapaino. 38–50.

Pulkkinen, Tero

- 2013 Ryhmäohjauksesta. – Yksityinen sähköpostiviesti Hanna Pajariselle. 28.10.2013.
- 2014 Perheneuvojen kysely. – Yksityinen sähköpostiviesti Hanna Pajariselle. 31.1.2014.
- 2015 Kysymyksiä gradusta. Yksityinen sähköpostiviesti Hanna Pajariselle 11.5.2015.

Rogers, Carl R.

- 1967 On becoming a person. A Therapist's View of Psychotherapy. London: Constable & Company.
- 1980 A way of being. Boston: Houghton Mifflin.

Ruotsalainen, Kari

- 2002 Auttajana kirkon ja yhteiskunnan leikkauspisteessä. Kirkon perheneuvojien käsitys työstään. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 230. Diss. Helsinki

Sainio, Aarno

- 1985 Sielunhoidollinen aines työnohjauksessa. – Työnohjaus ammatillisen kasvun avain. Hämeenlinna: Kirjapaja. 197–206.
- 1987 Ehjä ihminen. Sielunhoidon perusteet. Helsinki: WSOY.
- 1997 Auttava vuorovaikutus. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja. 274–299.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli

- 2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vehkalahti, Kimmo

- 2008 Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Viika, Kaarle

- 1994 Kirkon perheneuvonnan viisi vuosikymmentä. Helsinki: Kirkkohallitus.

Vilkka, Hanna

- 2005 Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Virtaniemi, Matti-Pekka

- 1998 Sielunhoidon koulutus ja työnohjaus. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja. 334–363.
- 2001 Persoonallinen kasvu työnohjauksessa. – Sielunhoidon aikakauskirja nro 13. Työnohjaus. Helsinki: Hakapaino.

Vuorinen, Riitta

- 1985 Ryhmässä tapahtuva työnohjaus. – Työnohjaus ammatillisen kasvun avain. Toim. Kirsti Aalto. Hämeenlinna: Kirjapaja. 141–152.

Wikström, Owe

- 2000 Salattu ihminen: elämän syvät kysymykset ja parantava keskustelu.
Suomentanut Taisto Nieminen. Helsinki: Kirjapaja. Alkuperäisteos Den
outrundliga människan.

10.3 Internet-aineisto

Erityiskoulutus

- 2015 Erityiskoulutus.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content45F4C7>. Viitattu
8.5.2015.

Helsingin yliopisto psykoterapeuttikoulutus

- 2014 Helsingin yliopisto psykoterapeuttikoulutus.
http://www.helsinki.fi/psykoterapeuttikoulutus/Kogn.aikuiset_psykoterapeuttikoulutus.pdf. Viitattu 30.9.2014.

Kirkon perheneuvonnan erikoistumis- ja täydennyskoulutus

- 2014 Kirkon perheneuvonnan erikoistumis- ja täydennyskoulutus.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content35A2BA>. Viitattu
15.12..2014.

Kirkon perheneuvonta 70 vuotta

- 2014 Kirkon perheneuvonta 70 vuotta.
[http://www.espoonseurakunnat.fi/documents/55984/55993/Kirkon+perheneuvonta+70+v+-esitys\(4\).pdf/22e2f645-d0aa-4e11-9213-4acfab973aa](http://www.espoonseurakunnat.fi/documents/55984/55993/Kirkon+perheneuvonta+70+v+-esitys(4).pdf/22e2f645-d0aa-4e11-9213-4acfab973aa). Viitattu 11.12.2014.

Kirkon Suhdeklินิกка

- 2013 Kirkon Suhdeklินิกка vastaa verkossa pari- ja ihmissuhdekysymyksiin.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/7BB0AC4690EF64DCC2257C3200392858?OpenDocument&lang=FI>. Viitattu 11.12.2014.

Laatu ja määrä perheasiain neuvottelukeskusten työssä

- 2011 Laatu ja määrä perheasiainneuvottelukeskusten työssä.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/0F61D00B4BB4204DC2257824002D1BD6/\\$FILE/2011-27-liite.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/0F61D00B4BB4204DC2257824002D1BD6/$FILE/2011-27-liite.pdf). Viitattu 2.10.2013.

Lyhenneluettelo

- 2014 Lyhenneluettelo. <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2149#N>. Viitattu 15.12.2014.

Naukkarinen, Tiina

- 2009 Nuoren psykologin työelämävalmiudet.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20100008/urn_nbn_fi_uef-20100008.pdf

Naisten osuus kirkon henkilöstöstä

- 2013 Sukupuoli jakauma tehtäväryhmittäin 2013.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3A1AB1>. Viitattu 20.1.2014.

Nieminen, Kati

- 2011 Uskonto ilmiönä. Haaveet ja todellisuus - Teologian opiskelijoiden uranvalinta ja työelämä. <http://www.teologia.fi/artikkelit/uskonto-ilmiiona/612-haaveet-ja-todellisuus-teologian-opiskelijoiden-uranvalinta-ja-tyoelama-> Viitattu 16.6.2014.

Teologian osaston opinto-opas

- 2014 Teologian osaston opinto-opas. <https://www.uef.fi/opiskelu/opinto-opaat> Viitattu 21.5.2015.

Teologisen tiedekunnan opinto-opas 2013–2015

- 2013 Teologisen tiedekunnan opinto-opas 2013–2015.
www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opaat/Teol_opas13-15_netti.pdf Viitattu 21.5.2015.

Tukiainen, Sirkku

1981 Sukupuu. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
www.kuvajamieli.fi/mieli/sukupuuhje_090406.pdf Viitattu 15.5.2015.

Vastuu psykoterapeuttikoulutuksesta yliopistoille.

2010 Vastuu psykoterapeuttikoulutuksesta yliopistoille.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1547389#fi>. Viitattu
31.1.2014.

LIITTEET

LIITE 1 KYSELYLOMAKE PERHENEUVOJILLE.

TUTKIMUS KIRKON PERHENEUVOJIENTEN KOULUTUS JA TYÖNOHJAUS KOKEMUKSISTA

Arvoisa kirkon perheneuvoja!

Olen teologian opiskelija Itä-Suomen yliopistosta. Teen Pro gradu -tutkielman perheneuvojen koulutuksesta ja työnohjauksesta, ja ohjaajinani toimivat professori Paavo Kettunen sekä yliopistonlehtori Jouko Kiiski.

Vastaamalla oheiseen kyselyyn annat arvokasta tietoa perheneuvojen koulutuksesta ja työnohjauksesta sekä toiveistasi niiden kehittämiseksi. Saatuja tutkimustuloksia voidaan käyttää hyväksi perheneuvojen tulevaisuuden erikoistumiskoulutuksissa.

Antamasi vastaukset käsitellään tutkimuksessa luottamuksellisesti siten, ettei vastaajien henkilöllisyys tule ilmi kenellekään – ei edes tutkijalle. Annettujen vastausten sähköinen tutkimusaineisto arkistoidaan pysyvästi teologian osaston tietoaarkistoon aihetta koskevan tieteellisen tutkimuksen käyttöön.

Toivon, että voit osallistua tutkimukseen, johon vastaaminen kestää 15–30 minuuttia. Pyydän sinua vastaamaan kyselyyn 7.2.2014 mennessä.

Tarvittaessa annan mielelläni lisätietoja tutkimuksestani sähköpostitse.

Kiittäen,

Hanna Pajarinen

tutkimuksen tekijä

e-mail: hanpa@student.uef.fi

YLEISIÄ VASTAUSOHJEITA

Lomakkeessa on avoimia kysymyksiä ja kysymyksiä, joihin vastataan valitsemalla itselle lähinnä sopivin vaihtoehto. Ellei toisin mainita, kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan, tai klikkaa sopivinta vaihtoehtoa vastaavaa kuvaketta. Punaisella kirjoitetut kysymykset ovat sellaisia, joihin vastaamista edellytetään, jotta lomakkeen voi palauttaa.

TAUSTATIEDOT

(A1) Syntymävuosi _____

(A2) Sukupuoli mies___ nainen___

(A3) Pohjakoulutus

	Teologian mais- teri	Psykologian mais- teri	Jokin muu
Olen koulutuksel- tani	☐	☐	☐

(A4) Mikäli vastasit muu, kerro mikä on pohjakoulutuksesi. _____

(A5) Missä oppilaitoksessa olet suorittanut edellä mainitut opintosi? Mikäli olet suorittanut useita tutkintoja, merkitse jokaisen suorituspaikka erikseen. _____

(A6) Onko sinulla pappisvihkimys? Kyllä_____ Ei_____

(A7) Mikäli vastasit kyllä, minä vuonna olet saanut pappisvihkimyksen? _____

(A8) Onko sinulla psykoterapeutinimikkeen käyttöoikeus? Kyllä_____ Ei_____

(A9) Minä vuonna olet saanut/ tulet saamaan päätökseen perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen? _____

(A10) Tämänhetkinen nimikkeesi (perheneuvoja, perheasiain neuvottelukeskuksen johtaja, muu, mikä?) _____

(A11) Kuinka monta vuotta olet työskennellyt perheneuvojana? _____

(A12) Kerro lyhyesti aikaisemmasta työhistoriastasi ennen perheneuvojaksi ryhtymistäsi.

(A13) Muut mahdolliset koulutukset, joita olet suorittanut perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen lisäksi. _____

POHJAKOULUTUKSEN MERKITYS

Tässä osiossa selvitetään, onko pohjakoulutuksesi (TM, PsM, tai vastaava) mielestäsi vahvistanut seuraavia taitojasi:

Pohjaopintoni vahvistivat

	Erin- omaisesti	Hyvin	Ei hyvin eikä hu- nosti	Melko puutteellisesti	Erittäin puutteellisesti
(B1) Ongelman määritte- ly- ja ratkaisutaitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B2) Interventoiden suunnittelu- ja toteutustaitojani	☐	☐	☐	☐	☐

(B3) Vuorovaikutuk- sellisia- ja muita sosiaalisia taitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B4) Neuvottelutaitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B5) Valmiuksiani kohda- ta eettisiä ongelmia	☐	☐	☐	☐	☐
(B6) Organisointi- ja koordinointi- taitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B7) Lainsäädännön tun- temustani	☐	☐	☐	☐	☐
(B8) Esiintymistaitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B9) Sielunhoidon taito- jani (Tässä: kirkollisessa kontekstissa tapahtuvaa ihmisen psykkistä, henkistä ja hengellistä auttamista)	☐	☐	☐	☐	☐
(B10) Perheterapeuttisia terapiataitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B11) Tiedon- hankintataitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B12) Taitojani kohdata hengellisen ja uskonnollisen elämän kysymyksiä	☐	☐	☐	☐	☐
(B13) Ristiriitojen sieto- kykyäni	☐	☐	☐	☐	☐
(B14) Empatiataitojani	☐	☐	☐	☐	☐
(B15) Perheterapian teo- rioiden osaamistaitojani	☐	☐	☐	☐	☐

Tilaa kommenteille ja lisäyksille_____

Seuraavaksi pyydän sinua pohtimaan edellä mainittujen taitojen MERKITYSTÄ nimen-
omaan perheneuvojan työssäsi.

Perheneuvojan työssä pidän

	Erittäin tärkeänä	Melko tärkeänä	Jossain mää- rin tärkeänä	Ei ko- vin tärkeänä	Ei lain- kaan tärkeänä
(C1) Ongelman määrittely- ja ratkai- sutaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C2) Interventioiden suunnittelu- ja toteutustaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C3) Vuorovaikutuksellisia- ja muita sosiaalisia taitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C4) Neuvottelutaitoja	☐	☐	☐	☐	☐

(C5) Valmiuksia kohdata eettisiä ongelmia	☐	☐	☐	☐	☐
(C6) Organisointi- ja koordinoitaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C7) Lainsäädännön tuntemusta	☐	☐	☐	☐	☐
(C8) Esiintymistaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C9) Sielunhoidon taitoja (Tässä: kirkollisessa kontekstissa tapahtuvaa ihmisen psyykkistä, henkistä ja hengellistä auttamista)	☐	☐	☐	☐	☐
(C10) Perheterapeuttisia terapiataitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C11) Tiedonhankintataitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C12) Hengellisen ja uskonnollisen elämän kohtaamistaitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C13) Ristiriitojen sietokykyä	☐	☐	☐	☐	☐
(C14) Empatiataitoja	☐	☐	☐	☐	☐
(C15) Perheterapian teorioiden osaamistaitoja	☐	☐	☐	☐	☐

Tilaa kommenteille ja lisäyksille _____

ERIKOISTUMISKOULUTUKSEN MERKITYS PERHENEUVOJILLE

Äskeisessä osiossa arvioit, mitkä taidot ovat mielestäsi tärkeimpiä perheneuvojan työssä. Pohdi seuraavaksi kuinka erikoistumiskoulutus on auttanut sinua taitojen omaksumisessa.

(D1) Mikäli ET ole käynyt vielä erikoistumiskoulutusta, kirjoita se tähän.

(D2) Onko erikoistumiskoulutus auttanut sinua parantamaan kyseisiä, tärkeänä pitämiäsi taitoja? Mikäli jotkin muut kuin edellä mainitut taidot ovat mielestäsi tärkeitä perheneuvojalle, kerro onko erikoistumiskoulutuksesta ollut hyötyä niiden kannalta.

Perheneuvojan erikoistumiskoulutukseen on eri vuosikymmeninä kuulunut erilaisia osioita. Sielunhoidon seminaarit, väliseminaarit, metodikurssit sekä sukupuutyöskentely, työnohjaukset ja kurssikirjoitus ovat varmasti tuttuja monelle perheneuvojalle.

Pohdi seuraavaksi omaa erikoistumiskoulutustasi, ja vastaa sen pohjalta kuinka tärkeäksi koet kyseiset osiot koulutuksessa.

Sielunhoidon seminaarit

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta

(E1) Sielunhoidon menetelmät, pastoraalipsykologia (häpeä, syyllisyys), psyykkinen sairaus ja riippuvuudet, itsemurha ja kuolema	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

(E1.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille:

Kerro erityisesti jos joku sielunhoidon seminaareista on jäänyt mieleesi erityisen hyvänä kokemuksena, tai olet kokenut sen turhaksi. _____

Väliseminaarit

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta
(E2) Perheväkivalta, lapsi, seksuaalisuus, sovittelu, trauma	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(E2.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille:

Kerro erityisesti jos joku väliseminaareista on jäänyt mieleesi erityisen hyvänä kokemuksena, tai olet kokenut sen turhaksi. _____

Metodikurssit

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta
(E3) Eklektinen työote, lyhytterapeuttinen perheterapia, pariterapian erityiskysymyksiä, tunnekeskeinen pariterapia, psykodynaaminen perheterapia ja konstruktionistiset perheterapiasuuntaukset	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(E3.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille:

Kerro erityisesti jos joku metodikursseista on jäänyt mieleesi erityisen hyvänä kokemuksena, tai olet kokenut sen turhaksi. _____

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta
(E4) Sukupuutyöskentely	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(E4.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille _____

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta
(E5) Yksilötyön-ohjaus (Huom. Tässä tarkoitetaan nimenomaan erikoistumiskoulutukseen kuuluvaa työn-ohjausta.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(E5.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille _____

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta
(E6) Ryhmätyönohjaus (Huom. Tässä tarkoitetaan erikoistumiskoulutukseen kuuluvaa työnohjausta.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(E6.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille: _____

	Erittäin tarpeellinen	Melko tarpeellinen	Ei tarpeellinen eikä tarpeeton	Melko tarpeeton	Tarpeeton	En ole käynyt koulutusta
(E7) Kurssikirjoitus	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(E7.1) Tilaa kommenteille ja lisäyksille_____

VÄITTÄMIÄ PERHENEUVOJAN TYÖSTÄ JA KOULUTUKSESTA

Seuraavassa on joukko väittämiä, jotka käsittelevät ammattitaitoa ja sen kehittymistä suhteessa koulutukseen ja työelämään. Arvioi kunkin väittämän osalta, missä määrin se vastaa sinun käsitystäsi ja tilannettasi.

Ne perheneuvojat, jotka eivät ole vielä suorittaneet erikoistumiskoulutusta voivat valita "ei samaa eikä eri mieltä" -vaihtoehdon niissä kysymyksissä, joissa kysytään mielipidettä kyseisestä koulutuksesta.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
(F1) Mielestäni oma pohjakoulutukseni (TM, PsM tai vastaava) soveltuu hyvin perustaksi perheneuvojan työlle.	☐	☐	☐	☐	☐
(F2) Perheneuvojan erikoistumiskoulutus on kokonaisuudessaan toimiva.	☐	☐	☐	☐	☐
(F3) En pysty kehittämään ammattitaitoani nykyisessä työssäni niin kuin haluaisin.	☐	☐	☐	☐	☐
(F4) Työtovereitten tai muiden perheneuvojien kanssa tapahtunut pohdinta on kehittänyt ammattitaitoani.	☐	☐	☐	☐	☐
(F5) Työyhteisössämme ollaan kiinnostuneita jokaisen henkilön ammatillisen pätevyyden lisäämisestä.	☐	☐	☐	☐	☐
(F6) Koulutukseni on antanut minulle riittävät tiedot seksuaalisten vähemmistöjen kohtaamiseen.	☐	☐	☐	☐	☐
(F7) Keskustelemme hankalista asiakas-tilanteista ja työn haasteista	☐	☐	☐	☐	☐

työtiimissämme.					
(F8) Saan palautetta omasta onnistumisestani esimieheltäni tai työtovereiltani.	☐	☐	☐	☐	☐
(F9) Minulla on liian vähän aikaa kehittää työtapojani ja ammattitaitoani.	☐	☐	☐	☐	☐
(F10) Uskonnollisten kysymysten kohtaaminen on olennainen osa perheneuvojan työtä.	☐	☐	☐	☐	☐
(F11) Joudun joskus toimimaan vastoin omaa uskonnollista vakaumustani työssäni.	☐	☐	☐	☐	☐
(F12) Minulla on riittävät ammatilliset valmiudet masentuneiden ihmisten kohtaamiseen.	☐	☐	☐	☐	☐
(F13) Perheneuvojan erikoistumiskoulutus on mielestäni liian pirstaleista; asioita käsitellään pintapuolisesti syventymättä mihinkään kunolla.	☐	☐	☐	☐	☐
(F14) Perheneuvojan erikoistumiskoulutuksen kirjallisuus on hyvin valittu, ja se muodostaa yhtenäisen ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.	☐	☐	☐	☐	☐
(F15) Perheneuvojan koulutuksessa pitäisi hyödyntää enemmän kentällä jo toimivien työntekijöiden kokemuksia ja kertomuksia.	☐	☐	☐	☐	☐
(F16) Erikoistumiskoulutus vastaa perheneuvojan työn haasteisiin, ja antaa eväitä työn suorittamiseen.	☐	☐	☐	☐	☐

Tilaa kommenteille ja lisäyksille _____

TYÖNOHJAUS

Työnohjausta on käytetty perheneuvojien koulutuksessa sekä työssäjaksamisen apuna jo vuosikymmenten ajan. Seuraavassa osiossa selvitetään sekä yksilö- että ryhmätyönohjauksen merkitystä itsellesi ja omalle työllesi.

	Kyllä	En
(G1) Olen osallistunut erikoistumiskoulutuksessani yksilötyönohjaukseen.	☐	☐
(G2) Olen osallistunut erikoistumiskoulutuksessani ryhmätyönohjaukseen.	☐	☐
(G3) Olen osallistunut yksilötyönohjaukseen erikoistumiskoulutuksen jälkeen.	☐	☐
(G4) Olen osallistunut ryhmätyönohjaukseen erikoistumiskoulutuksen jälkeen.	☐	☐
(G5) Olen suorittanut työnohjaajakoulutuksen.	☐	☐

Yksilötyönohjaus

(G6) Kuinka pitkä yksilötyönohjauksesi on ollut? Millaista hyötyä olet saanut siitä itsellesi ja työllesi? _____

(G7) Ovatko jotkut tekijät vaikuttaneet negatiivisesti kokemuksiisi yksilötyönohjauksesta? _____

Ryhmätyönohjaus

(H1) Kuinka monta työnohjattavaa ryhmätyönohjausryhmääsi on kuulunut? Mikäli olet ollut useassa työnohjausryhmässä, merkitse pienimmän ja suurimman ryhmän henkilömäärät (esim. 5 ja 10 henkilöä) _____

(H2) Mikä on mielestäsi sopivin koko työnohjausryhmälle? Miksi? _____

(H3) Millaista hyötyä ryhmätyönohjauksesta on ollut sinulle? _____

(H4) Onko sinulla huonoja kokemuksia ryhmätyönohjauksen joistakin osa-alueista? Mikäli on, kerro tarkemmin. _____

AVOIMIA KYSYMYKSIÄ

(I1) Miten haluat kehittää ammattitaitoasi edelleen? _____

(I2) Pitäisikö mielestäsi kaikilla perheneuvojilla olla psykoterapeutin pätevyys? Miksi? _____

(I3) Mikäli perheneuvojan koulutuksessa ei jatkossa ole mahdollista saada psykoterapeutin pätevyyttä, kuinka koulutusta tulisi jatkossa kehittää? _____

(I4) Minkälaisia sisältöjä uudessa koulutuksessa tulisi olla? _____

(I5) Mitä hengellisyys perheneuvojan työssä tarkoittaa omalla kohdallasi?

(I6) Millaista asiantuntijuutta perheneuvoja työssään tarvitsee? Kuinka koulutus voisi vastata tähän tarpeeseen? _____ -

(I7) Tilaa muille mielipiteille tai kommenteille. _____

Suostumus aineiston käyttöön

Annan luvan käyttää vastauksiani myös muissa Itä-Suomen yliopiston teologisen osaston alaisissa tutkimushankkeissa.

Lupa **Kyllä**_____ **Ei**_____

Lähetysohjeet

Kun olet täyttänyt lomakkeeseen haluamasi kohdat ja olet valmis, paina "Tallenna" painiketta. Tällöin tiedot lähetetään ja tallennetaan tutkimuksen käyttöön.

Kiitos vastauksestasi!

LIITE 2: TERO PULKKISEN SAATEKIRJE PERHENEUVONTAKESKUSTEN
JOHTAJILLE 14.1.2014

Tervehdys Johtajat!

Hanna Pajarinen on Itä-suomen yliopistossa on tekemässä Jouko Kiisken ohjauksessa Gradua, jonka aihe erittäin hyödyllinen perheneuvonnan kannalta. Pyydän teitä välittämään tämän kyselyn tiimeillenne, ja luonnollisesti myös vastaamaan siihen itse. Lomakkeeseen pääsee alla olevasta linkistä. Tähdentäisittekö ystävällisesti tiimiläisillenne vastaamisen tärkeyttä. Mitä enemmän saamme vastauksia, sitä luotettavampia ovat tulokset, ja sitä suurempi on työstä saatava hyöty.

Terveisin: Tero

LIITE 3: PERHENEUVOJIEN POHJAKOULUTUKSET 2013.Saatu sähköpostilla
Tero Pulkkiselta 20.10.2013. Tekijän hallussa.

Teologi 99
Psykologi 17
YTM 11
KM 5
diakoni 5
FM 4
VTM 4
sosionomi, ylempi AMK 3
diakonissa 3
TtM 2
nuorisonohjaaja 2
Sosiaalityöntekijä 2
sosiaalikasvattaja 2
THM 1
sosiaalihojaaja 1
terveydenhoitaja 1
psyk.sairaanhoitaja 1
sosiaalihoitaja 1

Yht: 164